Sosyal Bilimler Enstitüsü

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK İLİŞKİSİ ÜZERİNE NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

DOĞAN BEKİR DÖKÜCÜ

İSTANBUL, 2022

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK İLİŞKİSİ ÜZERİNE NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

DOĞAN BEKİR DÖKÜCÜ

Danışman: Prof. Dr. ALİ AYTEN

İSTANBUL, 2022

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Doğan Bekir DÖKÜCÜ

Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Bilim Dalı : Din Psikolojisi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali AYTEN

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans- 2022

Anahtar Kelimeler : Politik Karar Verme, Politik Karar Verme Tarzları, Seçmen Davranışı, Dindarlık

ÖZET

POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK İLİŞKİSİ ÜZERİNE NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Karar verme türlerinden olan politik karar verme, en genel tanımıyla bireyin seçimler sırasında hangi adaya/partiye oy vereceğine karar vermesini ifade eder. Politik karar verme, bilişsel bir süreç sonucunda gerçekleşmekte, bu süreç içerisinde bireyler farklı tarzlar kullanarak karar vermekte ve bireylerin hangi tarzı kullandığı birçok faktöre bağlı olarak değişmektedir. Bu faktörlerden birinin ise din ve dindarlık olduğu düşünülmektedir. Çünkü din, yapısı itibariyle bireylere hayat tarzı, düşünme biçimi ve dünya görüşü sunan bir sistemdir. Buradan hareketle, araştırmada farklı politik karar verme tarzları ile dindarlık eğilimleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bununla birlikte araştırmada; cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum gibi değişkenlerin politik karar verme tarzları ve dindarlık ile ilişkisi de ayrıca ele alınmıştır. Araştırmanın örneklemi İstanbul'un farklı ilçelerinde yaşamakta olan 25-65 yaş arası 310 yetişkinden oluşmaktadır. Bunların 155'i erkek, 155'i kadındır. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri tespit edebilmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Politik Karar Verme Ölçeği ve Dindarlık Ölçeği'nden oluşan anket formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre politik karar verme tarzları ile dindarlık eğilimleri arasında güçlü ilişkiler olduğu ve dindarlığı yüksek bireylerin, oy kararını verirken karar vermeyi kolaylaştıran ve hızlı karar verilmesini sağlayan tarzlara daha eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durum ile dindarlık ve politik karar verme tarzlarının da birbirleriyle ilişkili olduğu gözlenmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname **:** Doğan Bekir DÖKÜCÜ

Main Department **:** Philosophy and Religious Sciences

Department **:** Psychology of Religion

Supervisor **:** Prof. Dr. Ali AYTEN

Degree Awarded and Date **:** Master- 2022

Keywords **:** Political Decision Making, Political Decision Making Styles, Voter Behaviour, Religiosity

ABSTRACT

A QUANTITATIVE RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICAL DECISION MAKING STYLES AND RELIGIOSITY

In general terms, political-decision making that is one of the basic types of decision-making refers to the process of decision making by an individual during the elections on choosing the candidate/party to vote. Political decision making occurs at the end of a cognitive process wherein the individuals are known to follow different styles while making decisions and the style chosen differentiates as per miscellaneous factors. In this respect, religiosity and the phenomena of religion itself are assumed to be one of these factors in question. Because, the religion is inherently a system steering individuals to a lifestyle, way of thinking and worldview. Inferring from this fact, this study aims to reveal nature of the relationship between political decision making styles and tendency of religiosity. It also examines the dependence of different variables' -such as sex, age, educational background and marital status- on the political decision making and religiosity. The sample of survey covers 310 adults settling across distinct neighborhoods of Istanbul, and there exist 155 women and 155 men within it. With the aim of revealing the relationship between the variables in question, the data have been collected by questionnaire form that bears a triplet structure as "Personal Information Form", "Political Decision-Making Scale" "The Scale of Religiosity". As per the data collected, it is recorded that there exists a close relationship between political decision-making styles and tendency of religiosity, revealing the fact that religiously observant individuals tend to choose decision-making styles that simplify taking decisions and enable them to decide more swiftly. Likewise, it is noted that the variables like age, sex, educational background and marital status embody a relevancy to the religiosity and decision-making.

ÖNSÖZ

Son dönemde seçmen davranışının, politik karar vermenin dindarlıkla ilişkisine dair yapılan çalışmalar genelde konunun tarihsel ve sosyolojik yönüne yoğunlaşmakta ve daha çok sonuca odaklanmaktadır. Konunun psikolojik ve bilişsel arka planını ortaya koyan çalışmaların ise yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Politik karar verme, statik değil dinamik bir süreçtir ve bilişsel bir çaba sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu süreç içerisinde bireyler farklı karar verme tarzları kullanmakta ve bu tarzların seçiminde dindarlığın etkili bir faktör olduğu düşünülmektedir. Çünkü din, bireye hayat tarzı, bakış açısı ve düşünme biçimleri sunmakta ve dindar birey, hayata bu çerçevede bakmaktadır. Bu araştırmada da bu çerçevede, bireyin politik kararını verirken hangi tarzları kullandığını ve bireylerin bu tarzları seçiminde dindarlığın nasıl bir etkisinin olduğunu ortaya koymak hedeflenmektedir.

Araştırma giriş, kuramsal çerçeve, yöntem, bulgular-yorumlar ve sonuç olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusuna, amacına, önemine, hipotezlere ve sınırlılıklarına yer verilmiş; kuramsal çerçeve bölümünde karar vermenin ne olduğu, karar verme çalışmalarının hangi yaklaşımlar çerçevesinde ele alındığı, bireyin bu süreçte hangi bilişsel kısayolları kullandığı, politik karar vermenin ne olduğu, bireyin politik kararını verirken hangi tarzları kullandığı, dinin ve dindarlığın ne olduğuna yer verilmiş ve son olarak politik karar verme ile dindarlık ilişkisi ele alınmıştır. Yöntem bölümünde ise araştırma modeline, araştırmada kullanılan ölçeklere, katılımcılara ve veri toplama sürecinin nasıl olduğuna dair bilgilere yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara dair yorumlar sunulmuş ve daha önceden yapılan çalışmalarla karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise, araştırma sonucunda elde edilen bulgular özetlenmiş ve ileride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma sürecinde her aşamada yol gösterici olan, olumlu ve destekleyici tavrıyla her zaman cesaretlendiren ve öğrencisi olmaktan mutluluk duyduğum Prof. Dr. Ali Ayten'e müteşekkirim. Tez jürimde yer alarak eleştiri ve önerilerde bulunan Prof. Dr. Ali Ulvi Mehmedoğlu ve Doç. Dr. Ümit Horozcu'ya; lisans yıllarımda büyük destekleri olan ve çokça istifade ettiğim İlimler ve Sanatlar Merkezi'ne (İSM); bana birçok yönden örnek olan, destekleyen, yol gösteren ağabeyim Arş. Gör. Ömer Faruk Maden'e; bu süreçte her konuda yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Mehmet Alıcı ve Arş. Gör. Ebubekir Pilatin'e; tezi okuyup eleştirilerde bulunan Arş. Gör. Merve Palanci'ye teşekkür ederim. Son olarak evlatları olmaktan gurur duyduğum, maddi-manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen anne-babama ve kardeşlerime ve özellikle de hem tez sürecindeki önemli eleştirileri ve fikirleri hem de bu tempoda beni teşvikleri için eşim Merve Dökücü'ye şükranlarımı sunuyorum.

Doğan Bekir DÖKÜCÜ

Mardin, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET…….. İ

ABSTRACT ii

ÖNSÖZ iii

İÇİNDEKİLER iv

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ vii

ŞEKİL vii

TABLOLAR vii

KISALTMALAR ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMLERİ 2

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ 2

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ 3

ARAŞTIRMANIN ÖNKABUL VE SINIRLILIKLARI 4

ÖNKABULLER 5

SINIRLILIKLAR 5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KARAR VERME VE POLİTİK KARAR 7

1.1. KARAR VERME NEDİR? 7

1.2. KARAR VERME VE BİLGİ İŞLEME SÜRECİ 9

1.3. BİLİŞSEL KISAYOLLAR 13

1.4. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI 16

1.4.1. Analitik Karar Verme 17

1.4.2. Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme-Sınırlı Rasyonellik 17

1.4.3. Partizan Karar Verme 18

1.4.4. Hızlı ve Sade Karar Verme 19

1.4.5. İçgörüsel Karar Verme 19

2. DİN VE DİNDARLIK 20

3. DİNDARLIK VE POLİTİK KARAR VERME 21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ 25

2. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR VE NİTELİKLERİ 26

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI 28

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu 28

3.3.2. Politik Karar Verme Ölçeği 28

3.3.3 Dindarlık Ölçeği 29

4. VERİLERİN TOPLANMASI VE İSTATİKSEL ANALİZ 29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. ÖLÇEKLE İLGİLİ BULGULAR 32

2.1. POLİTİK KARAR VERME ÖLÇEĞİ İLE İLGİLİ BULGULAR 32

2.1.1. Politik Karar Verme Ölçeği'nin Geçerliği 32

2.1.2. Ölçeğin Güvenirlik Analizi 35

2.2. DİNDARLIK ÖLÇEĞİ İLE İLGİLİ BULGULAR 36

2. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK: GENEL PROFİL 37

2.1. POLİTİK KARAR VERME 37

2.2. DİNDARLIK 38

3. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI, DİNDARLIK VE SOSYO-DEMOGRAFİK YAPI 38

3.1. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI-DİNDARLIK VE CİNSİYET 39

3.1.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Cinsiyet 39

3.1.2. Dindarlık ve Cinsiyet 40

3.2. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI-DİNDARLIK VE YAŞ 41

3.2.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Yaş 41

3.2.2. Dindarlık ve Yaş 42
3.3. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI -DİNDARLIK VE MEDENİ DURUM 44
3.3.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Medeni Durum 44
3.3.2. Dindarlık ve Medeni Durum 45
3.4. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI -DİNDARLIK VE EĞİTİM DURUMU 46
3.4.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Eğitim Durumu 46
3.4.2. Dindarlık ve Eğitim Durum 47
4. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ETKİLEŞİM 48
4.1. Analitik Karar Verme ve Dindarlık 48
4.2. Partizan Karar Verme ve Dindarlık 50
4.3. Hızlı ve Sade Karar Verme ve Dindarlık 51
4.4. Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme ve Dindarlık 53
4.5. İçgörüsel Karar Verme ve Dindarlık 55
SONUÇ VE ÖNERİLER 57
KAYNAKÇA 64
EKLER 74

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL

ŞEKİL-1: ARAŞTIRMA MODELİ 26

TABLOLAR

TABLO-1: ÖRNEKLEMİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI 27

TABLO-2: ÖRNEKLEMİN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI 27

TABLO-3: ÖRNEKLEMİN MEDENİ DURUMA GÖRE DAĞILIMI 27

TABLO-4: ÖRNEKLEMİN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI 28

TABLO 5: KMO VE BARTLETT TESTİ SONUÇLARI 33

TABLO 6: POLİTİK KARAR VERME ÖLÇEĞİNİN AÇIKLADIKLARI TOPLAM VARYANS MİKTARLARI 34

TABLO-7: BİLEŞENLER MATRİSİ (COMPONENT MATRİX) TABLOSU 34

TABLO-8: DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ SONUÇLARI 35

TABLO-9: CRONBACH ALFA KATSAYILARI 36

TABLO-10: ÖRNEKLEMİN GENELİNİN POLİTİK KARAR VERME ALT BOYUTLARINDAN ALDIKLARI ORTALAMALAR 37

TABLO-11: ÖRNEKLEMİN GENELİNİN DİNDARLIK VE ALT BOYUTLARINDAN ALDIKLARI ORTALAMALAR 38

TABLO-12: POLİTİK KARAR VERME TARZLARI BAKIMINDAN KADINLAR İLE ERKEKLER ARASINDAKİ FARKLAR (T-TEST) 39

TABLO-13: DİNDARLIK BAKIMINDAN KADINLAR İLE ERKEKLER ARASINDAKİ FARKLAR (T-TEST) 41

TABLO-14: YAŞ DÖNEMLERİNE GÖRE POLİTİK KARAR VERME TARZLARI EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ) 42

TABLO-15: YAŞ DÖNEMLERİNE GÖRE DİNDARLIK EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ) 43

TABLO-16: POLİTİK KARAR VERME TARZLARI BAKIMINDAN BEKARLAR VE EVLİLER ARASINDAKİ FARKLAR (T-TEST) ……...45

TABLO-17: DİNDARLIK BAKIMINDAN KADINLAR İLE ERKEKLER ARASINDAKİ FARKLAR (T-TEST)..... 46

TABLO-18: EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE POLİTİK KARAR VERME TARZLARI EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ)……..47

TABLO-19: EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE DİNDARLIK EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ) 48

TABLO 20: DİNDARLIK VE ANALİTİK KARAR VERME EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ (PEARSON KORELASYON ANALİZİ)……49

TABLO 21: DİNDARLIK VE PARTİZAN KARAR VERME EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ (PEARSON KORELASYON ANALİZİ) 50

TABLO-22: DİNDARLIK DERECELERİNE GÖRE PARTİZAN KARAR VERME EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ) 51

TABLO 23: DİNDARLIK VE HIZLI VE SADE KARAR VERME EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ (PEARSON KORELASYON ANALİZİ)..... 52

TABLO-24: DİNDARLIK DERECELERİNE GÖRE HIZLI VE SADE KARAR VERME EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ) 52

TABLO-25: DİNDARLIK VE BİLİŞSEL KISAYOL TEMELLİ KARAR VERME EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ (PEARSON KORELASYON ANALİZİ)..... 54

TABLO-26: DİNDARLIK DERECELERİNE GÖRE BİLİŞSEL KISAYOL TEMELLİ KARAR VERME EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ)..... 54

TABLO 27: DİNDARLIK VE İÇGÖRÜSEL KARAR VERME EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ (PEARSON KORELASYON ANALİZİ) 55

TABLO-28: DİNDARLIK DERECELERİNE GÖRE İÇGÜDÜSEL KARAR VERME EĞİLİMLERİ (ANOVA, LSD TESTİ)..... 56

KISALTMALAR

AFA : Açımlayıcı Faktör Analizi

akt. : Aktaran

AMOS : Analysis of Moment Structures

ANOVA : Analysis Of Variance

Bkz. : Bakınız

Çev. : Çeviren

DFA : Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ed. : Editör

KMO : Kaiser-Mayer-Olkin

LSD : Leasr Significant Difference

M : Ortalama Puan

N : Katılımcı Sayısı

p : Anlamlılık Düzeyi

PKVÖ : Politik Karar Verme Ölçeği

PolDec-5 : Political Decision Making Scale

r : Korelasyon Katsayısı

SD : Standart Sapma

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

vd. : ve diğerleri

x2 : Ki Kare

α : Alfa

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu ve Problemleri

"Seçmen davranışı, politik karar ve dindarlık arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusu son yıllarda birçok farklı disiplinde sorulmakta ve cevaplanmaya çalışılmaktadır. Her disiplin kendi bakış açısıyla konunun farklı yönlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Özellikle seçimler sırasında dinin kriter belirleme noktasında nasıl bir etkisinin olduğuna (Polat, 2009; Temizel, 2012); seçmenin, adayın dindarlığını önemseyip önemsemediğine (Günay, 1999; Aslan, 2015); adayın dine ve dindarlara yaklaşımının seçmen üzerinde etkisinin olup olmadığına yönelik çokça çalışma yapılmıştır. Bunun yanında dindarlığın seçmen davranışını etkilemesinde tarihsel etkilerin olup olmadığına (Çarkoğlu, 2019) ve sekülerleşmenin bu ilişkiyi etkileyip etkilemediğine (Esmer & Pettersson, 2007) yönelik de çalışmalar yapılmıştır. Ancak özellikle Türkiye'de yapılan çalışmalarda konunun bilişsel arka planını ele alan, seçmenin karar verme sürecinde hangi tarzları kullandığına ve bu tarzları kullanımında dindarlığın nasıl bir etkisinin olduğuna vurgu yapan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Bilişsel bir süreç sonucunda ortaya çıkan seçmen davranışı ve politik kararın bu çerçevede ele alınması, dindarlığın bu süreçte nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymak literatüre büyük katkı sağlayacaktır. Bu hedefle ele alınan bu çalışmanın konusunu, bireylerin politik karar verme sürecinde kullandıkları tarzlarla dindarlık eğilimleri arasındaki ilişki oluşturmaktadır.

Araştırmada temel problem olarak "Dindarlık eğilimleri ile politik karar verme tarzları arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusu kabul edilmektedir. Bu temel problemin yanında "Cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu gibi sosyo demografik özellikler ile politik karar verme tarzları ve dindarlık arasındaki ilişki nasıldır?" sorusu alt problemler olarak belirlenerek yapılan analizler ile bu soruya cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma bireylerin politik karar verme sürecinde kullandıkları tarzlar ile dindarlık düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Literatüre bakıldığında politik karar/seçmen davranışı ve dindarlık ilişkisine yönelik çalışmaların pek çok perspektiften yapıldığı görülmüştür. Nitekim bazı araştırmacılar konunun sosyolojik yönüne ve tarihsel arka planına yönelik çalışmalar yapmış, bazıları ise seçmenin dindarlık düzeyinin kriterlerini belirlerken ne derece etkili olduğuna odaklanmıştır. Diğer yandan politik karar verme sürecine odaklanan, verilen kararın nasıl ortaya çıktığını, bu süreçte ne gibi tarzlardan faydalanıldığını ve dindarlık düzeyleriyle bu tarzlar arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu ortaya koyan çalışmalar tespit edilememiştir. Buysa ki politik karar

verme, bilişsel bir süreç sonucunda ortaya çıkmakta ve bu sürecin anlaşılması son derece önem arz etmektedir. Ayrıca bireylerin politik kararlarını verirken kullandıkları karar verme tarzlarını ölçen Türkçe bir ölçek de tespit edilememiştir. Dolayısıyla bu araştırma, politik karar verme ve dindarlık ilişkisini bilişsel açıdan ele alarak dindarlık eğilimlerine göre politik karar verme tarzlarındaki değişimi ortaya konulması ve "Political Decision Making Scale (PolDec-5)" adlı ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılarak "Politik Karar Verme Ölçeği" adıyla Türkçe'ye kazandırılması açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Hipotezleri

Politik karar verme tarzları, dindarlık ve demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin ele alındığı bu araştırmada ileri sürülen hipotezler şu şekildedir:

1. Politik Karar Verme Tarzları, Dindarlık ve Demografik Değişkenler

H1: Cinsiyetle politik karar verme tarzları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$H1_a$: Erkeklerin analitik politik karar verme eğilimleri kadınlara göre daha yüksektir.

$H1_b$: Erkeklerin partizan politik karar verme eğilimleri kadınlara göre daha yüksektir.

$H1_c$: Kadınların hızlı ve sade politik karar verme eğilimleri erkeklere göre daha yüksektir.

$H1_d$: Erkeklerin bilişsel kısayol temelli politik karar verme eğilimleri kadınlara göre daha yüksektir.

$H1_e$: Kadınların içgörüsel politik karar verme eğilimleri erkeklere göre daha yüksektir.

H2: **Yaşla politik karar verme tarzları arasında anlamlı bir ilişki vardır.**

$H2_a$: Yaş arttıkça analitik politik karar verme eğilimleri azalmaktadır.

$H2_b$: Yaş arttıkça partizan politik karar verme eğilimleri de artmaktadır.

$H2_c$: Yaş arttıkça hızlı ve sade politik karar verme eğilimleri de artmaktadır.

$H2_d$: Yaş arttıkça bilişsel kısayol temelli politik karar verme eğilimleri de artmaktadır.

$H2_e$: Yaş arttıkça içgörüsel politik karar verme eğilimleri azalmaktadır.

H3: Eğitim durumu ile politik karar verme tarzları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$H3_a$: Eğitim durumu arttıkça analitik politik karar verme eğilimleri artmaktadır.

$H3_b$: Eğitim durumu arttıkça partizan politik karar verme eğilimleri azalmaktadır.

$H3_c$: Eğitim durumu arttıkça hızlı ve sade politik karar verme eğilimleri azalmaktadır.

$H3_d$:Eğitim durumu arttıkça bilişsel kısayol temelli politik karar verme eğilimleri azalmaktadır.

$H3_e$: Eğitim durumu arttıkça içgörüsel politik karar verme eğilimleri azalmaktadır.

H4: Medeni durum ile politik karar verme tarzları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$H4_a$: Bekarların analitik politik karar verme eğilimleri evlilere göre daha yüksektir.

$H4_b$: Evlilerin partizan politik karar verme eğilimleri bekarlara göre daha yüksektir.

$H4_c$: Evlilerin hızlı ve sade politik karar verme eğilimleri evlilere göre daha yüksektir.

$H4_d$:Evlilerin bilişsel kısayol temelli politik karar verme eğilimleri bekarlara göre daha yüksektir.

$H4_e$: Evlilerin içgörüsel politik karar verme eğilimleri bekarlara göre daha yüksektir.

H5: Dindarlıkla demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$H5_a$: Kadınlar erkeklere göre daha dindardır.

$H5_b$: Evliler bekarlara göre daha dindardır.

$H5_c$:Yaş arttıkça dindarlık eğilimleri de artmaktadır.

$H5_d$: İlkokul, ortaokul ve lise mezunları lisans ve lisansüstü mezunlarına göre daha dindardır.

H6: Dindarlık ve alt boyutları ile politik karar verme tarzları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$H6_a$: Analitik politik karar verme ile dindarlığın bilgi-ibadet boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

$H6_b$: Bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça partizan politik karar verme eğilimi artmaktadır.

$H6_c$: Bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça hızlı ve sade politik karar verme eğilimi artmaktadır.

$H6_d$: Bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça bilişsel kısayol temelli karar verme eğilimi artmaktadır.

$H6_e$: Bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça içgörüsel karar verme eğilimi artmaktadır.

Araştırmanın Önkabul ve Sınırlılıkları

Araştırmada politik karar verme ve dindarlık gibi çok boyutlu ve kapsamlı konular ele alınmaktadır. Bu sebeple, araştırmanın daha sağlıklı bir şekilde ortaya konulması ve daha geçerli sonuçlara ulaşılması amacıyla bazı önkabul ve sınırlılıklarla hareket edilmiştir.

Önkabuller

Politik karar verme tarzları ile dindarlık eğilimleri arasında ilişki ve etkileşimin olduğu kabul edilmektedir.

Ölçek uyarlama sırasında geçerlik ve güvenirlik analizini yapmak üzere veri toplanan 715 kişinin ve araştırmanın örneklemini oluşturan 310 kişinin istenilen bilgileri içtenlikle, gerçeğe uygun olarak cevapladıkları varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan Politik Karar Verme Ölçeği ve Dindarlık Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma, 310 kişiden oluşan bir örneklem grubu ile sınırlıdır. Dolayısıyla araştırma sonucunda elde edilen sonuçların genellenebilirliği noktasında dikkatli olmak gerekir.

Araştırmada mezhepsel farklılıklar dikkate alınmamıştır. Bu sebeple araştırma, mezhep farklılığına göre politik karar verme tarzları ve dindarlık ilişkisine dair veriler sunmamaktadır.

Araştırma boylamsal değil kesitseldir. Belirli bir zaman diliminde yapılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin, inançlarının, düşünce ve tutumlarının zamanla değişebileceği dikkate alındığında bu araştırma yapıldığı zamanla sınırlıdır.

Araştırmada politik karar verme tarzlarına yönelik veriler toplanması sebebiyle, hiç seçime katılmamış kimselere yer verilmemiş, katılımcıların en az iki seçim dönemini görmüş olmalarına dikkat edilmiştir. Bu sebeple araştırma 25 yaş ve üzeri fertlerle sınırlıdır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçme kapasiteleri ile sınırlıdır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KARAR VERME VE POLİTİK KARAR

Günlük hayatta birey karar vermesi gereken birçok durumla karşılaşır. İşe gitmeden önce ne giyeceğine, kahvaltıda ne yiyeceğine, hangi vasıtayı kullanarak gideceğine dair kararlar alır veya hangi mesleği yapacağı, kiminle evleneceği gibi sadece günlük hayatını etkilemekle kalmayıp hayatının geri kalanını da etkileyecek kararlarla karşı karşıyadır. Bireyin hayatını etkileyecek kararlardan bir tanesi de seçimlerde hangi adaya oy vereceğine yönelik olan politik karardır. Nitekim birey verdiği oy kararıyla birlikte bir adayın/partinin iktidara gelmesine yönelik etki etmekte ve böylece kamu politikalarının belirlenmesinde dolaylı da olsa söz sahibi olmaktadır. Ayrıca oy verme davranışlarını kavramak bir bakıma demokrasinin nasıl işlediğini kavramak anlamına gelmektedir. Öyle ki demokrasinin temelini oluşturan unsurlardan bir tanesi seçimlerdir ve birey seçimlerde oy vererek yönetime katılır (Aliefendioğlu, 2005: 72). Bu durum oy verme davranışlarının ve politik kararın anlaşılmasını önemli hale getirmektedir. Bu sebeple de yarım yüzyıldır birçok araştırmacı bu konu hakkında çalışmalar yaparak politik kararın nasıl ortaya çıktığını anlamaya ve bu kararı etkileyen faktörleri ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu anlamda politik kararı etkileyen unsurlardan birisinin de din ve dindarlık olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle karar verme ve politik karar kavramlarının tanımlarına yer verilecek; sonrasında dindarlığın politik karar verme süreciyle ilişkisi ele alınacaktır.

1.1. Karar Verme Nedir?

Günümüzde dünyanın şahit olduğu değişim ve dönüşüm sonucunda karar vermeyi etkileyen faktörler ve karar sonucunda etkilenen unsurlar çarpıcı bir şekilde artmış, bu durum karşısında karar verme çalışmaları daha önemli hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak karar verme; başta psikoloji olmak üzere ekonomi, yönetim bilimi, siyaset bilimi, eğitim, mühendislik, pazarlama gibi pek çok alanda çalışılmış (Slovic vd., 1977: 1) ve halen de çalışılmaya devam edilmektedir.

Karar verme olgusunun, bu kadar çok alanda çalışılıyor olması birçok farklı bakış açısını da ortaya çıkarmıştır. İlk dönemlerdeki çalışmalarda daha çok karar vermenin nasıl olması gerektiği üzerinde durulurken (Takemura, 2014: 11), karar verme sürecine ve bilgi işlem yönüne vurgu yapan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığını söylemek mümkündür. Fakat Brunswik (1956), Hammond (1955), Edward (1954) ve Miller (1956) gibi araştırmacıların çalışmaları ile beraber bu alana ilgi artmış ve 1960 sonrasında karar verme sürecine odaklanan yüzlerce çalışma yapılmıştır (Slovic & Lichtenstein, 1971: 653). Bu anlamda karar verme odaklı çalışmalara genel olarak bakıldığında iki temel yaklaşımın olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki rasyonel seçim teorisine (rational choice theory) dayanan normatif yaklaşım iken ikincisi davranışsal seçim teorisine (behavioral decision theory) dayanan betimsel yaklaşımdır (Lau & Redlawsk, 2006: 29; Slovic vd., 1977: 1).

Normatif yaklaşım, karar vermenin ne olduğundan ziyade nasıl olması gerektiği üzerinde durur. Bu yaklaşım, insanı her şeyi araştırıp hesaplayabilen, bilişsel olarak kısıtlılıkları olmayan varlıklar olarak görür. Karar vermeyi tanımlarken de temelde bu bakış açısı etkilidir (Redlawsk & Lau, 2013: 133). Bununla birlikte karar vermede asıl amaç iktisatçıların fayda teorisine (utility theory) (Fishburn, 1968: 338) paralel olarak faydayı maksimize etmektir. Normatif yaklaşıma göre karar verme, karar verilecek durumun ne olduğunun belirlenip bu durum hakkında tüm alternatiflerin tespit edilmesi; tespit edilen bu alternatiflerin maliyet-fayda analizinin yapılarak risklerinin hesaba katılması ve bunun sonucunda bireye en çok yarar sağlayan alternatifin seçilmesidir (Redlawsk & Lau, 2013: 133). Yapılan tanıma bakıldığında, bu yaklaşımda bireyin durumu tam olarak tanımlaması, alternatiflerin tümünü tespit edebilmesi ve söz konusu alternatiflerin her birinin ayrı ayrı barındırdığı maliyet, fayda ve risk analizlerini yapabilmesi beklenir. Tanım, bu yönüyle normatiftir ve iyi bir kararın nasıl olması gerektiği üzerinde durur.

Öte yandan, betimsel yaklaşım ise karar vermenin temelde bilişsel bir süreç olduğuna odaklanır. Bu yaklaşıma göre karar, bilgi işlem süreci (information process) sonucunda ortaya çıkar. Bu yaklaşım bireyi kısıtlı bilişsel yapıya sahip varlıklar olarak görür ve karar vermenin nasıl olması gerektiğinden ziyade nasıl olduğuna odaklanır. Karar vermeyi araştırırken temel amacı süreci betimlemek, bireyin bu süreçte hangi teknikleri ve kısayolları kullandığını tespit etmek ve kararın ortaya çıktığı bilgi işlem sürecini ortaya koymaktır. Bu yaklaşım çerçevesinde Shull vd.'nin (1970: 31) *"belirli bir hedefe ulaşma isteğiyle, birden çok alternatif arasından bir davranışsal faaliyetin seçimini içeren, olgusal ve değer öncüllerine dayanan, hem bireysel hem de sosyal fenomenleri kapsayan bilinçli ve beşeri bir süreç"* (akt. Atsan, 2017: 5) şeklindeki tanımı karar vermenin bir süreç sonucunda ortaya çıktığına vurgu yaparak bilgi işlem yönüne dikkat çekmektedir.

Harris (1998) ise karar vermeyi "alternatifler üzerindeki belirsizliği ve şüpheyi yeterince azaltmak" şeklinde tanımlar. Bu tanım karar vermenin bilgi toplama işlevine vurgu yaparken, bu betimlemenin işaret ettiği bir diğer nokta da belirsizliğin ve şüphenin ortadan kaldırılmasından ziyade yeterince azaltılmasıdır. Çünkü bireyin karar verirken hali hazırdaki tüm belirsizliği ortadan kaldırabilmesi çok olası değildir. Bunu yapması için tüm alternatifleri ve bu alternatiflerin barındırdığı tüm riskleri tespit etmesi gerekir. Fakat bilişsel kısıtlılıkları olan bireyin bunu yapması çok zordur.

Betimsel yaklaşımın üzerinde durduğu noktalardan biri de karar vermenin durağan ve doğrusal bir süreç değil; aksine dinamik ve döngüsel bir süreç olduğudur. Birey karar verirken içinde bulunduğu andan çok geçmiş ve gelecek arasında gidip gelir. Verilen karar, geçmiş tecrübelerden bağımsız verilemeyeceği gibi gelecek tahmininden de ayrı verilemez. Kararın doğru olması bir bakıma tahmin edilen geleceğin gerçeğe uygun olmasına bağlıdır. Ayrıca belirlenen kriterler ve tespit edilen

alternatifler de süreç içerisinde değişebilir (Harris, 1998). Örneğin belediye başkanlığı seçimi olduğu varsayıldığında, birey hangi adaya oy vereceğine dair bir problemle karşılaşır. İlk olarak zihninde, yaşadığı şehrin nelere ihtiyaç duyduğunu, hangi yönlerden eksikliklerinin olduğunu veyahut kendisinin önemsediği hizmetlerin neler olduğunu yani karar kriterlerini belirler. Karar verme sürecinin doğrusal bir süreç olduğu düşünüldüğünde belirlediği kriterlere göre adayları araştırıp karşılaştırma yaparak bir seçim yapması beklenir. Fakat araştırma esnasında birey kendisinin önceden düşünmediği fakat kendisi için çok uygun olan başka vaatlerle karşılaşabilir. Böylece başta belirlemiş olduğu kriterler değişebilir ve tüm adaylarda farklı özellikler ve vaatler arayabilir. Kısacası karar vermenin, sonuca doğru ilerledikçe bir ileri bir geri giden dinamik bir süreç olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Politik karar verme incelendiğinde de aslında günlük hayatta verilen diğer kararlardan farklı bir yapıya sahip olmadığı görülmektedir. Nitekim politik karar verme de diğer karar verme türlerinde olduğu gibi bilişsel bir süreç sonucunda ortaya çıkmaktadır. Birey hangi adaya oy vereceğine karar verirken farklı düzeylerde ve farklı şekillerde olsa da bir bilgi toplama ve işleme sürecinden geçer. Bunun sonucunda politik kararını verir.

Yapılan bu çalışmada da karar verme, normatif yaklaşım yerine daha çok betimsel yaklaşımın ifade ettiği unsurlar çerçevesinde ele alınacaktır. Daha açık bir ifadeyle, karar vermenin bir bilgi işlem sürecinden ibaret olduğu, karar verici bireylerin bilişsel kısıtlılıklarının olduğu ve kararın süreç içerisinde ortaya çıktığı kabul edilerek; politik kararların nasıl verildiği, bireyin bu süreçte hangi aşamalardan geçtiği, politik kararda bireyden bireye farklılaşan tarzların neler olduğu ve bu farklı tarzların dindarlıkla ilişkisinin nasıl olduğu ele alınacaktır.

1.2. Karar Verme ve Bilgi İşleme Süreci

Karar verme, tanımlarından da görülebileceği üzere dinamik, belli aşamalar sonucunda ortaya çıkan bilişsel bir süreçtir. Bu aşamaların anlaşılması karar vermenin anlaşılması için son derece önemlidir. Karar vermenin bilişsel bir süreç olduğu düşünüldüğünde Adair'in (2000: 7) zihnin temel işlevlerine dair görüşü önem arz etmektedir. Nitekim Adair, zihnin 3 temel işlevi olduğunu ifade eder. Bunlar; analiz, sentez ve değerlendirmedir. Analiz, bütünsel olan bir şeyin daha küçük parçalara, bileşenlere ayrılarak ele alınması anlamına gelirken (Budak, 2003: 64) sentez, ayrılan bu parçaların bir araya getirilmesi ve bütünün tekrar oluşturulmasıdır. Bu, bazı parçaların bir araya getirilmesi gibi fiziksel bir şekilde olabilecekken, fikirlerin bir araya getirilmesi bağlamında bilişsel de olabilir. Birey sentezleme yaparken hayal etme süreci de devreye girer ve bu yolla birleştirilen parçalar daha farklı anlamlar ifade edecek şekilde düzenlenebilir. Son olarak değerlendirme de analiz ve sentez sonucunda elde edilen olgunun tekrar ele alınarak eleştiri sürecine tabi tutulmasıdır (Adair, 2000: 11-12). Karar

verme gibi etkin bilişsel süreçlerde bu 3 işlev de aktif bir şekilde kullanılır. Verilen kararın kalitesi de aslında bu işlevlerin kullanılmasına bağlıdır.

Karar verme sürecinde takip edilen aşamalara bakıldığında ilgili literatürde pek çok sınıflandırma görülse de (Simon, 1960; Zeleny, 1982; Adler, 1997; Hoy & Miskel, 2013) aşamalar temelde zihnin, işaret edilen üç işlevi ile ilişkilidir (Adair, 2000: 8). Buna göre karar süreçleri; karar konusunun tanımlanıp amacın belirlenmesi; karar konusu hakkında farklı seçeneklerin tespit edilerek seçenekler hakkında bilgi toplanması; toplanan bilgilere göre seçeneklerin değerlendirilerek seçim yapılması ve kararın uygulanarak değerlendirilmesidir (Emhan, 2007: 216).

İlk aşamada birey karar konusunun ne olduğunu tanımlamalıdır. Karar vermesi gereken konu nedir, nasıl bir yapıya sahiptir, bu durumu ortaya çıkaran sebepler nelerdir? Bu sorulara cevap verdikten sonra da kararın amacının belirlenmesi gerekir. Burada, bu karar sonucunda ulaşılması gereken hedef nedir, bu karar hangi sonuçları ortaya çıkarmalıdır sorularına cevap aranmaktadır (Newhman, 1979: 121; akt. Emhan, 2007: 216). Bu bağlamda zihnin işlevleri açısından düşünüldüğünde bu aşamanın bir analiz süreci olduğu görülür. Nitekim birey, kararı bileşenlerine ayırarak ne olduğunu ve karar verdikten sonra hangi sonuçlara ulaşması gerektiğini anlamaya çalışmaktadır. Bu aşama, politik karar açısından düşünüldüğünde de karar verilmesi gereken durum yerel veyahut genel seçimlerde birey için en uygun adayı seçmek olacaktır.

İkinci aşamada sınırları çizilen karar konusu hakkında seçeneklerin tespit edilmesi ve tespit edilen seçeneklere dair bilgi toplanması gelmektedir (Harrison, 1996: 48). Toplanacak bilgiler, bireyin daha önceden belirlediği karar amacı ile doğrudan ilişkili bilgiler olacaktır. Örneğin politik karar verme sürecinde, amacını ülkenin ekonomik durumunu olabilecek en iyi seviyeye çıkaracak olan adayı seçmek olarak belirleyen seçmenin toplayacağı bilgilerle; ülkenin eğitim durumunu olabilecek en iyi düzeye çıkaracak olan adayı seçmek olarak belirleyen diğer seçmenin toplayacağı bilgiler aynı olmayacaktır. Ayrıca karar amacının yanında bilgi toplama sürecini imkân, yetenek, maliyet ve karara atfedilen önem gibi bireysel ve toplumsal birçok faktör de etkilemektedir.

Üçüncü aşamada tespit edilen seçeneklerin ve seçenekler hakkında toplanan bilgilerin değerlendirilmesi ve seçim yapılması gelmektedir. Bu süreçte karar vericinin topladığı bilgi miktarı, karar sonucunda ulaşmak istediği amaç, kişiliği, sahip olduğu değerler, din ve dünya görüşü, riske karşı tutumu gibi bireysel faktörler yaptığı değerlendirme üzerinde etkili olmaktadır (Sağır, 2006: 45). Bu faktörler sonucunda karar verme tarzı değişmekte ve bireyin, aynı bilgilere sahip olan diğer kişilerden farklı kararlar verdiği görülmektedir.

Dördüncü ve son aşamada ise bireyin yaptığı seçim sonucunu uygulamaya koyması ve sonrasında da değerlendirmesi gelmektedir. Aslında bu aşama karar verme sürecinin dışında olsa da

değerlendirme aşaması sonraki karar verme süreçlerinin daha etkili olması için son derece önem arz etmektedir. Nitekim alınan karar, sonradan alınacak kararlar için de temel oluşturur (Emhan, 2007: 218). Örneğin politik karar verme bağlamında düşünüldüğünde bireyin oy verdiği adayı değerlendirip vaatlerini yerine getirip getirmediğini göz önünde bulundurması, bir sonraki seçimde vereceği oya etki edebilir.

Karar verme aşamalarında görüldüğü üzere karar verme sürecinin her adımında temel odak noktası bilgidir. İlk aşamada birey karar konusunun tanımlanması, belirlenmesi amacıyla bilgi edinirken ikinci aşamada seçeneklerin oluşturulması için bilgi toplamaktadır. Üçüncü aşamada ise bu seçeneklerin değerlendirilmesi ve daha önceden toplanan bilgilerin sentezlenmesi için yine bilişsel süreçlere başvurmaktadır. Bu anlamda yukarıda işaret edilen süreç normatif yaklaşım çerçevesinde ortaya çıkmış bir süreçtir (Hoy & Miskel, 2013: 330). Fakat gerçek hayatta karar verirken bu aşamalar her zaman yukarıda işaret edildiği gibi olmamakta, birçok etken sebebiyle bireyden bireye farklılık göstermektedir. Betimsel yaklaşım ise bu süreçte her bireyin farklı tarzlara sahip olduğunu ve her bir karar verme tarzının da, bireyin süreç içerisinde elde ettiği bilginin derinliği ve miktarı, karşılaştırılabilir olması ve kaynağı gibi farklı unsurlara bağlı olarak birbirinden ayrıldığını ileri sürmektedir (Lau & Redlawsk, 2006: 30).

Bilginin derinliği bu noktada bilgi işlem sürecinin temel yapısını oluşturmaktadır. Aslında bilginin derinliğinden, karara varmadan önce karar konusu hakkında mevcut bilginin ne kadarına ulaşıldığı kastedilmektedir. Normatif yaklaşıma göre karar veren bireyin tüm seçenekleri belirlemesi, sonrasında belirlediği bu seçeneklerin avantajlarını, dezavantajlarını tespit etmesi ve kararı verirken tüm bunları değerlendirerek en faydalı olanı seçmesi beklenmektedir. Fakat bu çoğu zaman mümkün olmaz. Birey, derinlikli bir araştırma yaparak tüm bilgilere ulaşmak yerine bilişsel olarak daha tasarruflu olan yollara başvurmakta, seçtiği yola göre de bireyin karar verme tarzı değişmektedir (Lau & Redlawsk, 2006: 33).

Karar verme sürecinde toplanan bilginin karşılaştırılabilir olması da son derece önemlidir. Bilginin karşılaştırılabilir olması, tüm seçenekler hakkında tarafsız bir şekilde araştırma yapılması, bir seçenek hakkında bilgi edinildiğinde aynı bilginin diğer seçenek hakkında da geçerli olup olmadığının araştırılması anlamına gelmektedir. Çünkü, toplanan bilgilerin karşılaştırılabilirliğinin yüksek olması adayların değerlendirilmesinin eşit bir şekilde yapıldığını gösterir (Redlawsk, 2004: 598).

Bireyin karar verme tarzını etkileyen boyutlardan bir diğeri de bilgi arama esnasında kullanılan sıralamadır. Her birey bilgi edinme sürecinde farklı sıralamalar kullanır. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında iki temel yaklaşım göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki "alternatif temelli araştırma" iken ikincisi "özellik temelli araştırma"dır. Alternatif temelli araştırmada birey, ilk olarak bir seçenek hakkında öğrenilecek tüm bilgileri öğrenir ve diğer seçeneğe ancak o zaman geçer (Lau & Redlawsk,

2006: 34). Örnek olarak yerel seçimlerde oy verecek bir kişi düşünüldüğünde A adayının yönetim, yargı, ekonomi, eğitim vb. konulara dair yaklaşımlarını öğrendikten sonra B adayına geçer ve onun yönetim, yargıya dair yaklaşımlarını öğrenir. Öte yandan, özellik temelli araştırmaya bakıldığında birey bir seçenek hakkında bir bilgi edindiğinde aynı bilgiyi diğer seçenekte de aramak üzere gider. Seçeneğin özelliklerini tümden karşılaştırmak yerine teker teker karşılaştırır. Aynı örnek üzerinden gidilecek olursa A adayının ekonomiye yaklaşımını öğrendiğinde B adayının ekonomiye dair yaklaşımına bakar, yargı yaklaşımını öğrendiğinde diğer adayın yargıya yaklaşımına bakar.

Karar verirken bilgi işleme sürecinde ortaya çıkan tüm bu farklılıklar bireylerin karar verme süreçlerinde farklı tarzlar edinmesine sebep olmuştur. Bu farklılıklar karar verme çalışmaları bağlamında da ilgi görmüş, üstüne önemli çalışmalar yapılmış ve söz konusu farklılıklara ilişkin birçok teori ileri sürülmüştür. Bu teorilerden birisi de Kahneman tarafından önerilen ikili süreç teorisidir (Minda, 2021: 315). İkili süreç teorisi düşünme, karar verme çalışmaları bağlamında son yılların en önemli teorilerinden biri olarak ortaya çıkmıştır (Sloman, 1996: 12). Bu teori, bireylerin karar verirken iki farklı sistem kullandığını ileri sürmektedir. Bu sistemleri Kahneman yalın halde 1. sistem ve 2. sistem olarak adlandırmaktadır.

1. Sistem, tüm canlılarda ortak olan ilkel bir biliş sistemidir. Genel olarak içgüdüsel bir şekilde gerçekleşir ve üzerine uzun uzadıya düşünmeyip, bilişsel bir faaliyet yürütmeden sadece davranmak şeklinde ortaya çıkar. Bireye bilişsel bir tasarruf sağlar (Kahneman, 2021: 28). Örneğin avını yakalamak için uygun anı bekleyen bir aslan o süreçte tam olarak bir bilişsel faaliyet yürütmez. Sadece doğuştan getirdiği hislere, içgüdülerine ve sonradan öğrendiği bazı bağlantılara göre uygun anı bekler. Hangi durumda tam olarak koşması gerektiğini veyahut hangi anda durması gerektiği düşünmez. Sadece o ana uygun olarak davranır. Aslanın o ana uygun olan davranışı düşünmeden ortaya koymasını sağlayan bilişsel sistem insanda da mevcuttur. Olası bir tehlike durumunda daha temkinli davranması veya bir belirsizlik karşısında kaygı hissetmesi buna örnek olarak verilebilir (Minda, 2021: 316). 1. Sistemin temel özelliği aslında yeni bilgilere ulaşmaya çalışmadan bireyin belleğinde var olan bilgilerle daha az maliyetli ve daha hızlı kararlar almasını sağlamaktır.

2. Sistemin temel özelliği ise dikkat ve çaba gerektirmesidir. Dikkat dağıldığında bu sistem etkili bir şekilde işlemez ve aksamaya başlar. Dikkat gerektiren, otomatik bir şekilde ortaya çıkmayan faaliyetler 2. Sistem tarafından yönlendirilir. Örnek olarak kalabalık bir ortamda dikkati belli bir kişiye odaklamak dikkat gerektiren bir faaliyettir. Veyahut yoğun bir trafikte şerit değiştirmek için de dikkat gerekir. Fakat boş yolda düz bir şekilde ilerlemek çok fazla dikkat gerektirmeyeceği için 1. Sistem tarafından yönlendirilebilir (Kahneman, 2021, s. 31).

1. Sistemi kullanan birey, kararlarının daha az maliyetli ve daha hızlı olmasını sağlamak amacıyla, bazı bilişsel kısayollara ve yanlılıklara başvurur, ancak her bireyin kullandığı kısayol bir diğerinden ayrılır (Minda, 2021: 317). Bu kısayolların bilinmesinin, karar verme sürecinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünüldüğünden, ayrı bir başlık olarak ele alınması gerekli görülmüştür.

1.3. Bilişsel Kısayollar

İnsan günlük hayatında yüzlerce uyaranla karşılaşır. Fakat bireyin bilişsel kapasitesi bu uyaranlardan gelen tüm bilgileri fark etmeye, anlamaya, anlamlandırmaya ve daha sonra kullanmak üzere depolamaya yetmez (Lau & Redlawsk, 2006: 23). Çünkü insan belleğinin bu bilgileri işlemek ve depolamak için belli bir kapasitesi vardır (Cowan, 2001: 87). Nitekim kısa süreli bellekle ilgili önemli çalışmaları bulunan Miller (1956: 96) yapılan deneyler ve gözlemler sonucunda bu kapasitenin 5 ile 9 birim arasında olabileceğini ifade eder. Bu durum bireyin karar alırken de zorluklar yaşamasına sebep olur. Çünkü birey bu süreçte birçok seçenekle karşı karşıya kalarak her seçeneği birçok yönden değerlendirmek zorundadır.

1970'lerde sosyal bilimciler insan doğasının rasyonel ve düşüncelerinin de mantık kaidelerine uygun olarak ortaya çıktığını düşünmüşlerdir. Bununla birlikte insanların rasyonel davranmadıkları zamanlarda bu durumun; korku, sevgi, nefret gibi duygulardan kaynaklandığını varsaymışlardır. Fakat Tversky ve Kahneman (1974), bu varsayımı "Belirsizlik Altında Karar: Bilişsel Kısayollar ve Önyargılar" (Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases) adlı makalesinde ele alarak aslında durumun tam olarak böyle olmadığını öne sürerek bireyin düşünme ve karar verme sürecinde bazı sistematik hatalar yaptığına ve bu hataların da duygular sebebiyle değil bilişsel mekanizmalar sebebiyle ortaya çıktığına dair bulgular ortaya koymuşlardır (Kahneman, 2021: 13). Bu mekanizmalar ise bireyin karar vermesine yardımcı olduğunda bilişsel kısayolları olarak, bireye zarar verdiğinde yanlılık olarak adlandırılmıştır (Minda, 2021: 174).

Bilişsel kısayolların (cognitive heuristics) tanımına bakıldığında Kahneman'ın kısayolu, "zor sorulara yeterli, ama sıklıkla da kusurlu yanıtlar bulmamıza yardım eden basit bir prosedür" olarak tanımladığı görülür (Kahneman, 2021: 115). Düşünme ve karar verme süreçlerinde bilişsel kısayollar, bireyin tüm bilgiyi tek tek algılamasını engelleyerek sadece önemli görülen bilgilerin depolanması ve önemsiz görülenlerin algılanmaması işlevini görür. Zihin bir uyaranla karşılaştığında onu tüm ayrıntıları ile algılamak yerine bellekte o uyaranla ilişkili olan bilgileri kullanarak bir tamamlama stratejisi uygular. Bu, bir yandan bireye bilişsel rahatlık sağlarken, diğer yandan da aslında bireyin önünde olan bilgileri göz ardı etmesine ve belki de doğru bilgiler yerine belleğindeki yanlış bilgileri kullanmasına sebep olur. Sonuç olarak birey aslında sadece uyaranı görmez, uyaranla belleğindekilerin karışımını yani olanı değil de olması gerekeni görür (Minda, 2021: 162).

Kahneman ve Tversky, yaptıkları çalışmalarda üç temel bilişsel kısayol olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bunlardan birincisi bulunabilirlik (availability), ikincisi temsil edilebilirlik/kategorileştirme (representativeness) ve üçüncüsü ise çapalama (anchoring) kısayoludur (Tversky & Kahneman, 1974).

Bulunabilirlik kısayolu, bireylerin bir olayın olasılığını ve sıklığını örneklerin akla daha çabuk gelmesine göre belirlenmesi olarak tanımlanır (Tversky & Kahneman, 1974: 1127). Bu kısayolun tehlikeli tarafı belleğin bireyi yanıltabilecek olmasıdır. Birey, her zaman ilk olarak doğru olan bilgileri hatırlamayabilir. Bazen akla ilk gelen bilgiler yanlış da olabilir. Böyle durumlarda bir kısayol olmaktan çıkarak "bulunabilirlik yanlılığına" dönüşür (Minda, 2021: 174).

Bulunabilirlik, diğer kısayollarda olduğu gibi bir soru yerine başka bir soru koyarak problemi çözmeye, sorunun cevabını vermeye çalışır (Kahneman, 2021: 152). Buna göre "bu olayın olma olasılığı" nedir sorusu yerine "benim bu olayı çevremde görme sıklığım nedir" sorusunu sorar. Sonrasında çevresinde görme sıklığına verdiği cevabı, olayın olma olasılığıymış gibi değerlendirir. Bu kısayol politik karar verme sürecinde de çokça kullanılır. Bulunabilirlik kısayolunu kullanan birey, politik karar sırasında "hangi aday en iyisidir" yerine "hangi adayı daha çok tanıyorum" sorusunu sorarak daha hızlı bir karar verir.

Temsil edilebilirlik kısayolu ise bireyin yeni bir bilgiyle, nesneyle, durumla karşılaştığında bunu daha önceden zihninde var olan benzer kategorilere yerleştirip o kategorinin özelliklerini yeni duruma yansıtması olarak tanımlanabilir (Kahneman & Tversky, 1972: 430). Kategorileştirme, insan algılamasının temel yapıtaşlarından bir tanesidir. Birey, dış dünyadan öğrendiği her bilgiyi birbirine benzer, önde gelen, dikkat çeken özelliklerine dayanarak zihinde gruplandırma, bir araya getirme eğilimindedir (Moskowitz, 2005: 111). Bu kategorileştirme çoğu zaman bilişsel olarak bir tasarruf sağlar. Çünkü yeni bir uyaran geldiğinde birey temel özelliklerini karşılaştırarak uyaranı bir kategoriye yerleştirdiğinde uyaranın ayrıntıları büyük ölçüde göz ardı edilerek kategorinin özellikleri onu da kapsar hale gelecektir (Lau & Redlawsk, 2006: 26).

Temsil edilebilirlik kısayolunu kullanmak Kahneman ve Tversky'ye göre genellikle hatalıdır. Çünkü birey temsil kısayolu sebebiyle temel bilgilerini bile göz ardı ederek rasyonel görünen ama aksine rasyonel olmayan kararlara gidebilir. Ayrıca nesnel bilgiler bizim sahip olduğumuz kalıp yargılarla çeliştiğinde bile nesnel bilgileri göz ardı ederek belleğimizdeki bilgilere güvendiğimizi ortaya koymuştur (Minda, 2021: 183).

Temsil edilebilirlik kısayolu, politik kararlarda çokça kullanılan bir kısayoldur. Siyasal partiler ve partizanlık temsil kısayolunun en net görüldüğü yerlerdir. Birey, değerlendirme yaparken adayları

bağlı bulunduğu partilere göre değerlendirme ve partilerin özelliklerini adaylara genelleme eğilimi içerisindedir (Lau & Redlawsk, 2006: 26).

Çapalama kısayolu ise bireylerin karar verirken bir referans noktası kullanmalarını ifade eder. Kahmenan ve Tversky yaptıkları deneyle bu kısayolu ortaya koymuşlardır. Bu deneyde 0'dan 100'e kadar puanlanan bir çark sadece 10'da ve 65'te duracak şekilde ayarlanmış ve öğrencilerden çarkı döndürmeleri istenmiştir. Sonrasında öğrencilere çarkla hiçbir ilişkisi olmayan "Sizce Birleşmiş Milletler'e üye Afrikalı devletlerin tüm üyelere oranı nedir?" sorusu sorulmuş ve çarkta 10 gelen öğrencilerin tahmin ortalaması 25 iken, çarkta 65 gelen öğrencilerin tahmin ortalaması 45 olmuştur. (Tversky & Kahneman, 1974: 1128). Öğrenciler çarkla sorunun hiçbir ilişkisi olmamasına rağmen çarkta gelen sayıyı referans noktası alarak, kendilerince bilinmeyen bir niceliği o noktaya uygun şekilde cevaplamışlardır.

Kahneman ve Tversky'nin tespit ettiği bilişsel kısayollar genel olarak tüm düşünme ve karar verme süreçleri için geçerlidir. Fakat politik karar vermede kullanılan başka kısayollar da vardır. Lau ve Redlawsk, politik karar vermede kullanılan bilişsel kısayolları bir araya getirerek beş farklı kısayol olduğunu ileri sürmüştür (Lau & Redlawsk, 2001: 953; 2006: 28). Bunlardan birincisi adayın hangi partiye üye olduğudur. Birey, temsil edilebilirlik kısayoluna uygun olarak partinin özelliklerini adaya genelleyecek ve aday hakkında ayrıca bilgi toplama ihtiyacı duymayacaktır. İkincisi ise onay kısayoludur. Bu kısayolu kullanan bireyler politik kararlarını verirken güvendikleri kişi veyahut grupların düşüncelerini takip eder ve ona göre oy verirler. Üçüncü kısayol ise bilinirlik kısayoludur. Buna göre birey, tanıdığı adayları, hiç tanımadığı adaylara tercih etme eğilimindedir. Bu kısayol Tversky ve Kahneman'ın ileri sürdüğü bulunabilirlik kısayolunun politik karar vermede yansımasıdır. Dördüncüsü ise alışkanlık kısayoludur. Birey bir önceki sefer oy verdiği adaya, partiye uygun olarak oy verme eğilimindedir. Beşincisi ve sonuncusu ise kazanma olasılığı olan adaya oy vermektir.

Karar verme sürecinde kullanılan tüm bu kısayolların, bireylerin farklı karar verme tarzları geliştirmesine ve kararlarını verirken de bu tarzları kullanmasına sebep olduğu söylenebilir. Oy verme ve politik karar verme literatüründe de söz konusu tarzlar çokça araştırılmış ve farklı modellemeler ileri sürülmüştür (Campbell vd., 1980; Downs, 1957; Lazarsfeld vd., 1968) Bunlardan birisi de Lau ve Redlawsk (2006) tarafından ileri sürülen ve bireylerin politik karar verme sürecinde beş farklı tarz kullandığını öne süren modeldir. Bir sonraki bölümde bu modelden bahsedilecek, modelin diğerlerinden ayrılan noktalarına kısaca temas edilerek beş farklı politik karar verme tarzı açıklanacaktır.

1.4. Politik Karar Verme Tarzları

Son yüzyılda oy verme davranışları ve politik kararlar üzerine pek çok çalışma yapılmış ve pek çok model ileri sürülmüştür. İlk dönem araştırmacıları, oy verme davranışını genelde statik bir davranış olarak ele almış ve bilgi işlem sürecini göz ardı ederek oy vermeyi katılımcıların veri toplama sırasındaki bilgileri üzerinden anlamaya yönelik modeller geliştirmişlerdir. Bu sebeple eski modeller, seçmenlerin bilgiyi nasıl, hangi kaynaklardan ve hangi derinlikte topladığına dair kısıtlı bir bilgi sunmuştur. Ayrıca ilk dönem yapılan çalışmaların ideoloji, dindarlık, ekonomik durum, politik tecrübe, propaganda gibi unsurların doğrudan oy verme üzerindeki etkisine odaklandığı görülmektedir. Fakat yukarıda da ifade edildiği üzere politik karar vermenin, dinamik bir süreç sonucunda ortaya çıktığı göz önünde bulundurulduğunda, temelde bilgi işlem süreci ile ilişkili olduğu fark edilir. Bu doğrultuda, Lau ve Redlawsk bu eksikliği kapatmak için yeni bir yöntem ve model ileri sürerek politik karar verme davranışını bilgi toplama/işleme bağlamında ele alarak (Lau & Redlawsk, 2006: 3) , yukarıda sayılan ideoloji, dindarlık, ekonomik durum gibi unsurların bilgi işlem sürecine nasıl etki edebileceğine odaklanmışlardır (Lau & Redlawsk, 2006: 22). Lau ve arkadaşları (2018) ise bu modele dayanarak oy verme tarzlarını ölçmek için bu araştırmada da kullanılacak olan yeni bir ölçek geliştirmişlerdir.

Lau ve Redlawsk'ın geliştirdiği modele göre her birey farklı politik karar verme tarzlarına sahiptir. Araştırmacılar bu farklılığı tespit edebilmek için "dinamik süreç takibi" (dynamic process tracing) adını verdikleri bir gözlem yöntemi geliştirmişlerdir (Lau & Redlawsk, 2006: 17). Buna göre gerçeğe uygun fakat sahte bir seçim kampanyası düzenlenmiş, bu kampanya sırasında adaylar ve partiler hakkında gerekli bilgiler bir bilgisayar programı aracılığıyla deneklere sunulmuş ve deneklerden bir adaya oy vermeleri istenilmiştir. Bu süreç içerisinde deneklerin adaylar hakkında bilgiyi nasıl ve hangi sırayla topladıkları, hangi stratejileri kullandıkları, neyi önemseyip, neyi önemsemedikleri araştırmacılar tarafından gözlemlenmiş ve politik karar verme sırasında bilgi işlem sürecinin nasıl olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın dayandığı temel nokta ise politik karar vermenin davranışsal karar verme (Behavioral Decision Making, betimsel) teorisine uygun olarak bilgi işleme dayalı bir süreç olmasıdır. Araştırma sonucunda bireylerin politik karar verme tarzlarını birbirinden ayırt etmek için önemli olan bazı kriterler belirlenmiştir. Bu kriterlerden ilki yukarıda bilgi işlem sürecinde de işaret edilen karar verme sürecinde edinilen bilginin derinliğidir. Bireyin karar verme sürecinde ulaştığı bilginin miktarı ve derinliği karar verme tarzlarının oluşmasında etkili olmuştur. İkinci kriter ise adaylar/partiler hakkında araştırılan, edinilen bilgilerin eşit miktarda olup olmamasına bağlı olarak ortaya çıkan karşılaştırılabilirlik durumudur. Bireyin her aday hakkında eşit miktarda bilgiye ulaşmaya çalışıp çalışmadığı gözlemlenmiştir. Üçüncü ve son kriter ise bu süreç içerisinde edinilen bilginin hangi sıraya göre toplandığıdır. Yaptıkları araştırmaya göre bazı seçmenler ilk olarak bir aday hakkında tüm bilgileri öğrenip sonra diğerine geçerken bazıları bir özelliği tüm adaylarda tespit edip sonra diğer

özelliğe geçmişlerdir. Tüm bu kriterlerdeki değişime göre politik karar vermede analitik, bilişsel kısayol temelli, hızlı ve sade, partizan ve içgörüsel olmak üzere beş farklı tarz olduğu ileri sürülmüştür. Lau ve Redlawsk bu tarzları oluştururken daha önce geliştirilen sosyolojik model (Lazarsfeld vd., 1968), Michigan modeli (Campbell vd., 1980) ve rasyonel model (Downs, 1957) gibi oy verme davranışı modellerinden de yararlanmışlardır.

1.4.1. Analitik Karar Verme

İktisat yaklaşımın oy verme ve karar verme çalışmalarına uygulanması sonucunda ortaya çıkan analitik karar verme, karar verirken bireylerin temel motivasyonunun bireysel faydalarını en üst düzeye çıkarmak olduğunu ifade eder (Edwards, 1954: 382). Bu yüzden birey, karar verme sürecinde adaylar ve partiler hakkında elinden geldiğince çok bilgi toplar. Adayları ve partileri daha iyi araştırır ve derinlikli bir bilgi toplama sürecine girer. Bilgiyi toplarken de yansız davranmaya, her aday hakkında eşit miktarda ve karşılaştırılabilir düzeyde bilgi toplamaya gayret eder. Çünkü analitik karar verme tarzına sahip bireylere göre ne kadar çok bilgi o kadar iyi karar anlamına gelmektedir. Bir karar hakkında ne kadar çok bilgi toplarsa kararın barındırdığı riskleri daha iyi tanıyacak, maliyetlerini ve faydalarını daha iyi analiz edebilecektir.

Yerel seçimlerde oy kullanacak analitik karar verme tarzına sahip bir birey, politik karar verirken öncelikle seçime katılacak A, B, C adaylarını tespit eder. İkinci olarak adayların özgeçmişleri, vaatleri, bu vaatleri yerine getirmek için yeterlilikleri ve adaylarla ilgili diğer tüm bilgileri toplar. Tüm bu bilgileri toplarken de tarafsız bir yaklaşımla yapar. Yani sadece A adayını destekleyen haber kanallarını, sosyal medya hesaplarını, tartışma programlarını takip etmek yerine B adayını ve C adayını destekleyen medya organlarını da takip eder. Bilgi toplama sürecinde A adayı ile ilgili bir bilgi öğrendiğinde aynı bilgiyi B ve C adaylarında da arar. Örneğin A adayının altyapı sorunlarını çözmek için başvuracağı yolları öğrendiğinde B ve C adaylarının altyapı konusunda neler yapacağını da öğrenir. Böylece elde ettiği bilginin karşılaştırılabilir olmasını sağlar. Son olarak öğrenebileceği tüm bilgileri öğrendiğinde bu bilgileri karşılaştırıp bireysel faydasını artıracak politik kararını verir.

1.4.2. Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme-Sınırlı Rasyonellik

İktisatta davranışçı karar verme yaklaşımı (behavioural decision making approach) çerçevesinde ilk defa Herbert Simon tarafından ileri sürülen sınırlı rasyonellik, bireylerin karar verirken en ideal seçeneği seçmek yerine tatmin edici olan seçeneğe yönelmesini ifade eder (Kaya & Özçim, 2019: 12). Simon, karar vermenin sınırsız bir rasyonellik çerçevesinde olmayacağını; çünkü insanların bilişsel olarak sınırlı varlıklar olduğunu ifade eder. Bu sebeple birey, karar verirken bu sınırlılıkları

ortadan kaldırabilecek kısayollar kullanır ve ideali değil daha kolay ve tatmin edici cevabı arar (Simon, 1990: 16).

Bilişsel kısayol temelli karar verme tarzını kullanan bireylerin, diğer kararlarında olduğu gibi politik karar vermede de önceki başlıklarda işaret edilen bilişsel kısayollarını kullandıklarını söyleyebiliriz. Bireyler karar verirken yarı otomatik bir bilişsel faaliyet sürdürürler. Adaylar hakkında bilgi arayışları olsa da bu süreç analitik karar vermede olduğu gibi derinlikli ve tarafsız bir şekilde olmaz. Temel amaçları kolay ve tatmin edici bir adaya oy vermek olduğu için bilgi toplarken de kolay yolu seçerler (Lau & Redlawsk, 2006: 14). Çünkü bilgi toplamak, analiz etmek ve karara varmak belirli bir zaman, yetenek ve ilgi ister. Birey yeterli bilişsel kapasiteye sahip olmadığı veyahut sahip olduğu bilişsel kapasiteyi bir konu hakkında kullanmak istemediği için bilişsel kısayollara başvurur.

Bilişsel kısayol temelli karar verme tarzına sahip bir birey, seçimlerde oy kullanırken seçime katılacak A, B ve C adaylarını derinlikli bir şekilde araştırmak yerine toplumda daha tanınır olan A adayına oy verebilir. Veya önceki seçimlerde oy verdiği aday olan B adayına oy vererek daha önceden edindiği bilgileri kullanıp bilişsel tasarruf yapabilir. Bunun yanı sıra farklı bir bilişsel kısayol kullanarak tüm adayları derinlikli bir şekilde araştırmak yerine beklentilerini asgari ölçüde karşılayan adaya oy vermeyi tercih edebilir. Eğer tüm adaylar hakkında araştırma yapmayı tercih ederse de bunu birincil kaynaklardan bilgi toplayarak yapmak yerine güvendiği kişi ve grupların görüşlerine başvurmak gibi daha kolay yolları seçebilir.

1.4.3. Partizan Karar Verme

Campbell ve arkadaşlarının *The American Voter* (Campbell vd., 1980) kitabında tasvir ettiği model temel alınarak geliştirilen partizan karar verme, bireyin adayları araştırırken ve değerlendirirken parti temelli araştırma ve değerlendirme yapmasını ifade eder (Lau & Redlawsk, 2006: 9). Kahneman ve Tversky'nin kategorileştirme olarak ifade ettiği kısayol ile ilişkili olan bu tarz da bireyin bilişsel tasarrufa gitmek için edindiği tarzlardan bir tanesidir. Nitekim birey karar verme sürecinde pasif bir tutum sergileyerek ayrıntılı bir araştırmaya gitmez. Bu süreçte bireyin aktif olduğu tek nokta adayın hangi partiden olduğunu öğrenmektir. Adayın hangi partiden olduğunu öğrendikten sonra daha fazla araştırma yapmayarak partiye dair tutumlarını adaya yansıtır ve böylece bilişsel tasarrufa gider. Öte yandan kendine zıt görüşteki partiler ve adaylar hakkında araştırma yaparsa da taraflı bir tutum sergileyerek adayların ve partilerin olumsuz yönlerine dönük bilgi arar (Lau & Redlawsk, 2006: 11).

Bireyin karar verme sürecinde taraflı bir tutum sergilemesi Festinger tarafından ileri sürülen bilişsel çelişki kuramı ile açıklanabilir. Bilişsel çelişki kuramına göre birey sahip olduğu tutumları ve davranışları tutarlı bir halde devam ettirmeye çalışır. Kendi tutum ve davranışlarına zıt yeni bilgilerle

karşılaştığında da çelişkiye düşerek rahatsızlık hisseder ve bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için farklı yollara başvurur. Bu yollardan birisi çelişki oluşturabilecek bilgilerle karşılaşmayı engellemek iken bir diğeri ise kendi tutum ve davranışlarına zıt olduğunu düşündüğü bilginin kaynağını kötülemek gibi yollarla bilginin değerini düşürmektir (Festinger, 1968: 3). Partizan karar verme tarzına sahip birey de bu yollara başvurarak kendini ait hissettiği partiye yönelik olumsuz, çelişkiye düşürebilecek bilgileri öğrenmeme veyahut değersizleştirme yoluna gitmektedir.

Parti aidiyetinin oluşmasında erken yaşlarda aile ve toplum içerisinde edinilen kimlik önemli bir rol oynamaktadır (Ünal, 2016: 101). Ayrıca sosyal kimlik kuramı da parti bağlılığını açıklamak için önemli bir kuramdır (Huddy & Bankert, 2017: 4). Kurama göre sosyal kimlik, bireyin benliğinin bir parçasını oluşturur ve sosyal kimliklerini gruba üyelikten, bu üyeliğin kendisine hissettirdiği duygulardan ve gruba yüklediği anlamdan yola çıkarak oluştururlar. Kuram, insanların çoğu zaman birey olarak hareket etmek yerine bir grubun üyesi olarak hareket ettiklerini savunur (Demirtaş, 2003).

1.4.4. Hızlı ve Sade Karar Verme

Tek problemli seçmen de denilen hızlı ve sade karar verme tarzı, bireylerin karar verirken temel birkaç kriter üzerinden genel çıkarımlar yapmasını ifade eder. Bunu yaparken temel motivasyonları zamanı ve imkanları verimli bir şekilde kullanmak ve karara daha kolay ulaşmaktır. Carmines ve Stimson (1980) ise bu karar verme tarzına sahip bireyleri tek problemli seçmen olarak adlandırmanın pek de doğru olmayacağını, aslında bu karar verme tarzına sahip bireylerin "basit meseleli seçmen" olarak da adlandırılabileceğini ifade eder. Nitekim bu grup aslında karar verirken birden fazla mesele hakkında düşünse de bu meselelerin ortak noktası hepsinin kolay, basit meseleler olmasıdır. Yani uzun dönem ekonomi politikasını incelemek yerine ödeyeceği vergiyi düşünür. Veyahut eğitim sistemine dair temel yaklaşımları incelemek yerine çocuğunun sınıf mevcudu vs. gibi konuları düşünür.

Hızlı ve sade karar vermeyi diğerlerinden ayıran temel nokta bilginin derinliğidir. Bu karar verme tarzına sahip birey, süreç içerisinde derinlikli bir bilgi toplamaz, adaylar ve seçim hakkında tüm bilgiyi araştırmak yerine sadece kişisel ilgi alanına giren birkaç konuyu araştırır (Lau & Redlawsk, 2006: 12). Örneğin emekli olmak için bekleyen bir seçmen adayların sadece emeklilik yaşı hakkındaki görüşlerini araştırırken, araba sahibi olmak isteyen bir seçmen, adayların araç satışlarındaki vergi oranlarına dair görüşlerini araştırabilir. İki örnekte de görüldüğü üzere hızlı ve sade karar verme tarzına sahip birey, kendi ilgi alanına giren konularda araştırma yapmaktadır.

1.4.5. İçgörüsel Karar Verme

Politik karar verme tarzlarından birisi de içgörüsel karar vermedir. Sezgisel ve duygusal olarak da adlandırılan içgörüsel karar verme pek çok kararda etkili olduğu gibi politik kararlarda da etkilidir.

İçgörüsel karar verme tarzının temel özelliği bireyin karar verme sürecinde herhangi bir bilgi arayışına girmeyerek içgörülerine ve sezgilerine göre kararını vermesi olsa da içgörülerin de aslında kendi başlarına bir bilgi kaynağı olduğu da ifade edilmiştir (Bower, 1981: 129; akt. Cevizli & Bilen, 2021: 30). Nitekim içgörüler ve hisler belirli bir yaşantı sonucunda oluşmakta ve bireyin yaşadığı tecrübeler ve edindiği bilgiler kendisi o an hatırlamasa da zihninde yer edinmektedir. Zihninde yer edinen bu bilgiler ve tecrübeler karar verme sürecinde ortaya çıkarak kararı etkilemekte ve tüm bilgilerin toplanamayacağı veyahut tüm alternatiflerin değerlendirilemeyeceği hızlı karar anlarında büyük önem arz etmektedir. Dünya şampiyonu, satranç ustası Garry Kasparov bu durumu bir röportajında şöyle ifade etmektedir: "Tek bir satranç oyunundaki olası farklı alternatiflerin toplam sayısı büyük patlamadan bugüne dek geçen saniye sayısından daha fazladır. Bu yüzden sezgiler, içgörüler büyük satranç oyuncusunun belirleyici niteliğidir" (Matzler vd., 2007: 13).

Genellikle bilinçsiz bir şekilde ortaya çıkan içgörüsel karar vermeyi diğerlerinden ayıran temel nokta, karar verme sürecinde bireyin herhangi bir bilgi arayışına girmemesidir. Bu karar verme tarzında birey için önemli olan, kararın ne kadar iyi olduğu, getireceği faydanın ne kadar çok olduğu değil sadece kararın bireye neler hissettirdiğidir. Yani bu türden karar vermede önemli olan karar verme sürecinde bireyin duygularıdır (Lau vd., 2018: 914). Bu yüzden birey, bilgi edinme sürecinde herhangi bir çaba harcamaz ve edindiği bilgiler de karşılaştırılabilir değildir.

İçgörüsel karar verme aslında bir bilişsel kısayol örneğidir. Birey diğer kısayollar da olduğu gibi karar vermeyi kolaylaştıracak bir yöntem kullanır ve bunu bir soruyu başka bir soru ile ikame ederek yapar. Buna göre bu adaya, partiye oy vermek hakkında ne düşünüyorum sorusu yerine bu aday ve parti hakkında ne hissediyorum sorusunu sorar. (Kahneman, 2021: 162)

2. DİN VE DİNDARLIK

Dünyaya gelen insanların büyük çoğunluğu bir dini gelenek ve kültürün içerisinde gözlerini açar. Doğduğu andan öldüğü ana kadar olan zaman dilimi içerisinde birçok farklı dini unsurla karşılaşır. Dini sözler duyar, telkinlere muhatap olur ve dini mekânlarda bulunur. İbadet eden insanlar görür ve kendisi de onlara katılır. Günlük hayatında dindar kimselerle iletişim halinde olur. Dinin ne olduğunu anlamaya çalışır ve sorular sorup, cevaplar arar (Hökelekli, 2018: 28).

Bu sorgulamalar tarih boyunca devam etmiş ve din, birçok yönden araştırma konusu haline gelmiştir. Fakat yapılan çalışmalarda dinin ne olduğuna dair bir uzlaşı ortaya konamamış ve pek çok din tanımı ortaya çıkmıştır. Çünkü din, mahiyeti itibariyle tek boyutta ele alınabilecek bir yapıda değil aksine içerisinde inanç, davranış, duygu gibi farklı boyutları kapsayan bir fenomendir. Ayrıca tanım yapan araştırmacılar da dine, kendi ilgi alanına giren yönden yaklaşmış ve dini, sahip olduğu bakış açısı ve dünya görüşüne uygun olarak tanımlamaya çalışmıştır denilebilir. Bunun bir sonucu olarak dinin

farklı yönlerine işaret eden birçok tanım ortaya çıkmıştır. (Yaparel, 1987: 405). Bazı araştırmacılar dinin kökenine vurgu yaparak tanımlarken bazıları işlevine odaklanmış, bazıları ise toplumsal yönüne işaret ederek tanımlamıştır. Fakat yapılan tanımlar tüm dinleri kapsayacak nitelikte olmamış aksine bazı dini gelenekleri dışarıda bırakmıştır. Gündüz ise tüm dinleri kapsayacak bir tanımın ancak üç boyutu içererek yapılacağını ifade etmiştir. Buna göre her dini gelenek, mensuplarına, varlığa dair görüş sunacak, onların duygu ve düşüncelerini şekillendirecek, onlara doğru-yanlış ölçütü sunacak bir yapıya sahiptir. Ayrıca dini gelenekler mensuplarının tutum ve davranışlarını kontrol ederek hayatını düzene sokma amacı taşır. Son olarak dini gelenekler sadece bireyin hayatını düzene sokmakla kalmayarak bireyin toplumla olan ilişkilerini de düzenlemeyi hedefler. Bu haliyle din, "insanın düşünce ve inanca dayalı değerlendirmelerini içeren zihinsel fonksiyonlarını, her türlü tavır ve davranışlarını, insanın diğer insanlarla ilişkilerini ve kurumsal yönünü ifade eden, sosyal yapısını belirleyen ve disiplin altına alan bir sistem" şeklinde tanımlanabilir (Gündüz, 2021: 17)

Dindarlığın tanımına bakıldığında ise dinin tanımında var olan problemlerin burada da olduğu, bu sebeple araştırmacıların tam bir uzlaşı ile dindarlığı tanımlayamadığı görülür. Fakat genel olarak yapılan tanımlar incelenip ortak yönü tespit edilmeye çalışıldığında dindarlığın en genel haliyle, bireyin dini kabul ederek hayatına yansıtma düzeyi ve bireysel dini tecrübeler (Peker, 2012: 42) şeklinde tanımlanabileceği görülmüştür. Şüphesiz dinin çok boyutlu yapısı ve dini tecrübe eden bireylerin farklı yaşam biçimleri farklı dindarlık boyutlarını ortaya çıkarmıştır. İlk çalışmalarda sadece duygu ya da ibadet boyutuyla ele alınan dindarlık, günümüz din psikologlarınca insanın din kaynaklı bütün yönelimlerini kapsayacak şekilde değerlendirilmeye başlanmıştır (Yıldız, 2001: 23). Bu anlamda Glock'un (1962) dindarlığın boyutlarına yönelik çalışması büyük ilgi görmüş ve ülkemizde yapılan çalışmalarda da sıklıkla referans alınmaktadır. Bu çalışmasında Glock, dindarlığın inanç, ibadet, bilgi, duygu ve etki olmak üzere beş farklı boyutu olduğunu belirtmiştir.

Bu araştırmada da dindarlık iki boyut üzerinden ele alınmıştır. İnanç-etki adı verilen ilk boyutta dinin "bireyin önemli kararlarında, giydiği kıyafetleri ve yiyip içtiklerini seçmesinde, kurduğu arkadaşlık ilişkilerinde ve katıldığı sosyal aktivitelerde" ne kadar etkili olduğu ölçülmüştür. Bilgi-ibadet adı verilen boyutta ise bireyin "namaz, oruç, Kuran okuma" gibi ibadetleri hangi sıklıkla yerine getirdiği ölçülmüştür. Bu iki alt boyutun ortalamasının alınması ile de genel dindarlık seviyesi tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. DİNDARLIK VE POLİTİK KARAR VERME

Hayatın birçok alanında tutum ve davranış örüntüleri meydana getiren din, bireyin sadece günlük hayatını etkilemekle kalmamakta hayatının dönüm noktaları sayılabilecek zamanlarda da bir yol gösterici olmaktadır (Mehmedoğlu, 2013: 175). Öyle ki din, bireyin günlük hayatta yiyip içtiği şeylerden

televizyonda izlediği programlara, meslek seçiminden eş seçimine kadar etkili olmakta ve kararının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Topuz, 2013). Tüm bunların yanında yapılan çalışmalar dinin politik davranışlar üzerinde de etkili olduğunu ve bireyin karar verirken dini unsurlardan etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Politik davranışlar ve dindarlık ilişkisi gerek dünyada gerek Türkiye'de çokça ele alınmış ve iki olgu arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Hem politik davranışın hem de dindarlığın çok boyutlu yapısı çalışma alanını genişletmiş ve bu, konunun farklı disiplinler tarafından, farklı boyutlarla ele alınmasına sebep olmuştur. Birtakım araştırmacılar bu konuyu sosyolojik olarak ele alarak değerlendirirken diğerleri psikolojik yönden ele almıştır.

Esmer ve Pettersson (2007) politik davranışlar ve dindarlık ilişkisini sekülerleşme ve modernleşme bağlamında ele almış ve emprik verilere göre dindarlığın sekülerleşme teorilerinin aksine halen politik davranışlarda önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Çarkoğlu (2019) ise dindarlığın seçmen davranışı üzerindeki etkisini Şerif Mardin'in merkez-çevre teorisi bağlamında değerlendirerek konunun tarihsel arka planına dair bir bakış açısı sunmuştur.

Günay (1999: 229) konuyu genel olarak dinin hayat üzerindeki etkisi bağlamında ele almış ve dindarlığın seçmen tercihindeki etkisini de araştırmasına dâhil etmiştir. Erzurum yöresinde yaptığı araştırma sonucunda elde ettiği bulgulara göre seçmenin %49,7'si oy vereceği adayın dindar olmasına önem verirken %29,4'ü dindarlığın önemli olmadığına işaret etmiş, %20,9'u ise soruyu cevapsız bırakmıştır. Sonraki dönemlerde Aslan (2015: 230) tarafından yapılan çalışma da Günay'ın bulgularını destekler niteliktedir. Nitekim Aslan yaptığı çalışma sonucunda dindarlık düzeylerindeki artışla birlikte bireylerin oy verecekleri adayların Allah'a inanmasına, Hz Muhammed'i son peygamber olarak görmesine, namaz, oruç gibi ibadetlerini yerine getiriyor olmasına yönelik isteğinin arttığını tespit etmiş ve buradan hareketle seçmen davranışı üzerinde dindarlığın önemli etkilerinin olduğu sonucuna varmıştır.

Polat (2009), hazırladığı tezde "Dindarlık ve siyasi tercihler arasındaki ilişki nasıldır?" sorusunu sormuş ve emprik verilerle bu soruya cevap aramıştır. Araştırma sonucunda elde ettiği bulgular, yukarıdaki işaret edilen çalışmalardan biraz daha farklılaşmış ve dindarlığın seçmen davranışı üzerinde etkisi olsa da bu etkinin belirleyici olmadığını, seçmenin tercihini belirleyenin ekonomi ve sosyal refah olduğunu ortaya koymuştur. Temizel (2012) de Polat'ın çalışmasına paralel sonuçlara ulaşmış ve sosyal refahın, ekonomik faktörlerin daha önemli olduğunu, seçmen davranışında bireylerin dindarlık düzeylerinden çok dindar-laik çizgisinde konumlandıkları noktanın etkili olduğunu ileri sürmüştür.

Yukarıda işaret edilen çalışmalardan görüldüğü üzere Türkiye'de yapılan çalışmalar daha çok seçmenin kriterlerini belirlerken dindarlık düzeylerinin nasıl ve ne derece etkili olduğuna odaklanmakta,

fakat seçmen davranışı ve dindarlık ilişkisini bilişsel açıdan yeterli biçimde ele almamaktadır. Yukarıda politik karar verme tarzları bölümünde de ifade edildiği üzere seçmen davranışı ve politik karar, bilişsel bir süreç sonucunda ortaya çıkmakta ve her birey farklı bilişsel tarzlar kullanarak kararını vermektedir. Bu süreçte de dindarlığın etkili olduğu, bilişsel tarzlar ve dindarlık bağlamında yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur.

Örneğin Shenhav ve diğerleri (2012) yaptığı çalışmada dindarlığın bilişsel tarzlar üzerinde önemli etkilerinin olduğunu, dindarlığı yüksek bireylerin daha sezgisel ve bilişsel kısayollara meyilli düşünme tarzlarını kullandığını ortaya koymuştur. Nitekim çalışmada katılımcıların bilişsel tarzlarını ölçmek üzere "Bilişsel Yansıma Testi (Cognitive Reflection Test)", dindarlık düzeylerini ölçmek için de "Dindarlık Ölçeği" uygulanmış ve sonrasında testten elde edilen bulgular korelasyonel analizlere tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda dindarlık ve sezgisel, içgörüsel düşünme tarzı arasında pozitif yönde güçlü ilişkiler tespit etmiştir. Shenhav ve arkadaşlarının çalışmalarına benzer birçok çalışma yapılmış ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Gervais & Norenzayan, 2012; Pennycook vd., 2012; Razmyar & Reeve, 2013).

Bahçekapılı ve Yılmaz (2017) ise konuyu daha da öteye taşıyarak bilişsel tarzlar ve dindarlık ilişkisinin dindarlığın boyutlarındaki farklılaşmaya da bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Yaptıkları çalışma sonucunda ulaştıkları bulgulara göre genel dindarlık ve iç kaynaklı dindarlık ile analitik düşünme arasında negatif yönlü korelasyonel ilişkiler tespit ederlerken arayış dindarlığı ile analitik düşünme arasında pozitif yönlü ilişkiler tespit etmişlerdir. Bu bulgulara göre dindarlık düzeyi düşük olan bireyler yüksek olanlara göre analitik düşünme tarzlarını daha çok kullanmakta ve ilgilendikleri konulara daha şüpheci bir şekilde yaklaşmaktadır. Öte yandan arayış dindarlığı yüksek olan bireyler, yani dini varoluşsal sorulara cevap arama süreci olarak gören bireyler (Kayıklık, 2006; 494) analitik düşünme tarzını kullanmaya daha eğilimlidir.

Yukarıda sözü edilen teori, kuram ve deneysel çalışmalardan hareketle bu çalışma dindarlığın hem seçmen davranışı üzerinde hem de bilişsel tarzlar üzerinde etkili olduğu düşüncesini temel alıp, "Dindarlık ve bilişsel bir süreç olan politik karar verme tarzları arasında bir ilişki var mıdır?" sorusuna odaklanmış ve bu soruya yapılan alan araştırması ile cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bir sonraki bölümde detaylı olarak verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bir araştırma tasarlanırken dikkat edilmesi gereken 3 temel husus vardır. Bunlardan ilki araştırmacının benimsediği dünya görüşü ve felsefi yaklaşım (nesnelci, yapılandırmacı, dönüştürücü ve pragmatist) ile ilişkili kabulleri iken ikincisi bu varsayımlara dayalı olarak benimsediği araştırma desenidir (nicel, nitel ve karma desenler). Üçüncü husus ise benimsediği araştırma desenini uygulamaya dönüştürecek olan özel yöntemlerdir (deneysel, tarama, anlatı araştırması, fenomenolojik araştırma vb.) (Cresswell, 2017: 5).

Araştırmacının benimsediği felsefi yaklaşımlara bakıldığında nesnelci yaklaşım, bilinebilir, ölçülebilir, sayısal hale dönüştürülebilir ve genellenebilir bir bilgi olduğu varsayımıyla hareket ederken (Phillips & Burbules, 2000); yapılandırmacı yaklaşım, bilginin görünen tarafının ardında bir de görünmeyen tarafının olduğunu, önemli olanın bireyin ortaya koyduğu öznel anlamlara ulaşmak olduğunu ifade eder (Cresswell, 2017: 8). Öte yandan dönüştürücü yaklaşım bilginin sosyal baskı karşısında, politik ve siyasal değişim amacıyla elde edilmesinin gerekliliğini vurgular. Bunun bir sonucu olarak bireylerin hayatlarında değişim yaratmasının önemli olduğunu ifade ederek araştırmanın eşitsizlik, baskı, otorite, yabancılaştırma gibi konuları ihtiva etmesi gerektiğini belirtir (Mertens, 2008). Son olarak pragmatist yaklaşım, yöntemi odak noktası olarak almayarak araştırmanın problemine vurgu yapar ve problemin açıklanmasını sağlayacak her türlü yöntemi kullanır (Cresswell, 2017: 10).

Politik karar verme tarzları ve dindarlık ilişkisinin ele alındığı bu araştırmada ise nesnelci yaklaşım benimsenmiş buna bağlı olarak nicel araştırma deseninin kullanılması uygun görülmüştür. Nicel araştırma desenleri deneysel ve tarama olmak üzere iki temel gruba ayrılmaktadır (Karasar, 2020: 108). Deneysel model, neden-sonuç ilişkisinin ortaya konması için değişkenlere araştırmacının kontrolü altında müdahale edilmesi ve buna bağlı olarak da başka bir değişkenin bu müdahaleden nasıl etkilendiğinin tespit edilmesi amacıyla yapılan araştırma modelidir. Diğer yandan tarama modeli ise geçmişte veya halen olmakta olan durumun olduğu şekliyle, değiştirmeden ortaya konması amacıyla yapılan araştırma modelidir (Arslantürk & Arslantürk, 2016: 101; Karasar, 2020: 109). Bunun yanında tarama modeli, evren içerisinden örneklem vasıtasıyla evren genelindeki tutumların, eğilimlerin, görüşlerin sayısal olarak betimlenmesini sağlar (Cresswell, 2017, s.155). Bu araştırmada konunun mahiyeti itibariyle tarama modelinin kullanılması uygun görülmüş ve birden fazla değişken arasındaki ilişkiyi ele aldığı için ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler, değişkenlerin birlikte değişim katsayılarının saptanmasıyla korelasyon ve gruplar arası farklılıkların sınanmasıyla yapılan karşılaştırma uygulamaları (Karasar, 2020: 114-115) ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda izah edilen model çerçevesinde bu araştırmada, değişkenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu gibi demografik özelliklere göre nasıl farklılaştığı; politik karar verme tarzları ile dindarlık arasında nasıl bir ilişki olduğu; dindarlığın alt boyutlarına göre politik karar verme tarzlarında nasıl bir değişim olduğu incelenmiştir. Buna göre araştırmanın amacına uygun olarak ortaya konan bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenlerin olası ilişkisi aşağıda sunulmuştur.

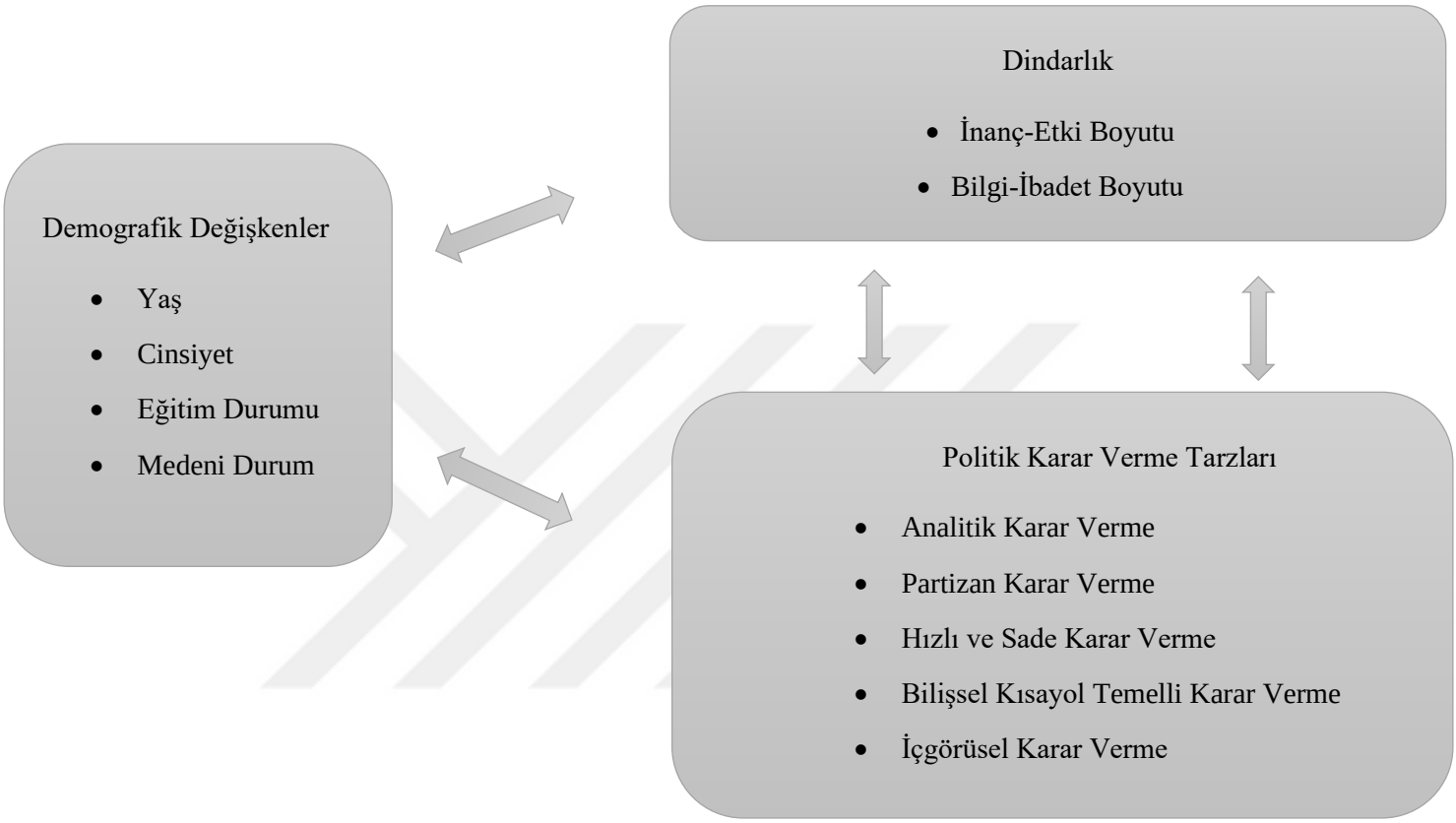

Şekil-1: Araştırma Modeli

2. ARAŞTIRMAYA KATILANLAR VE NİTELİKLERİ

Politik karar verme tarzları ve dindarlık arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışan bu araştırmanın evreni İstanbul'un farklı ilçelerinde (18 farklı ilçe) ikamet eden 25-65 yaş arası bireylerdir. Araştırmada evren olarak İstanbul'un seçilme nedeni şehrin kozmopolit yapısıdır. Örnekleme yöntemi olarak ise tesadüfi örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yöntemi (Baştürk & Taştepe, 2013: 142) kullanılmış ve katılımcıların birden fazla özelliği (cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu) dikkate alınarak kotalar konulmuş ve bu özellikler bakımından örneklemin evreni dengeli biçimde temsil etmesi hedeflenmiştir. Araştırma verileri anketörler tarafından yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Katılımcıların sosyo-demografik dağılımlarını tespit etmek üzere hazırlanan sorulara verdikleri cevaplara göre ortaya çıkan bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı		
Cinsiyet	**N**	**%**
Erkek	155	50
Kadın	155	50
Toplam	310	100

Tablo-1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırma örneklemini oluşturan 310 kişinin 155'i (%50'si) erkeklerden geri kalan 155'i (%50'si) kadınlardan oluşmaktadır.

Örneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı		
Yaş Dönemleri	**N**	**%**
25-34 Yaş Arası	135	43.5
35-44 Yaş Arası	109	35.2
45-65 Yaş Arası	66	21.3
Toplam	310	100

Tablo-2: Örneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Katılımcıların yaşları, 25-65 yaş aralığında değişmektedir. Politik karar verme tarzlarını daha iyi anlayabilmek için katılımcıların birden fazla seçime katılmış olmasına özen gösterilmiş, bu sebeple 25 yaş üzeri yetişkinlere yer verilmiştir. Katılımcıların %43,5'ini 25-34 yaş arası ilk yetişkinler; %35.2'sini 45-54 yaş arası orta yetişkinler; %21.3'ünü ise 45-65 yaş arasındaki son yetişkinler oluşturmaktadır. Ayrıca 55-65 yaş grubundaki bireyler, analiz yapmak için yeterli sayıya ulaşmaması sebebiyle 45-54 yaş grubu ile birleştirilip yeniden kodlanarak üç temel gruba indirgenmiştir. Örneklemin %43'ünün 25-34 yaş arasındaki ilk yetişkinlerden oluşmasında ise ülkemizdeki genç nüfusun sosyal hayatta daha aktif olması etkili olmuş olabilir.

Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılımı		
Medeni Durum	**N**	**%**
Bekar	117	37.7
Evli	193	62.3
Toplam	310	100

Tablo-3: Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılımı

Örneklemin %62,3'ünü evliler oluştururken %37,7'sini bekarlar oluşturmuştur. Evlilerin bekarlara oranla daha fazla olmasında ise katılımcıların 25 yaş üzeri olması etkili olmuş olabilir. Nitekim TÜİK verilerine göre ülkemizde 2020 yılı itibariyle evlilik yaş ortalamasının erkeklerde 27.9, kadınlarda 25.1 (TÜİK, 2021) olması bu durumu açıklar niteliktedir.

Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı		
Eğitim Durumu	**N**	**%**
İlkokul ve Ortaokul	61	19.7
Lise	108	34.8
Lisans ve Lisansüstü	141	45.5
Toplam	310	100

Tablo-4: Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Örneklemin %19,7'sini ilkokul ve ortaokul; %34,8'ini lise; %45,5'ini ise lisans ve lisansüstü mezunları oluşturmaktadır. Başta 5 kategori olarak oluşturulan eğitim durumu, ilkokul ve lisansüstü mezunlarının analiz yapmak için yeterli sayıya ulaşmaması sebebiyle diğer kategorilerle birleştirilmiş ve 3 kategoriye düşürülmüştür.

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kısa sürede geniş kitlelerden veri toplamaya imkan vermesi, diğer yöntemlere nazaran uygulama kolaylığı ve daha az maliyetli olması sebebiyle (Arıkan, 2018: 155) veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Bu anlamda araştırmanın konusuna, problemine ve amacına uygun olarak geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Formun ilk kısmında bireyin kişisel (demografik) özelliklerini ölçecek sorulara yer verilmiş, ikinci kısımda daha önceden geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış olan Politik Karar Verme Ölçeği ve üçüncü kısımda da dindarlığı ölçmeye yönelik geliştirilen Dindarlık Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Örneklemin demografik özelliklerine dair bilgiler, oluşturulan kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir. Formda katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları ve eğitim durumları gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler toplanmıştır. Form toplamda dört sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Politik Karar Verme Ölçeği

Araştırmada katılımcıların politik karar verme tarzlarını tespit edebilmek amacıyla Lau ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen "PolDec-5" ölçeği Türkçe'ye "Politik Karar Verme Ölçeği" adıyla uyarlanarak kullanılmıştır. "PolDec-5" ölçeği 13 ifadeden ve 5 alt faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler ise şunlardır: Analitik Karar Verme (Rational Choice Decision-Making), Partizan Karar Verme (Confirmatory Decision-Making), Hızlı ve Sade Karar Verme (Fast and Frugal Decision-Making), Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme (Heuristic-Based Decision-Making) ve İçgörüsel (Hislerle) Karar Verme (Gut Decision-Making). Lau ve arkadaşları (2018, s. 916) tek maddeden oluşan içgörüsel karar verme faktörüne, isteyen araştırmacıların Scott ve Bruce (1995) tarafından geliştirilen ölçeğin iki maddesini daha ekleyebileceklerini ifade etmiştir. Buna dayanarak ölçek uyarlaması yapılırken bu iki madde de eklenerek uyarlama çalışmaları yürütülmüş fakat yapılan analizler sonucu maddelerden birisi

faktörün iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alfa katsayısını düşürdüğü gerekçesiyle tekrar çıkarılmıştır. Nitekim madde çıkarılmadan önce ,664 olan değer madde çıkarıldıktan sonra ,882'e yükselmiştir. Ölçeğin faktör analizi, asıl ölçeğe uygun olarak 5 faktör üzerinden yapılmıştır. Ölçeğe dair ayrıntılı psikometrik değerler ve ölçeğin genelinin ve alt boyutlarının Cronbach Alfa değerleri ölçekle ilgili bulgular kısmında verilecektir. Ölçeğin aslının psikometrik değerleri için ise bkz. (Lau vd., 2018).

Dil geçerliliğin sağlanması için öncelikle ölçek İngilizce yeterlikleri olan 3 uzmana tercüme ettirilmiş ve sonrasında bir araya gelinerek yapılan tercümeler müzakere edilmiştir. Yapılan müzakere neticesinde farklılıklar tespit edilerek bu farklılıklarda bir uzlaşı aranmış ve yapılan tercümeler tek bir örneğe indirgenmiştir. Sonrasında tercüme edilen ifadeler yine İngilizce yeterliği olan ve daha önceden ölçeğin aslını görmeyen 2 uzmana Türkçe'den İngilizce'ye olmak üzere geri çeviri yaptırılmış ve bu çeviriler, ölçeğin asıl haliyle dil ve anlam bakımından karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde 15 maddeden 14'ünün anlamsal olarak eşdeğer olduğu, sadece 1 ifadenin tam olarak uyuşmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple ifade tekrar ele alınmış ve böylece dil eşdeğerliği sağlanmıştır .

3.3.3 Dindarlık Ölçeği

Araştırmada dindarlık düzeyini ölçmek için Ayten (2012, s.110) tarafından geliştirilen Dindarlık Ölçeği kullanılmıştır. Ayten tarafından yapılan faktör analizinde ölçeğin inanç-etki ve bilgi-ibadet olmak üzere iki alt boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir (KMO=0,773; x2=258.387; p=000; ölçeğin açıklama yüzdesi %50,2). İnanç-etki boyutu, dinin bireyin karar vermesinde, sosyal ilişkilerinde ve günlük yaşamında yeme, içme, giyinme alışkanlıklarındaki etkisine dair maddeler içerirken; bilgi-ibadet boyutu, namaz, oruç, dua gibi ibadetleri yapıp yapmadığı ve Kuran okuyarak dini bilgi edinip edinmediğine dair maddeler içermektedir. Ayten tarafından yapılan iç tutarlılık analizinde ölçek geneli α değeri ,76; inanç-etki boyutu α değeri ,75; bilgi-ibadet boyutu α değeri ,60 bulunmuştur. Bu araştırmada toplanan veriler üzerinden yapılan iç tutarlılık analizi sonucunda da ölçek geneli α değeri ,90; inanç-etki boyutu α değeri 0,91; bilgi-ibadet boyutu α değeri ,75 olarak tespit edilmiştir. Ölçek bu haliyle geçerli ve güvenilir olması sebebiyle bu araştırmada kullanılması uygun görülmüştür.

4. VERİLERİN TOPLANMASI VE İSTATİKSEL ANALİZ

Bireylerin politik karar verme tarzları ile dini tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin ele alındığı bu çalışmada, veriler iki aşamalı olarak toplanmıştır. İlk aşamada Lau ve arkadaşları (Lau vd., 2018) tarafından geliştirilen "Political Decision Making Scale (PolDec-5)" adlı ölçek "Politik Karar Verme Ölçeği (PKVÖ)" adıyla Türkçe'ye tercüme edilerek dilsel geçerliliği yukarıda izah edildiği şekliyle sağlanmıştır. Sonrasında oluşturulan anket formu Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından incelenerek uygulanması için onay verilmiştir (Ek-1). Oluşturulan anket formu çevrimiçi (Google Forms) ve yüz yüze olmak üzere 715 kişiye uygulanmış, yapılan

analizler sonucunda ölçeğin Türkçe halinin de geçerli ve güvenilir olduğu anlaşıldıktan sonra araştırmanın asıl konusunu teşkil eden ikinci aşamaya geçilmiştir. "Kişisel Bilgi Formu", "Politik Karar Verme Ölçeği" ve "Dindarlık Ölçeği" birleştirilerek oluşturulan anket formu İstanbul'un 18 farklı semtinde 310 kişiye anketörler tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Anketlerin bir kısmı katılımcılar tarafından bizzat doldurulmuş, bir kısmı ise anketörler tarafından katılımcılara okunarak verdikleri cevaplar işaretlenmiştir. Her bir katılımcının cevaplaması 5-10 dakika arasında sürmüştür. Uygulama yapılmadan önce katılımcılar bilgilendirilmiş ve gönüllülüğün esas olduğu vurgulanmıştır. Toplanan veriler SPSS paket programına aktarılmış analizler bu program yardımıyla yapılmıştır.

Öncelikle Türkçeye uyarlanan PKVÖ'nün yapısal geçerliğini tespit etmek için faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Bartlett ve KMO değerine bakılmıştır. Elde edilen değerler veri setinin faktör analizine uygun olduğunu ortaya koymuştur. Sonrasında açımlayıcı faktör analizi (AFA) bulgularına bakılarak, ölçeğin alt boyutları ve her bir boyutu oluşturan maddenin madde yükleri belirlenmiştir. Açımlayıcı faktör analiziyle belirlenen boyutların doğrulamasının yapılması için (Yaşlıoğlu, 2017: 75-76) AMOS paket programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ayrıntılı bilgiler bulgular kısmında verilmiştir.

Ölçek geçerlik-güvenirlik analizlerinden sonra değişkenlere ait değerlerin/puanların dağılımını ortaya koymak amacıyla kullanılan frekans dağılımı (Büyüköztürk, 2019: 21) minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri belirtilerek tablolar halinde sunulmuştur. İki farklı grubun ortalama değerlerini kıyaslamak ve istatiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla (Pallant, 2016: 265) bağımsız örneklemler t-testi (indepentend samples t-test) kullanılmıştır. İkiden fazla grupların karşılaştırılmasında da tek yönlü varyans analizinden (one way ANOVA) faydalanılmıştır. Varyans analizleri sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu durumlarda farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Post Hoc. testlerinden sıklıkla kullanılan (Büyüköztürk, 2019: 49) Scheffe ve Fisher LSD testleri uygulanmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde de Pearson Korelasyon katsayısı (Karagöz, 2019: 609) kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle araştırmada kullanılan ölçeklere dair bulgular ele alınmış ve yorumlanmıştır. Daha sonra örneklemin bu ölçeklere verdikleri cevaplar sonucunda ortaya çıkan genel profil incelenmiş, politik karar verme tarzları ve dindarlık değişkeninin demografik değişkenlere göre bir farklılık arz edip etmediği de incelenerek hipotezler sınanmıştır. Son olarak da araştırma problemine uygun olarak söz konusu değişkenler arasındaki ilişkilere dair bulgular farklı analizler yapılmak suretiyle tespit edilmiş, elde edilen veriler literatürde yer alan bulgularla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

1. Ölçekle İlgili Bulgular

Bu başlık altında araştırmada kullanılan ölçeklere dair bulgular sunulmuştur. İlk olarak ölçeklerin geçerliğini ortaya koymak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi ile verilerin dağılımının homojen olup olmadığı Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeriyle, faktör analizlerinin dayandığı korelasyonların istatistiki olarak anlamlılığını Bartlett's Test of Sphericity değeriyle verilmiş ve faktörleri oluşturan maddelerin faktör yük değerleri de sunulmuştur. Sonrasında ölçek maddelerinin iç tutarlılık katsayılarını gösteren Cronbach Alfa değeri de tablolarda gösterilmiştir.

2.1. Politik Karar Verme Ölçeği ile İlgili Bulgular

Bireylerin becerilerini, tutumlarını, eğilimlerini vb. ortaya koymaya çalışan testlere ölçek denmektedir (Karasar, 2020: 179). Yeni geliştirilen veyahut başka bir dilden uyarlanan ölçeğin ilgilenilen özelliği tahmin etmedeki başarısı ise geçerliğine ve güvenirliğine bağlıdır. Geçerli ve güvenilir olmayan bir ölçeğin bilimsel araştırmalar için kullanılması uygun değildir (Ercan & Kan, 2004: 211). Bu sebeple bu araştırmada kullanılan ve İngilizce'den uyarlanan Politik Karar Verme Ölçeği'nin (PKVÖ) geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmış ve bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

2.1.1. Politik Karar Verme Ölçeği'nin Geçerliği

Geliştirilen her bir ölçek belli bir amaç doğrultusunda geliştirilir. Ölçeğin bu amaca ne kadar hizmet ettiği ve ölçülmek istenen özelliği ne derece doğru ölçtüğü ise ölçeğin geçerliğiyle ilişkilidir. Geçerlikle alakalı çalışmalar incelendiğinde de geçerliğin birden fazla ölçütünün olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2019: 179).

Geçerliğin en çok tercih edilen ölçütleri, kapsam geçerliği (content validity), kriter geçerliği (criterion validity) ve yapı geçerliğidir (construct validity). Kapsam geçerliği, ölçeği oluşturan maddelerin ölçme amacına dönük ele alınan yapıyı ne derece tespit ettiğinin uzman görüşüne başvurularak ortaya konması iken (Kula Kartal & Mor Dirlik, 2016: 1867); kriter geçerliği, test

puanlarının belirlenen dış kriterlerle ilişkisinin incelenmesidir (Büyüköztürk, 2019: 181). Yapı geçerliği ise ölçülmek istenen davranış, özellik bağlamında farklı boyutları ve faktörleri ölçebilme derecesini gösterir (Ercan & Kan, 2004: 215). Yapı geçerliğini değerlendirme noktasında da farklı görüşler olsa da en yaygın olarak kullanılan yöntemler faktör analizi ve iç tutarlılık analizidir (Karakoç & Dönmez, 2014: 43).

"Faktör analizi, birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanabilir" (Büyüköztürk, 2002: 472). Temel olarak iki farklı faktör analizi vardır. Bunlardan ilki yeni geliştirilen veyahut uyarlanan bir ölçeğin değişkenlerinin birleştirilerek yeni faktörlerin keşfedilmesini amaçlayan "Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)" (Exploratory Factor Analysis) iken ikincisi keşfedilen bu faktörlerin doğrulanmasını, sağlamasının yapılmasını amaçlayan "Doğrulayıcı Faktör Analizidir (DFA)" (Confirmatory Factor Analysis) (Yaşlıoğlu, 2017: 75). İngilizceden uyarlanan Politik Karar Verme Ölçeği'nin (PKVÖ) geçerliğinin ortaya konması amacıyla da açımlayıcı faktör analizlerinden temel bileşenler analiz tekniği (principal component analysis) (Çokluk vd., 2014: 198) ve dik döndürme yöntemlerinden varimax yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin faktör analizine uygunluğu KMO ve Bartlett değerlerine bakılarak saptanmıştır. Son olarak ortaya çıkan faktör yapısının uyumu doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

KMO ve Bartlett Testi Sonuçları		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlik Testi		0,777
Bartlett Küresellik Testi	X^2	2369,294
	Sig	,000

Tablo 5: KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Yukarıda izah edildiği üzere ilk aşamada 715 katılımcıdan toplanan verilerle yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre KMO değeri ,777 iken Bartlett testi sonucunda ki-kare değeri anlamlı bulunmuştur. Leech ve arkadaşları (2005: 82), KMO katsayısının en az ,50 olması gerektiğini fakat örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunun anlaşılması için katsayının ,70 üstü olmasının daha uygun olacağını belirtir. Buna göre PKVÖ ölçeğinin faktör analizi yapmak için örneklem büyüklüğü yeterlidir ve Bartlett testi sonucuna göre de ölçek faktör çıkarmak için uygundur (Bkz. Tablo-5).

Politik Karar Verme Ölçeğinin Açıkladıkları Toplam Varyans Miktarları			
Faktörler	**Toplam**	**Variance %**	**Cumulative %**
1. Faktör	3.597	25.694	25.694
2. Faktör	2.122	15,158	40,852
3. Faktör	1.325	9,465	50,318
4. Faktör	1.049	7,493	57,811
5. Faktör	.861	6,148	63,960

Tablo 6: Politik Karar Verme Ölçeğinin Açıkladıkları Toplam Varyans Miktarları

Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları ölçeğin faktör yapısının gücüne işaret eder. Açıklanan varyansın yüksek olması faktör yapısının iyi ölçüldüğünü gösterir ve faktör yapısının toplam varyansın 2/3'ünü kapsaması yeterli faktör miktarı olarak değerlendirilir (Çokluk vd., 2014: 197). Toplam varyans miktarı tablosunda da görüldüğü üzere orijinal ölçeğe uyumlu olarak 5 faktör çıkarılmış ve bu faktörlerin de toplam varyansın %63,96'sını açıkladığı bulgulanmıştır. Bu bulguya göre uyarlanan PKVÖ, güçlü bir faktör yapısına sahiptir.

Bileşenler Matrisi (Component Matrix) Tablosu						
Madde No	**Madde İçeriği**	**Analitik**	**Bilişsel Kısayol**	**İçgörüsel**	**Partizan**	**Hızlı ve Sade**
1	Önemli bir karar almam gerektiğinde toplayabildiğim kadar çok bilgi toplarım.	.789				
2	Seçimde yarışan herhangi bir adaya dair bir şeyler öğrendiğimde diğer adaylar hakkında da aynı türden bilgiye ulaşmaya çalışırım.	.735				
3	Bir karar verirken tüm olası alternatifleri dikkatlice göz önünde bulundurmak bence önemlidir.	.706				
4	Hızlı bir karar vermem gerektiğinde elimden geldiğince tarafsız ve dengeli olmaya çalışırım.	.637				
11	Bir seçenek benim beklentilerimi karşılıyorsa diğer seçeneklere bakmayarak zamandan tasarruf ederim.		.714			
10	Tanıdık bir adayı seçmek benim için makul derecede iyi bir oy verme yöntemidir.		.700			
12	Vereceğim oya karar verirken çoğu zaman güvendiğim kişi veya grupların tavsiyelerine uyarım.		.673			
13	Kararlarımı verirken genellikle içgüdülerimi takip ederim.			.906		
14	Oy kararı verirken içgüdülerime dayanarak oy vermeye daha çok eğilimliyimdir.			.882		
6	Günümüzde siyasi partiler o kadar çok kutuplaşmış ve birbirlerinden ayrışmış durumdalar ki, başka bir partinin adayına oy vermeyi düşünmek bile benim için çok zordur.				.849	
7	Tuttuğum siyasi partinin adaylarında genellikle olumlu şeyler görürken, diğer partilerin adaylarında pek çok olumsuz şey görürüm.				.618	
5	Zor bir siyasi karar almam gerektiğinde adayın hangi partiden olduğunu bilmem benim için yeterlidir.				.567	
9	Zor bir seçim yapmam gerektiğinde kararımın en önemli gerekçesine (kriterine) odaklanırım ve ötesini düşünmem					.777
8	Çoğu seçimde benim gerçekten önemsediğim yalnızca birkaç mesele vardır. Kararımı verirken de bu birkaç hususu gözeterek adayları karşılaştırırım					.758

Tablo-7: Bileşenler Matrisi (Component Matrix) Tablosu

Yapılan faktör analizi sonucunda maddelerin dağılımının ölçeğin orijinal halindekiyle tam olarak paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Maddelerin faktörlerle ilişkisini ortaya koyan faktör yük

değerleri (Çokluk vd., 2014: 194) ölçek genelinde ,56 ile ,90 arasında değişmektedir. Faktör yük değerlerinin .45'ten yüksek olmasının maddenin faktörle ilişkisinin güçlü olduğu anlamına geldiği göz önünde bulundurulduğunda (Büyüköztürk, 2019: 134) tüm maddelerin, faktörleri güçlü bir şekilde temsil ettiği yorumu yapılabilir. Maddelerin faktörlere dağılımına bakıldığında da madde yük değerleri .637 ile .789 arasında değişen 4 maddeli birinci faktör "Analitik Karar Verme"; ,673 ile ,714 arasında değişen 3 maddeli ikinci faktör "Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme"; ,882 ile ,902 arasında değişen 2 maddeli üçüncü faktör "İçgörüsel Karar Verme"; ,567 ile ,849 arasında değişen 3 maddeli dördüncü faktör "Partizan Karar Verme" ve son olarak ,758 ile ,778 arasında değişen 2 maddeli beşinci faktör "Hızlı ve Sade Karar Verme" olarak adlandırılmıştır. Adlandırmada faktörlerin içeriği esas alınmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları							
X^2 /df	**RMSEA**	**NFI**	**CFI**	**RFI**	**RMR**	**GFI**	**AGFI**
2.51	0.46	.929	.956	.904	.053	.968	.949

Tablo-8: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Yapı geçerliğini sağlamak için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonrasında ortaya çıkan 5 faktörlü yapı, Amos 24.0 programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının geçerli kabul edilmesi iyi uyum indeksleri göstermesine bağlıdır (Erkorkmaz vd., 2013: 211). Bunun için de X^2 değerinin serbestlik derecesine oranının 3'ten küçük olması; İyilik Uyum İndeksi'nin (Goodness Fit Index, GFI), Düzenlenmiş İyilik Uyum İndeksi'nin (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi'nin (Normed Fit Index, NFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi'nin (Comparative Fit Index, CFI) ve Göreli Uyum İndeksi'nin (Relative Fit Index, RFI) ,90 üzerinde olması gerekir. Ayrıca Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) değerinin ,50 altında olması mükemmel uyuma işaret eder (Çokluk vd., 2014: 271-272). Verilen iyi uyum indeksleriyle Tablo-8'de verilen değerler karşılaştırıldığında PKVÖ'nin 5 faktörlü yapısının son derece iyi uyum değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak geçerlik analizleri incelendiğinde gerek faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları gerek Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucu ortaya çıkan faktör yük değerleri, gerekse Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucu ortaya çıkan uyum indeksleri PKVÖ'nin geçerli bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.2. Ölçeğin Güvenirlik Analizi

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi uyum sağladığı görülen ve geçerliği ortaya konan 14 maddeli 5 faktörlü ölçek son olarak güvenirlik analizine tabi tutulmuştur. Ölçeğin sahip olması gereken özelliklerden birisi olan güvenirlik, katılımcıların maddelere verdikleri cevapların tutarlılığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin güvenirliği test-tekrar test, paralel (eşdeğer) form, iki yarı test

gibi farklı yöntemlerle ortaya konsa da en yaygın kullanılan yöntem iç tutarlılığı ortaya koyan Cronbach Alfa katsayısıdır (Büyüköztürk, 2019: 182-183). Cronbach alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır ve ,81-1.00 arası değer yüksek güvenirliği; ,61-,80 arası değer orta güvenirliği; ,41-,60 arası değer düşük güvenirliği ve son olarak 0.00- ,40 arası değer güvenilir olmamayı ifade etmektedir (Kılıç, 2016: 48).

Yapılan analiz sonucu ölçek geneli güvenirlik katsayısı ,76 iken, alt faktörlerin güvenirlik katsayıları analitik karar verme için ,68; partizan karar verme için ,67; hızlı ve sade karar verme için ,65; bilişsel kısayol temelli karar verme için ,62 ve içgörüsel karar verme için ,82 olarak çıkmıştır. Yukarıdaki değerler göz önünde bulundurulduğunda ölçek geneli ve dört faktörün orta, içgörüsel karar vermenin yüksek güvenirlikte olduğu ve araştırmada kullanılmak için uygun olduğu tespit edilmiştir. Faktörlerin bazılarının katsayılarının düşük olmasında madde sayılarının az olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim Cronbach alfa katsayısı madde sayıları ile doğrudan ilişkilidir ve az maddeli faktörlerde ve kısa ölçeklerde daha düşük değerler çıkması daha olasıdır (Pallant, 2016: 113).

Cronbach Alfa Katsayıları		
Faktörler		**Cronbach Alpha**
Ölçek Genel		0.764
1.	**Analitik**	0.681
2.	**Partizan**	0.657
3.	**Hızlı ve Sade**	0.606
4.	**Bilişsel Kısayol Temelli**	0.621
5.	**İçgörüsel**	0.823

Tablo-9: Cronbach Alfa Katsayıları

2.2. Dindarlık Ölçeği ile İlgili Bulgular

Araştırmada konu edilen dindarlık, Ayten'in geliştirdiği (2012) dindarlık ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Ayten tarafından yapılan analizler sonucunda ölçeğin KMO katsayısı ,773, ki kare değeri 258,387 tespit edilmiş ve Bartlett testi p=.000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. 12 maddeli ölçeğe uygulanan faktör analizleri ile 3 madde binişik madde yükü vb. sebeplerle ölçekten çıkarılmış ve 9 maddeli, 2 faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin açıkladığı toplam Varyans miktarı ise %50,2'dir. Ortaya çıkan 2 faktör, "İnanç-etki boyutu" ve "Bilgi-ibadet boyutu" şeklinde isimlendirilmiştir.

Bu araştırmada kullanılmak üzere 310 katılımcıdan toplanan verilerle yapılan analiz sonucunda KMO katsayısı ,873, ki kare değeri 1724,149 tespit edilmiş ve Bartlett testi p=.000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. İç tutarlılık analizi sonucunda da Cronbach alfa katsayısı ölçek genelinde ,898; inanç- etki boyutunda ,918; bilgi-ibadet boyutunda ise ,747 olarak bulunmuştur. Bu verilere göre ölçeğin araştırmada kullanılmak üzere uygun olduğu tespit edilmiştir.

2. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK: GENEL PROFİL

Bu başlık altında, araştırma grubunun politik karar verme ve dindarlık eğilimleri araştırmada kullanılan ölçeklerin hem genelinden hem de alt boyutlarından elde ettikleri puanlar neticesinde ortaya konulmuş ve genel profil anlaşılmaya çalışılmıştır. Politik karar verme tarzlarının ve dindarlık eğilimlerinin göstergeleri olarak değerlendirilen ortalama puanlar 1 ve 5 arasında değişiklik göstermektedir. Bu ortalama puanlardan yola çıkılarak "politik karar verme ve dindarlığa yönelik genel tutum nasıldır?" sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır.

2.1. Politik Karar Verme

Politik karar verme tarzları, bireyin seçimler sırasında oy vereceği adayı seçerken hangi tarzı kullandığına işaret etmektedir. Teorik bölümde daha ayrıntılı açıklandığı üzere politik karar verme bireyden bireye değişen bir yapıya sahiptir. Her birey politik kararını verirken aynı yolu tercih etmemekte, farklı karar verme tarzlarına başvurmaktır. Örneğin bazı seçmenler karar verirken derinlikli bir araştırma yaparak karar verirken bazıları sadece adayın bağlı olduğu partiyi göz önünde bulundurarak karar vermektedir.

Yapılan bu araştırmada da Lau ve arkadaşlarının (2018) önerdiği şekilde analitik, partizan, hızlı ve sade, bilişsel kısayol ve içgörüsel olmak üzere 5 farklı politik karar verme tarzı olduğu kabul edilmiştir. Çalışmada beşli Likert tipi ölçek kullanılmış ve 1'den 5'e artacak şekilde puanlama yapılmıştır. Buna göre 1 "Bana hiç uygun değil, 2 "Bana uygun değil", 3 "Kararsızım", 4 "Bana uygun", 5 "Bana çok uygun" ifadelerine karşılık gelmektedir. Ölçekte tersten kodlanan madde bulunmamaktadır. Yapılan analiz sonucunda örneklemin politik karar verme tarzlarına yönelik genel ortalamaları, ranj değerleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Örneklemin Genelinin Politik Karar Verme Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalamalar					
	N	**Minimum**	**Maksimum**	**M**	**SD**
1. Analitik Karar Verme	310	1	5	4.19	,769
2. Partizan Karar Verme	310	1	5	3.28	1,04
3. Hızlı ve Sade Karar Verme	310	1	5	3.78	,098
4. Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme	310	1	5	3.11	1,08
5. İçgörüsel Karar Verme	310	1	5	3.20	1,23

Tablo-10: Örneklemin Genelinin Politik Karar Verme Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalamalar

Tablodaki değerlere bakıldığında katılımcıların en yüksek ortalamayı analitik karar verme tarzından (M=4,19) aldıkları görülmektedir. Sonrasında sırasıyla hızlı ve sade (M=3,78), partizan (M=3,28), içgörüsel (M=3,20) ve bilişsel kısayol temelli (M=3,11) karar verme tarzları gelmektedir.

2.2. Dindarlık

Tarih boyunca birey ve toplum üzerinde önemli bir yere sahip olan din, tüm hayatı kapsayan, koyduğu emir ve yasaklarla insanlara yaşam biçimi sunan, ilkeleriyle de dünya görüşü kazandıran kutsal bir öğreti iken (Bilgin, 2014: 76) dindarlık, bireyin bu kutsal öğretiyi yaşayarak günlük hayatında var etmesi durumudur (Kayıklık, 2011: 191). Çok kapsamlı bir yapıya sahip olan dindarlık, sosyal bilimlerde farklı açılardan ele alınmış ve birçok araştırmada çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ortaya konmuştur (Yıldız, 2001: 27). Bu araştırmada da dindarlığın çok boyutlu yapısı dikkate alınarak dindarlık, inanç-etki ve bilgi-ibadet şeklinde iki alt boyut üzerinden incelenmiştir. İnanç-etki boyutu bireyin dini günlük hayatına yansıtması ve sosyal ilişkilerinde dinin etkili olmasını ifade ederken, bilgi-ibadet boyutu namaz, oruç gibi ibadetleri yerine getirme ve Kuran okuma, dini bilgi sahibi olma gibi nitelikleri kapsamaktadır. Bu bölümde "Araştırma grubunun dindarlık bakımından genel durumu nasıldır?" sorusuna cevap aranmış, elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Örneklemin Genelinin Dindarlık ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalamalar					
	N	**Minimum**	**Maksimum**	**M**	**SD**
1.Dindarlık Genel Ortalama	310	1	5	3.34	0,998
2.İnanç-Etki Boyutu	310	1	5	2.97	1,272
3.Bilgi-İbadet Boyutu	310	1	5	3.80	0,889

Tablo-11: Örneklemin Genelinin Dindarlık ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalamalar

Yukarıdaki tabloda verilen ortalama değerlere göre katılımcıların dindarlık ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması M=3,34'dür. Puanlamanın 1 ve 5 arasında yapıldığı düşünüldüğünde katılımcıların ortalamaya yakın bir puan aldıkları bulgulanmakta ve bu bulgu sonucunda katılımcıların dindarlık düzeylerinin ne yüksek ne de düşük olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan dindarlığın alt boyutlarına bakıldığında katılımcıların bilgi-ibadet boyutundan M=3,80 ortalama puan aldığı, inanç-etki boyutundan ise M=2,97 ortalama puan aldığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle katılımcıların namaz kılma, oruç tutma, Kuran okuma gibi ibadetlerine daha çok dikkat ettiği görülmekte, fakat dini inancın günlük ve sosyal hayatta daha etkili olmasında bireylerin ibadetlere gösterdikleri özeni göstermedikleri ifade edilebilir.

3. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI, DİNDARLIK VE SOSYO-DEMOGRAFİK YAPI

Bu başlık altında araştırma grubunun politik karar verme tarzları ve dindarlık eğilimleri ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum gibi demografik değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular verilecektir. Sonrasında ileri sürülen hipotezler bu bulgulara dayanarak test edilip literatürde daha önce yapılan çalışmalarla karşılaştırılacaktır.

Araştırmanın konusuna ve modeline uygun olarak politik karar verme tarzları ve dindarlık eğilimlerinin cinsiyet ve diğer demografik değişkenlere göre bir farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt ararken bağımsız grup t-testi (independent samples t-test), tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) testleri kullanılmış, analizler sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

3.1. Politik Karar Verme Tarzları-Dindarlık ve Cinsiyet

3.1.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Cinsiyet

Bireyi birçok yönden etkileyen cinsiyet, düşünme tarzlarını ve buna bağlı olarak da politik karar verme tarzlarını etkilemektedir. Bu araştırmada da politik karar verme tarzlarının cinsiyete bağlı olarak değişip değişmediği sorusu sorulmuş ve yapılan T-testi ile bu soruya cevap aranmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Politik Karar Verme Tarzları Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)						
Politik Karar Verme Boyutları	**Cinsiyet**	**N**	**M**	**SD**	**t**	**p**
Analitik Karar Verme	**Erkek**	155	4,196	0,789	0,055	0,956
	Kadın	155	4.191	0.750		
Partizan Karar Verme	**Erkek**	155	3,477	1,069	3,318	0,001
	Kadın	155	3.090	0,983		
Hızlı ve Sade Karar Verme	**Erkek**	155	3,767	1,010	-0,259	0,796
	Kadın	155	3,796	0,961		
Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme	**Erkek**	155	3,260	1,102	2,397	0,017
	Kadın	155	2,967	1,045		
İçgörüsel Karar Verme	**Erkek**	155	3,248	1,255	0,573	0,567
	Kadın	155	3,167	1,223		

Tablo-12: Politik Karar Verme Tarzları Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Yukarıdaki tabloda verilen bulgulara göre politik karar verme tarzlarının bazı alt boyutları bakımından erkek ve kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar görülmüştür. Bazı karar verme tarzlarında ise kadınlar ve erkeklerin aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir fark gözlenememiştir. "Partizan" ve "bilişsel kısayol temelli" alt boyutlarında erkeklerin (sırasıyla M=3.47; 3,26) ortalamaları anlamlı şekilde kadınlara (sırasıyla M=3,09; 2,96) göre daha yüksek bulgulanmıştır ($p<.05$). Bu bulgular erkeklerin partizan karar verme ve bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarına yönelik eğiliminin kadınlara nazaran daha yüksek olacağına dair hipotezleri ($H1_b$, $H1_d$) destekler niteliktedir. Daha açık ifade etmek gerekirse erkekler "partiye oy verme, başka bir partiyi seçenek olarak düşünmeme ve partiyi adaya önceleme" hususlarında daha yüksek ortalamalar almıştır. Buna bağlı kalarak erkeklerin parti taraftarlığını kimliklerinin bir parçası haline getirdikleri söylenebilir. Aynı şekilde erkekler kadınlara kıyasla oy verme sürecinde "tanıdık adaya oy verme, beklentileri tek seçenek üzerinden değerlendirme ve güvendiği kaynakların tavsiyelerine kulak verme" gibi kestirme kararlar

almaya daha eğilimli olmuşlardır. Yani politik karar ve oy verme süreçlerinde erkeklerin kadınlara kıyasla bilişsel kısayolları daha fazla kullanma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Elde edilen bu bulgular literatürdeki bazı çalışmalarla da paralellik göstermiştir. Örneğin Bos ve arkadaşları tarafından yapılan çalışma kadın ve erkeklerin genel karar verme sürecine odaklanmış ve cinsiyet farklılığının karar verme üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma sonucunda ulaştıkları bulgulara göre kadınlar karar verme sürecinde detaylı düşünerek daha derinlikli bir bilgi arayışına girerken erkekler genel bilgiler üzerinde durarak karar vermektedir (van den Bos vd., 2013: 105). Partizan ve bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarının da bireyin kolay yollardan, daha az bilişsel efor sarf ederek karar vermesini sağlayacak tarzlar olduğu düşünüldüğünde ulaşılan sonuçlar son derece anlamlı görünmektedir.

Politik karar verme tarzlarının alt boyutları olan "analitik, hızlı ve sade, içgörüsel" boyutlarda ise kadınlar (sırasıyla M= 4.19; 3,79; 3,16) ile erkeklerin (sırasıyla M= 4,19; 3,76; 3,24) ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilememiştir. ($p>.05$). Elde edilen bu bulgulara göre erkeklerin kadınlara göre analitik karar verme eğilimlerinin daha yüksek olacağı ($H1_a$) ve kadınların hızlı ve sade karar verme ile içgörüsel karar verme eğilimlerinin daha yüksek olacağına dair hipotezler ($H1_c$, $H1_e$) doğrulanamamıştır. Daha açık söylemek gerekirse politik karar ve oy verme süreçlerinde "bilgi toplama, tarafsız olma, tüm alternatifleri değerlendirme, önemsediği mesele üzerinden karar verme, tek kritere göre karar verme, içgörüsel karar verme" açısından kadınlar ve erkekler benzer eğilim göstermiştir.

3.1.2. Dindarlık ve Cinsiyet

Politik karar verme tarzlarının cinsiyet değişkeni ile ilişkisinin incelenmesinin ardından bu başlıkta dindarlık ve cinsiyet arasındaki ilişki ele alınacaktır. Literatür incelendiğinde dindarlık-cinsiyet ilişkisi açısından farklı bulgulara ulaşılmıştır. Bazı araştırmalar kadınların (Ayten, 2013: 26; Uysal, 2015: 45), bazıları ise erkeklerin (Koç, 2010: 245) dindarlık eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtirken bazı araştırmalar da cinsiyet bakımından dindarlık eğilimlerinde bir farklılık (Ayten, 2004: 99; Kıraç, 2013: 173; Korkmaz, 2018: 594) olmadığını ifade etmiştir. Tüm bu farklılıklara rağmen genel kanı kadınların erkeklere göre dindarlık eğilimlerinin daha yüksek olduğu yönünde şekillenmektedir. Nitekim dindarlık ve cinsiyet ilişkisine dair Korkmaz tarafından Türkiye'de yapılmış 84 lisansüstü tezi üzerinden yapılan meta-analiz çalışmasında da bu durum açık bir şekilde desteklenmiş ve kadınların erkeklerden daha dindar olduğu bulgulanmıştır (Korkmaz, 2020: 449). Bu araştırmada da "Cinsiyet değişkeni dindarlık eğilimlerinde bir farklılığa yol açmakta mıdır?" sorusu ele alınmış ve gerekli analizler yapılarak bulgular aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Dindarlık Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)						
Dindarlık (Boyutlar)	**Cinsiyet**	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**
Dindarlık (Genel)	**Erkek**	155	3,347	0,975	1,452	0,970
	Kadın	155	3,342	1,023		
İnanç-Etki Boyutu	**Erkek**	155	3,019	1,219	3,650	0,521
	Kadın	155	2,926	1,325		
İbadet-Bilgi Boyutu	**Erkek**	155	3,756	0,904	1,004	0,293
	Kadın	155	3,862	0,873		

Tablo-13: Dindarlık Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Tabloda da görüldüğü üzere, genel dindarlık bakımından erkekler (M=3,34) ve kadınlar (M=3.34) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir (p>.05). Buna ek olarak dindarlığın alt boyutları olan inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutları arasında da erkekler (sırasıyla M=3.01; 3,75) ile kadınlar (sırasıyla M= 2,92; 3,86) arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir (p>.05). Bu bulgulardan hareketle erkekler ve kadınlar arasında gerek genel olarak tüm dini tutum ve davranışlarda gerek özel olarak inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutlarında bir farklılık bulunmadığı, erkeklerin ve kadınların benzer eğilimler gösterdiği söylenebilir. Bu bulgulardan hareketle kadınların erkeklere göre daha dindar eğilimler göstereceğine dair hipotez doğrulanamamıştır ($H5_a$).

3.2. Politik Karar Verme Tarzları-Dindarlık ve Yaş

3.2.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Yaş

Politik karar verme tarzlarına etki eden demografik değişkenlerden birisi de yaştır. Yaştaki değişimle birlikte bireyin düşünme tarzları, hayata bakışı, politik konulara yönelik ilgisi değişmekte ve bu durum politik karar verme tarzlarına da yansımaktadır. Bu araştırmada da *yaştaki değişime göre politik karar verme tarzlarında bir değişiklik olup olmayacağı sorusu sorulmuş* yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Yaş Dönemlerine Göre Politik Karar Verme Tarzları Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Yaş Dönemleri	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Analitik Karar Verme	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	4,159	0,792	0,255	0,775	**…**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	4,227	0,768			
	c)Son Yetişkinlik (45-65)	66	4,212	0,730			
Partizan Karar Verme	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	3,029	1,086	7.831	0,000	**a-b,c**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,535	0,951			
	c) Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,388	0,995			
Hızlı ve Sade Karar Verme	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	3,529	1,009	8,504	0,000	**a-b,c**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,986	0,960			
	c) Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,969	0,854			
Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	2,886	1,109	5,656	0,004	**a-b,c**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,330	1,020			
	c) Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,333	1,049			
İçgörüsel Karar Verme	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	3,133	1,232	0,716	0,489	**…**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,211	1,169			
	c) Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,356	1,360			

Tablo-14: Yaş Dönemlerine Göre Politik Karar Verme Tarzları Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre politik karar verme tarzlarının "partizan" , "hızlı ve sade" ve "bilişsel kısayol temelli" alt boyutlarında yaş bakımından istatiksel olarak anlamlı farklar görülmektedir. Bulgular daha ayrıntılı incelendiğinde "partizan", "hızlı ve sade" ve "bilişsel kısayol temelli" politik karar verme boyutlarında ilk yetişkinlik dönemi bireylerin ortalamalarının (sırasıyla M= 3,02; 3,52; 2,88) orta yetişkinlik dönemi bireylerin (sırasıyla M=3,53; 3,98; 3,33) ve son yetişkinlik dönemi bireylerin ortalamalarına (sırasıyla M=3,38; 3,96; 3,22) göre daha düşük olduğu gözlenmektedir. Öte yandan "analitik" ve "içgörüsel" alt boyutlarında ilk yetişkinlik (sırasıyla M=4,15; 3,13), orta yetişkinlik (sırasıyla M=4,22; 3,21) ve son yetişkinlik (sırasıyla M= 4,21; 3,35) dönemlerinin ortalamaları arasında farklılık olsa da bu fark istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu bulgulara göre $H2_b$, $H2_c$, $H2_d$ hipotezleri desteklenirken $H2_a$ ve $H2_e$ hipotezlerinin desteklenmediği görülmüştür. Daha açık bir ifade ile orta ve son yetişkinlik dönemindeki bireylerin oy verirken "adaya değil de partiye önem verme, ayrıntılı düşünmeyerek sadece birkaç mesele üzerinden oy kararına varma ve tanıdık bir adayı seçme, tüm seçenekleri incelemeyerek birkaç seçenek üzerinden değerlendirme yapma" gibi bilişsel kısayolları kullanma hususlarında ilk yetişkinlere göre daha yüksek ortalamalar aldığı saptanmıştır. Bu durum yaşın ilerlemesiyle birlikte tecrübelerin artması ve bunun sonucunda bireylerin düşünce yapılarının ve tutumlarının daha sabit bir hal alması ile açıklanabilir. Öyle ki birey önceki seçim tecrübeleri sonucunda artık seçimler hakkında kendince net düşüncelere ulaşarak daha fazla irdelemeden kararlarını veriyor olabilir. Bunun yanında yukarıda zikredilen boyutlarda yaşla beraber bir değişimin olması yaşın ilerlemesiyle beraber bilişsel kapasitenin ve işlem hacminin azalmasıyla da açıklanabilir. Nitekim yapılan çalışmalar sonucunda bilişsel kapasitenin yaşa bağlı olarak azaldığı saptanmıştır (Naveh-Benjamin & Old, 2008). Bilişsel kapasitenin azalması bireyin seçeneklerin hepsini gözden geçirmesini engellemekte ve bilişsel kısayolları daha fazla kullanmasına, aday hakkında bir öngörüş sağlayan partiyi önceleyerek aday hakkında araştırma yapmamasına veyahut adayı tüm yönleriyle incelemekten ziyade önemsediği birkaç husus üzerinden değerlendirmesine sebep olabilir.

Diğer yandan elde edilen bulgular, analitik ve içgörüsel alt boyutlarında yaşa bağlı olarak anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle politik karar verme sürecinde "adaylar hakkında tarafsız davranma, tüm seçenekleri gözden geçirme, etkin bilgi toplama, içgüdülere dayanarak karar verme" hususlarında ilk, orta ve son yetişkinlik gruplarının benzer eğilimlere sahip olduğu söylenebilir.

3.2.2. Dindarlık ve Yaş

Bireyin psikolojik, sosyolojik, fiziksel gelişiminde etkili olan yaş, dini hayatının gelişiminde, dindarlık eğilimlerinin oluşmasında da büyük öneme sahiptir. Birey, bebeklikten yaşlılığa kadar olan

sürede gelişim dönemlerine bağlı olarak farklı dindarlık düzeyleri ve eğilimleri sergiler. Örneğin, bebeklik döneminde birey bilinçli bir dini tutum sergilemese de (Köse & Ayten, 2016) hissettiği güven ve güvensizlik bağlamında dindarlığının ilk adımlarını atar ve bu, onun dindarlık gelişiminde etkili olur. Çocukluk çağlarına geçildiğinde dine olan ilgi artmaya başlasa da çocuk, bunu daha çok aile üyelerini, dede, nine gibi sevdiği kişileri taklit ederek ortaya koyar ve daha çok somut, antropomorfist bir tanrı anlayışına sahiptir (Allport, 2016; Yüksel, 2015). Ergenlik döneminde ise çocukluk döneminin aksine taklitten çıkarak kendi düşünce yapısını, dindarlık biçimini oluşturmaya ve bunun bir sonucu olarak da dini konuları sorgulamaya başlar (Allport, 2016). İlk yetişkinlik döneminde ise bu sorgulamalar, şüphe ve belirsizlik önemli ölçüde azalır. Fakat birey bu dönemde meslek edinme, evlenme ve sürdürülebilir bir hayat kurma telaşı içerisinde dini yaşantıya pek ilgi göstermeyebilir (Köse & Ayten, 2016). Orta yetişkinlik ve son yetişkinlik dönemine gelindiğinde ise dini eğilim tekrar artma eğilimi gösterir (Yüksel, 2015). Yapılan bu araştırmada da ilk, orta ve son yetişkinlik dönemleri temel alınarak dindarlığın yaş dönemlerine göre nasıl bir değişim gösterdiği ele alınmakta ve yaşa göre dindarlık düzeylerinde bir değişim var mıdır? sorusuna cevap aranmaktadır.

Yaş Dönemlerine Göre Dindarlık Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Yaş Dönemleri	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Dindarlık (Genel)	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	3,173	0,961	3,834	0,023	**a-b,c**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,435	1,054			
	c) Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,545	0,931			
İnanç-Etki Boyutu	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	2,767	1,202	3,627	0,028	**c-a**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,060	1,355			
	c)Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,248	1,219			
Bilgi-İbadet Boyutu	a)İlk Yetişkinlik (25-34)	135	3,681	0,908	2,515	0,083	**…**
	b)Orta Yetişkinlik (35-44)	109	3,903	0,877			
	c) Son Yetişkinlik (45-65)	66	3,916	0,847			

Tablo-15: Yaş Dönemlerine Göre Dindarlık Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Konuyla ilişkili Tablo 15'teki verilere göre genel dindarlık ortalama puanlarına bakıldığında ilk yetişkinlerin en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (M=3,173). Daha sonra da sırasıyla orta yetişkinlik döneminde olanlar (M=3,435) ve son yetişkinlik döneminde olanlar (M=3,545) gelmektedir. Elde edilen bulgular bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır ($p<.05$). Dindarlığın alt boyutları olan inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutları incelendiğinde de inanç-etki boyutunda yaş bakımından istatiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenirken ($p<.05$) bilgi-ibadet boyutunda anlamlı bir fark gözlemlenememiştir ($p>.05$). İnanç-etki boyutunda en düşük ortalamaya sahip olan ilk yetişkinlik dönemi bireyleri (M=2,767) ile orta yetişkinlik (M=3,060) ve son yetişkinlik dönemi bireyleri (M=3,248) arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Bu bulgu "son yetişkinlik dönemindeki bireylerin ilk ve orta yetişkinlik dönemindeki bireylere göre daha dindar olacağına (H5c)" yönelik hipotezi desteklemektedir. Ayrıca elde edilen bu bulgular daha önceden yapılan araştırmalarla da paralellik göstermektedir (Ayten & Tura, 2017: 45; Baynal, 2015: 215). Bütün bunlardan hareketle ilk

yetişkinlik dönemi bireylerin genel dindarlık ve inanç-etki boyutunda son yetişkin dönemi bireylerine göre dindarlık eğilimlerinin daha az olduğu söylenebilir. Bu durum ilk yetişkinlerin yeni bir hayat kurma, hayatını sürdürülebilir bir hale getirme telaşıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim ilk yetişkinlik döneminde olan bireyler, meslek edinme, evlenme, çocuk sahibi olup anne-baba olmayı öğrenme ve hayatını düzene koyma gibi meselelerle yoğun bir şekilde uğraşmakta ve bunun bir sonucu olarak da dine yeterince vakit ayıramamaktadır. Öte yandan son yetişkinlik dönemindeki bireyler, tüm bu telaşları atlatıp, bu durumların verdiği kaygıları bir yana bırakarak daha istikrarlı bir hayat yaşamaktadır.

3.3. Politik Karar Verme Tarzları -Dindarlık ve Medeni Durum

3.3.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Medeni Durum

Bireyin verdiği büyük kararlardan birisi olan evlilik, bireyin hayatını birçok yönden etkilemektedir. Evlilik sonucunda bireyin yaşam biçimi, hayata bakış açısı, sorumlulukları değişip dönüşür (Demir & Durmuş, 2015: 637). Bu araştırmada da evliliğin ortaya çıkardığı bu dönüşümün bireylerin politik karar verme tarzlarında da bir farklılık meydana getirip getirmediği ve bekarlar ile evliler arasında anlamlı farklar olup olmadığı sorusu sorulmuş ve yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Politik Karar Verme Tarzları Bakımından Bekarlar ve Evliler Arasındaki Farklar (t-test)							
Politik Karar Verme Boyutları	**Medeni Durum**	**N**	**M**	**SD**	**F**	**t**	**p**
Analitik Karar Verme	**Bekar**	117	4,1709	0,81185	0,100	-0,417	0,677
	Evli	193	4,2085	0,74405			
Partizan Karar Verme	**Bekar**	117	3,0513	1,06908	0,333	-3,097	0,002
	Evli	193	3,4249	1,00475			
Hızlı ve Sade Karar Verme	**Bekar**	117	3,5983	0,98094	,184	-2,585	0,010
	Evli	193	3,8938	0,97247			
Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme	**Bekar**	117	2,9430	1,08392	,220	-2,178	0,030
	Evli	193	3,2176	1,07091			
İçgörüsel Karar Verme	**Bekar**	117	3,1667	1,23176	0,012	-0,458	0,647
	Evli	193	3,2332	1,24480			

Tablo-16: Politik Karar Verme Tarzları Bakımından Bekarlar ve Evliler Arasındaki Farklar (t-test)

Politik karar verme tarzları ve medeni durum arasındaki ilişki incelendiğinde "partizan", "hızlı ve sade" ve "bilişsel kısayol temelli" karar verme tarzlarında evlilerin (sırasıyla M= 3,42; 3,89; 3,21) bekarlara (sırasıyla M= 3,05; 3,59; 2,94) göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğu ve bu farklılığın da istatiksel olarak anlamlılık ifade ettiği tespit edilmiştir (p<,05). Öte yandan "analitik" ve "içgörüsel" karar verme tarzlarında evlilerle bekarların aldıkları ortalama puanlar arasında farklılık olsa da bu farklılık istatiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşamamıştır (p>.05). Tüm bu bulgular "*evlilerin partizan ve bilişsel kısayol temelli politik karar verme eğilimlerinin bekarlara göre daha yüksek olacağına (*$H3_{b,}$

$H3_{d)}$*"* dair hipotezleri desteklerken *"bekarların analitik ile hızlı ve sade karar verme eğilimlerinin evlilere göre daha yüksek olacağına ve evlilerin içgörüsel karar verme eğilimlerinin bekarlara göre daha yüksek olacağına (*$H3_{a,}$ $H3_{c,}$ $H3_{e)}$*"* dair hipotezleri desteklememektedir. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse evliler politik kararlarını verirken partiyi daha çok önemsemekte, daha önceden oy verdiği partiden başka partilere oy vermeyi daha zor görmekte, oy kararını verirken daha hızlı olması için sadece birkaç mesele üzerinden değerlendirme yaparak kriterlerini kısıtlı tutmakta, tanıdık olan adayları seçmeyi yeğlerken tüm seçenekleri gözden geçirmeyerek güvendiği kişi veyahut grupların görüşlerine önem vermektedir. Diğer yandan oy verme kararında bekarlar ve evliler daha derinlikli bilgi toplama, tüm alternatifleri gözden geçirerek karar verme ve içgörüsel olarak daha sezgisel karar verme açısından benzer eğilimler göstermiştir. Tüm bulgulardan hareketle evliliğin beraberinde getirdiği maddi-manevi tüm sorumlulukların karar verirken bireyi zihinsel olarak daha az maliyetli yani derinlikli bir bilgi arayışına girmeden karar vermeye yönelttiği söylenebilir. Zira birey bekarken sadece kendisinden sorumlu bir hayat sürerken evlenmeyle beraber eşinin birtakım sorumluluklarını da üstlenmekte hatta ilerleyen zamanlarda çocuk sahibi olunmasıyla beraber onun sorumluluklarını da yüklenmektedir. Bu durum, bireyi, bilişsel kestirme yollarını daha fazla kullanmaya ve daha az maliyetli fakat tatmin edici düzeyde bir adayı seçmeye itebilir. Nitekim araştırma sonucunda ulaşılan bulgular da bunu destekler niteliktedir.

3.3.2. Dindarlık ve Medeni Durum

Medeni durum, bireyin dini tutum ve davranışlarında etkili olan unsurlardan bir diğeridir. Bu durum birçok araştırmada ele alınmış ve genel kanı evlilerin dindarlık eğilimlerinin bekarlara göre daha yüksek olduğu yönünde olmuştur (Ayten, 2009: 129; Baynal, 2015: 214). Bu araştırmada da *medeni duruma göre dindarlık eğilimlerinde anlamlı bir fark var mıdır?* sorusuna cevap aranmakta ve evlilerin bekarlara göre hem genel dindarlıkta hem de alt boyutlar olan inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutlarında daha yüksek ortalamalara sahip olacağı öngörülmektedir.

Dindarlık Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)						
Dindarlık (Boyutlar)	**Medeni Durum**	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**
Dindarlık (Genel)	**Bekar**	117	3,1833	1,06167	1,651	0,026
	Evli	193	3,4427	,94726		
İnanç-Etki Boyutu	**Bekar**	117	2,7897	1,29478	0,579	0,048
	Evli	193	3,0839	1,24908		
Bilgi-İbadet Boyutu	**Bekar**	117	3,6752	,98056	1,089	0,038
	Evli	193	3,8912	,82076		

Tablo-17: Dindarlık Bakımından Kadınlar ile Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin sunulduğu Tablo-17 incelendiğinde dindarlık ve medeni durum arasında istatiksel olarak anlamlı farklar olduğu görülmüştür (p<.05). Genel dindarlık ortalamaları incelendiğinde evlilerin (M=3,44) bekarlara (M=3.18) nazaran daha yüksek ortalamalara sahip olduğu tespit edilmiştir. Dindarlığın alt boyutları incelendiğinde aynı durumun orada da olduğu saptanmıştır. Buna göre evliler inanç-etki boyutunda M=3.08, bilgi-ibadet boyutunda M=3.89 ortalamaya sahipken bekarlar inanç-etki boyutunda M=2,78 bilgi-ibadet boyutunda M=3,67 ortalamaya sahiptir. Elde edilen bu bulgulara göre evlilerin dindarlık eğilimlerinin bekarlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Evliler, günlük hayatlarında karar alırken, sosyal ilişkilerini düzenlerken dini daha fazla dikkate alarak namaz, oruç gibi ibadetlerini daha düzenli yerine getirmeye ve Kuran okumaya daha istekli bir tutum sergilediği söylenebilir. Bu durum, *evlilerin bekarlara göre daha dindar olacağına dair (H5$_b$)* hipotezin de desteklendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu bulgular konuyla ilişkili pek çok araştırma ile paralellik göstermektedir (Koç, 2010: 245; Uysal, 2006: 82).

3.4. Politik Karar Verme Tarzları -Dindarlık ve Eğitim Durumu

3.4.1. Politik Karar Verme Tarzları ve Eğitim Durumu

Politik karar verme tarzlarında bilgi düzeyi ve eğitim durumunun önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Nitekim kuramsal çerçevede de ele alındığı üzere politik karar verme tarzlarındaki farklılık temelde adaylar ve partiler hakkında toplanan bilginin derinliğine ve karşılaştırılabilir olmasına bağlıdır. Bu araştırmada da "eğitim durumu bireylerin politik karar verme tarzlarında bir farklılığa yol açmakta mıdır?" sorusuna cevap aranmaktadır.

Eğitim Durumlarına Göre Politik Karar Verme Tarzları Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Eğitim Durumları	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Analitik Karar Verme	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,9631	,790	5,445	0,005	**c-a**
	b)Lise	108	4,1435	,775			**c-b**
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	4,3333	,731			
Partizan Karar Verme	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,4536	,919	1,180	0,309	**…**
	b)Lise	108	3,2870	,992			
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	3,2080	1,127			
Hızlı ve Sade Karar Verme	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,7787	,858	0,856	0,426	**…**
	b)Lise	108	3,6898	1,095			
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	3,8546	,945			
Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,3115	,885	1,394	0,250	**…**
	b)Lise	108	3,1049	1,040			
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	3,0355	1,182			
İçgörüsel Karar Verme	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,4098	1,192	4,127	0,017	**c-a**
	b)Lise	108	3,3796	1,211			**c-b**
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	2,9894	1,251			

Tablo-18: Eğitim Durumlarına Göre Politik Karar Verme Tarzları Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre analitik karar verme ve içgörüsel karar verme tarzlarında eğitim durumuna göre istatiksel olarak anlamlı bir sonuç gözlenmektedir ($p<.05$). Analitik karar verme tarzında lisans ve lisansüstü mezunları M=4.33 ortalamaya sahipken lise mezunları M=4.14, ilkokul-ortaokul mezunları M=3.96 ortalamaya sahiptir. İçgörüsel karar verme tarzından elde edilen puanlara bakıldığında da ilkokul-ortaokul mezunlarının M=3,40, lise mezunlarının M=3,37, lisans ve lisansüstü mezunlarının M=2,98 olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle eğitim durumu arttıkça analitik karar verme tarzına yönelik eğilimin arttığı ve içgörüsel karar verme eğiliminin azaldığı söylenebilir. Öte yandan partizan, hızlı ve sade ve bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarında istatiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır ($p>.05$). Bu durum *eğitim durumu arttıkça analitik karar vermeye eğilim artarken içgörüsel karar vermeye eğilimin azalacağına (*$H4_a$, $H4_e$*)* dair hipotezleri doğrularken *eğitim durumu arttıkça partizan, hızlı ve sade ve bilişsel kısayol temelli karar vermeye eğilimin azalacağına (*$H4_b$, $H4_c$, $H4_d$*)* dair hipotezleri doğrulamamaktadır.

Eğitimin amaçlarından birisinin bireyin analitik düşünme seviyesini artırma olduğu düşünüldüğünde (Dinçer, 2003: 108) elde edilen bu bulgular son derece anlamlı görünmektedir. Nitekim araştırma sonucunda elde dilen bulgular daha yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin önemli karar anlarında toplayabildikleri ölçüde çok bilgi topladıklarını, hızlı bir karar vermeleri gerektiğinde tarafsız ve dengeli bir karara ulaşmak istediklerini, bir karar verirken tüm olası alternatifleri göz önünde bulundurarak bu kararı verdiklerini göstermektedir.

3.4.2. Dindarlık ve Eğitim Durum

Dindarlığı etkileyen unsurlardan birisinin de eğitim durumu olduğu düşünülmektedir. Dindarlık-eğitim durumu ilişkisi bugüne kadar yapılan birçok çalışmada ele alınmış ve genel olarak eğitim durumu arttıkça dindarlığın azaldığı tespit edilmiştir (Baynal, 2015: 216; Uysal, 2015: 48). Bu araştırmada da daha önceki çalışmalara benzer olarak dindarlık eğilimlerinin ilkokul-ortaokul ve lise mezunlarında lisans ve lisansüstü mezunlarına göre daha yüksek olduğu öngörülmektedir.

Eğitim Durumlarına Göre Dindarlık Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Eğitim Durumları	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Dindarlık (Genel)	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,6466	0,863	3,739	0,025	**a-b a-c**
	b)Lise	108	3,3169	0,945			
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	3,2356	1,069			
İnanç-Etki Boyutu	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,3705	1,203	3,887	0,022	**a-b a-c**
	b)Lise	108	2,9185	1,222			
	c)Lisans ve Lisansüstü	141	2,8426	1,312			
Bilgi-İbadet Boyutu	a)İlkokul-Ortaokul	61	3,9918	,70853	1,903	0,151	**c-a**
	b)Lise	108	3,8148	,82483			

	c)Lisans ve Lisansüstü	141	3,7270	,99413			

Tablo-19: Eğitim Durumlarına Göre Dindarlık Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Toplanılan veriler sonrası ulaşılan bulgulara göre eğitim durumunun genel dindarlık ve inanç etki boyutunda istatiksel olarak anlamlı farklılıklara yol açtığı görülmektedir ($p<.05$). Genel dindarlık bağlamında bakıldığında en yüksek dindarlık ortalamalarına ilkokul-ortaokul mezunları (M=3,64) sahipken daha sonra sırasıyla lise mezunları (M=3,31) ve lisans-lisansüstü mezunları (M=3,23) gelmektedir. İnanç-etki boyutuna bakıldığında aynı durumun burada da olduğu görülmektedir. Nitekim ilkokul-ortaokul mezunları (M=3,37), lise (M=2,91) ve lisans-lisansüstü (M=2,84) mezunlarına göre daha yüksek ortalamalara sahiptir. Bilgi-ibadet boyutundaki ortalamalarda da farklılık gözükse de bu, istatiksel olarak anlamlılık ifade etmemektedir ($p>.05$). Tüm bu bulgulara göre eğitim durumu arttıkça dindarlık eğilimlerinde azalma olduğu yorumu yapılabilir. Bu durum ilkokul, ortaokul ve lise mezunlarının lisans ve lisansüstü mezunlarına göre daha dindar olacağına dair ($H5_d$) hipotezi de desteklemektedir. Ayrıca elde edilen bu sonuçlar daha önce yapılan araştırmalarla da paralellik göstermektedir (Koç, 2010: 245; Baynal, 2015: 216).

4. POLİTİK KARAR VERME TARZLARI VE DİNDARLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ETKİLEŞİM

Araştırmanın bu kısmında dindarlık ve politik karar verme tarzları arasındaki ilişki ele alınacaktır. Bu bağlamda "Dindarlık ile analitik, partizan, hızlı ve sade, bilişsel kestirme ve içgüdü gibi farklı politik karar verme tarzları arasındaki ilişki nasıldır? Dindarlığın alt boyutlarına göre analiz yapıldığında bu ilişkide bir farklılık var mıdır?" sorularına cevap aranacaktır. İlk bölümde ileri sürülen hipotezlerin testi için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Dindarlık eğilimleri düşük olanlarla yüksek olanlar arasında politik karar verme tarzları bakımından farklılık olup olmadığına bakmak için ise ANOVA testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

4.1.Analitik Karar Verme ve Dindarlık

Bireyin derinlikli bir şekilde araştırıp, tüm seçenekleri gözden geçirerek karar vermesi şeklinde tanımlanabilecek olan analitik karar vermenin dindarlıkla ilişkisi bilişsel tarzlar ve dindarlık bağlamında yapılan birçok çalışmada ele alınmıştır (Pennycook vd., 2012; Saribay & Yilmaz, 2017; Pennycook vd., 2014). Yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak analitik düşünme ve dindarlık arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna varılmakta fakat bu ilişkinin dindarlığın türü ve boyutlarındaki farklılığa göre değişiklik gösterebileceği ifade edilmektedir (Bahçekapili & Yilmaz, 2017). Yapılan bu araştırmada da dindarlığın alt boyutlarının analitik karar verme sürecinde etkili olacağı ve dindarlığın alt boyutlarından

birisi olan bilgi-ibadet boyutu ile analitik karar verme arasında pozitif yönde bir ilişki olacağı düşünülmektedir.

Bu başlık altında analitik karar verme ve dindarlık ilişkisi Pearson korelasyon testi kullanılarak ele alınmış ve analitik politik karar verme ile dindarlığın bilgi-ibadet boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki vardır (H6a) şeklindeki hipotezi test edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Dindarlık ve Analitik Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)		
Faktörler	**Değerler**	**Analitik Karar Verme**
Dindarlık (Genel)	**r**	.060
	p	.291
	N	310
İnanç-Etki Boyutu	**r**	-.015
	p	.787
	N	310
Bilgi-İbadet Boyutu	**r**	.180**
	p	.001
	N	310
****Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**		

Tablo 20: Dindarlık ve Analitik Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)

Tabloda sunulan bulgular incelendiğinde, genel dindarlık ve inanç-etki boyutu ile analitik karar verme arasında istatiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir ($p>.05$). Fakat bilgi-ibadet boyutuyla analitik karar verme arasında oldukça kuvvetli ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<.01$). Buna göre bilgi-ibadet boyutuna eğilim arttıkça analitik karar verme de artmaktadır. Bu bulgular *dindarlığın bilgi-ibadet boyutuna eğilim arttıkça analitik politik karar vermenin artacağına dair hipotezi ($H6_a$) desteklemektedir*. Bir başka deyişle dini bilgi yönünden daha güçlü olan ve edindiği bilgileri de ibadetler vasıtasıyla pratiğe yansıtan bireyler seçimlerde politik kararlarını verirken de bu tutumlarının bir yansıması olarak toplayabildiği ölçüde çok bilgiye tarafsız bir şekilde ulaşmaya, tüm adaylar hakkında eşit düzeyde bilgi toplamaya çalışarak daha analitik bir karar verme tarzını benimsemektelerdir. Bu durum, daha önce yapılan çalışmalarla da benzerlik göstermektedir. Nitekim Bahçekapılı ve Yılmaz (2017) yaptıkları çalışmada analitik karar verme eğiliminin dindarlığın türüne ve farklı boyutlarına göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmış ve arayış dindarlığı ile analitik bilişsel tarz arasında olumlu yönden bir ilişki tespit etmişlerdir.

4.2.Partizan Karar Verme ve Dindarlık

Bireyin politik karar sürecinde adayı değil de partiyi dikkate aldığı, parti hakkındaki görüşlerini adaya yansıttığı partizan karar verme, bireyin politik karar verme tarzlarından birisidir. Literatürde bireye bir şema sunan din ile partizan karar verme arasındaki ilişkiye dair pek çok çalışma yapılmış (Guth & Fraser, 2001; Margolis, 2017; Olson & Green, 2006), dindarlığın partizan tutumlar üzerinde bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırmada da partizan karar verme ile dindarlık eğilimleri arasında bir ilişki olup olmadığı sorusu sorulmuş ve bu ilişki pearson korelasyon analizi ile ele alınmıştır. Ayrıca dindarlık eğilimleri yüksek olanlar ve düşük olanlar arasında partizan karar verme arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda "*partizan karar verme ile dindarlık arasında pozitif yönde bir ilişki vardır ($H6_b$)"* hipotezi test edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Dindarlık ve Partizan Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)		
Faktörler	**Değerler**	**Partizan Edici Karar Verme**
Dindarlık (Genel)	**r**	.263**
	p	.000
	N	310
İnanç-Etki Boyutu	**r**	.235**
	p	.000
	N	310
Bilgi-İbadet Boyutu	**r**	.244**
	p	.000
	N	310
****Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**		

Tablo 21: Dindarlık ve Partizan Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)

Yukarıda tabloda verilen bulgulara göre genel dindarlık ve iki alt boyutu ile partizan karar verme arasında istatiksel olarak anlamlı ve oldukça kuvvetli bir ilişki tespit edilmiştir (p=0). Buna göre bireylerin dindarlık düzeylerindeki artışla birlikte partizan karar vermeye yönelik eğilim de artmaktadır. Bu ilişkinin daha net ortaya konulması için kategorik değişken haline getirilen dindarlık düzeyleri ile partizan karar verme arasındaki ilişki ANOVA ve LSD testleri ile ele alınmış ve analiz bulguları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Dindarlık Derecelerine Göre Partizan Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Yaş Dönemleri	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Partizan Karar Verme	a)Düşük Derece Dindarlık	38	2,991	1,199	3,305	0,038	**a-c**
	b)Orta Derece Dindarlık	89	3,164	0,932			
	c)Yüksek Derece Dindarlık	183	3,402	1,047			

Tablo-22: Dindarlık Derecelerine Göre Partizan Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Tablo-22'deki bulgular da Pearson Korelasyon Analizi sonucunda ulaşılan bulguları desteklemekte ve düşük derece dindarlığa sahip bireyler ile yüksek derece dindarlığa sahip bireyler arasında partizan karar verme bakımından istatiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre yüksek derece dindarlığa sahip bireyler (M=3,402), düşük derece dindarlığa sahip bireylere göre (M=2,99) daha yüksek partizan karar verme puanlarına sahiptir. Bir başka deyişle dindarlığı yüksek olan bireyler oy verirken destekleri siyasi partiden başka bir partiye oy vermeyi dindarlığı düşük bireylere göre daha zor bir durum olarak görmekte, seçimler sırasında adaylar hakkında bilgi araştırırken parti bağlılığını bir lens gibi kullanarak elde ettikleri bilgileri parti temelli bir değerlendirmeye daha fazla tabi tutmakta ve partiyi adaya öncelemeye yönelik daha çok eğilim göstermektedirler. Bu durum dünyanın farklı bölgelerinde yapılan araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Nitekim ABD özelinde yapılan çalışmalarda dindarlık ve partizanlık arasında güçlü ilişkiler tespit edilmiş ve dindarlığı yüksek kimselerin Cumhuriyetçi Partiyi ve muhafazakar ideolojileri daha çok destekledikleri birçok defa bulgulanmıştır (Olson & Green, 2006; Wilcox & Robinson, 2019). Bunun yanında Kanada'da yapılan bir çalışmada da bireylerin sahip oldukları dini yönelime göre oy verdikleri partinin değiştiği tespit edilmiştir (Guth & Fraser, 2001: 63). Öte yandan dindarlık ve partizanlık arasındaki ilişkiye farklı yönden yaklaşan çalışmalar da mevcuttur. Nitekim Margolis (2017) yaptığı çalışmada diğer araştırmacılardan farklı olarak dini yönelimlerin parti seçiminde nasıl etkili olduğunu araştırmak yerine partiye bağlılığın dini yönelimleri ve dine dair kararları etkilediğine dair veriler sunmuştur.

Bu durum hem dinin hem de partizanlığın bireye bilişsel şema sunan sistemler olmasıyla ilişkili olabilir. Nitekim din bireye dünyayı algılama noktasında bazı şemalar kazandırmakta ve dünyayı bu şemalara uygun bir şekilde algılamasına sebep olmaktadır (Şahin, 2007: 39). Bilişsel çelişkiye düşmemek ve sadece dini konularda ve ibadetlerde değil günlük yaşantıda da tutarlı bir hayat yaşamaya çalışan dindar bireyler bu durumu parti tercihlerine de yansıtabilir.

4.3.Hızlı ve Sade Karar Verme ve Dindarlık

Günlük hayatta kararlar alırken tüm seçenekleri gözden geçirerek karar vermek yerine sadece birkaç kriter üzerinden karar alınan anlar olur. Örneğin hafta sonu tatile nereye gideceğine karar vermeye çalışan bir kişi gideceği yere sadece yakınlığına veyahut sadece fiyatına göre karar verebilir. Bu durum politik karar verme süreci için de geçerlidir. Birey politik kararını verirken adayları tüm kriterler üzerinden değerlendirmek yerine kendince önemsediği birkaç kriter belirleyerek değerlendirebilir. Bireye bir dünya görüşü sunan din ise kriter belirleme noktasında etkili olan unsurlardan bir tanesidir. Ayrıca dindarlığın tüm hayatı kapsayan bir unsur olduğu düşünüldüğünde dindarlık düzeyi yüksek olan bireylerin politik kararlarını verirken de dini düşünce tarzını kullanması

son derece olasıdır. Bu araştırmada da buradan hareketle hızlı ve sade karar verme ile dindarlık arasında ilişki olacağı düşünülmüş ve "dindarlık arttıkça hızlı ve sade karar verme tarzına yönelik eğilim artmaktadır" hipotezi ileri sürülmüştür. Bu ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmış, dindarlık düzeyi düşük olanlarla yüksek olanlar arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla da ANOVA testi uygulanmış elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Dindarlık ve Hızlı ve Sade Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)		
Faktörler	**Değerler**	**Hızlı ve Sade Karar Verme**
Dindarlık (Genel)	**r**	.302**
	p	.000
	N	310
İnanç-Etki Boyutu	**r**	.249**
	p	.000
	N	310
Bilgi-İbadet Boyutu	**r**	.318**
	p	.000
	N	310
****Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**		

Tablo 23: Dindarlık ve Hızlı ve Sade Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)

Yukarıdaki tabloda sunulan bulgulara göre hızlı ve sade karar verme ile hem genel dindarlık hem de dindarlığın iki alt boyutu olan inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutları arasında istatiksel olarak son derece güçlü, anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (p=0). Buna göre politik karar vermede, dindarlık düzeyi arttıkça hızlı ve sade karar verme eğilimi artmaktadır. İki değişken arasındaki ilişkiyi daha açık bir şekilde ortaya koyabilmek için ANOVA ve LSD testleri uygulanmış ve dindarlık seviyesi düşük olan bireylerle dindarlık seviyesi yüksek olanların hızlı ve sade karar verme tarzında aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Dindarlık Derecelerine Göre Hızlı ve Sade Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Yaş Dönemleri	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Hızlı ve Sade Karar Verme	a)Düşük Derece Dindarlık	38	3,368	1,195	7,876	0,000	**a-c**
	b)Orta Derece Dindarlık	89	3,606	1,018			
	c)Yüksek Derece Dindarlık	183	3,953	0,879			

Tablo-24: Dindarlık Derecelerine Göre Hızlı ve Sade Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Analiz sonucunda ulaşılan bulgular hızlı ve sade politik karar verme ile dindarlık arasında istatistiki açıdan son derece anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (p=0). Elde edilen tüm

bulgular *bireylerin dindarlık düzeylerindeki artışla birlikte hızlı ve sade karar verme tarzına eğilimlerinin artacağına (H6c)* dair hipotezi destekler niteliktedir. Bir başka ifadeyle dindarlık düzeyleri yüksek olan bireyler politik kararlarını verirken düşük olanlara göre önemsediği birkaç mesele üzerinden değerlendirme yapmaya ve böylece daha hızlı karar vermeye daha çok başvurmaktadır. Bu durum dindarlığın bireye değerler sistemi ve anlam örüntüleri sunması ile ilişkili olabilir. Nitekim dindar birey, inandığı dinin değerler sistemini tüm hayatını kapsayacak şekilde kabul eder ve yeni bir karar vermesi gerektiğinde bu değerler sisteminden faydalanır. Yeni karşılaştığı her durumda tekrardan zahmetli bir araştırma, inceleme, bilgi edinme ve edindiği bu bilgileri karşılaştırma sürecine girmeyerek dininin belirlediği değerler sistemi aracılığıyla daha kolay yoldan karar vermeye yatkındır (Ayten, 2005: 186). Yapılan bu araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre dindarlığı yüksek olan bireyler bu tutumunu politik karar verme sürecine de yansıtmış ve daha kolay karar vermesini sağlayacak hızlı ve sade karar verme tarzını dindarlık düzeyi düşük olanlara göre daha fazla kullanmıştır.

4.4.Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme ve Dindarlık

Bireyin politik kararını verirken başvurduğu tarzlardan birisi de bilişsel kısayol temelli karar vermedir. Bilişsel kısayollar kavramsal çerçevede daha açık bir şekilde ifade edildiği üzere, bireyin karar verme sürecinde bazı yöntemler kullanarak daha çabuk ve daha az bilişsel eforla karara ulaşmasına karşılık gelmektedir. Birey bu yöntemlere politik karar verme sürecinde de başvurmakta ve daha kolay bir şekilde karara ulaşmaya çalışmaktadır. Öte yandan din, yapısı itibariyle bireyin kararını kolaylaştıracak düşünme tarzları ve karar verme yöntemleri sunmaktadır. Örneğin dindar birey, dahil olduğu dini grubun kimliğini kullanarak görüşüne güvendiği kişilerin kararlarını uygulamakta ve böylece daha kolay karar verebilmektedir. Ayrıca dinin emir ve yasakları bireyin kararının daha kolay bir şekilde ortaya çıkmasını sağlayabilir. Nitekim dindar birey, karar vermesi gereken bir durum olduğunda, dinin o durum hakkındaki emir ve yasağını dikkate alarak ayrıntılı araştırmaya gitmeden kararını verebilir. Bilişsel kısayollar ve din arasındaki bu ilişkinin politik karar verme tarzlarına da yansıyacağı düşünülmektedir. Bu sebeple araştırmada bilişsel kısayol ile dindarlık arasındaki ilişkiyi ele almak için Pearson Korelasyon analizine başvurulmuş, dindarlık düzeyleri düşük olanlarla yüksek olanların aldıkları puanları karşılaştırmak amacıyla ANOVA testi uygulanmış ve *bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça bilişsel kestirme kısayol karar verme eğilimi artmaktadır (*$H6_d$*)* hipotezi test edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Dindarlık ve Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)		
Faktörler	**Değerler**	**Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme**
Dindarlık (Genel)	**r**	.285**
	p	.000

	N	310
İnanç-Etki Boyutu	**r**	.243**
	p	.000
	N	310
Bilgi-İbadet Boyutu	**r**	.285**
	p	.000
	N	310
****Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**		

Tablo-25: Dindarlık ve Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)

Tablo-25'te görülen analiz sonuçlarına göre bilişsel kısayol temelli karar verme ile dindarlık ve dindarlığın iki alt boyutu arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur (p=0). Buna göre politik karar verme sürecinde dini tutum ve davranışlardaki artışla birlikte bilişsel kısayolların kullanıma yönelik eğilim artmaktadır. Bu eğilimi daha iyi bir şekilde koyabilmek için ANOVA ve LSD testleri uygulanmış ve katılımcıların dindarlık düzeylerine göre bilişsel kısayol temelli karar verme tarzından aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Dindarlık Derecelerine Göre Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Yaş Dönemleri	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme	a)Düşük Derece Dindarlık	38	2,745	1,219	6,007	0,000	**a-c** **b-c**
	b)Orta Derece Dindarlık	89	2,857	1,095			
	c)Yüksek Derece Dindarlık	183	3,315	1,002			

Tablo-26: Dindarlık Derecelerine Göre Bilişsel Kısayol Temelli Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

Yapılan ANOVA testi sonucunda ulaşılan bulgular korelasyon testinde elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Tabloda da görüldüğü üzere bilişsel kısayol eğiliminin genelini yansıtan ortalama puanlarda dindarlığı yüksek derece olan bireyler (M=3.31) ile düşük derecede olanlar (M=2,74) arasında bariz bir fark bulunmaktadır. Tüm bu bulgular, *dindarlık düzeylerinde artışla birlikte bilişsel kısayol temelli karar verme eğiliminin artacağına (H6d)* dair hipotezi de destekler niteliktedir. Buna göre dindarlığı yüksek bireylerin dindarlığı daha düşük olanlara kıyasla tanıdık, bilindik adayları daha çok benimsedikleri, tüm adayları dikkate almadan beklentilerini karşılayan adaya oy verme eğilimlerinin daha fazla olduğu ve güvendikleri kişi veya grupların görüşlerini daha çok önemsedikleri söylenebilir. Bu durum dinin sosyal yönüyle açıklanabilir. Nitekim din aşkın olan varlıkla kurulan bireysel iletişimin yanında mensuplarına sosyal bir ortam sağlamakta ve bunun bir sonucu olarak da dini gruplar ortaya çıkmaktadır (Kınsün, 2016: 210). Dindar birey dahil olduğu dini grubun değerlerini, amaçlarını kendine mal etmekte ve ilerleyen zamanlarda karar vermesi gereken durumlarda da bu değerleri kullanarak kararını daha kolay ve hızlı şekilde verebilmektedir

4.5.İçgörüsel Karar Verme ve Dindarlık

Karar verme sürecinde bireyin aktif olarak bilgi aramadan içgörülerine, sezgilerine ve duygularına dayanarak karar vermesini ifade eden içgörüsel karar verme, birçok karar sürecinde olduğu gibi politik karar verme sürecinde de kullanılan tarzlardan birisidir. İçgörülerin oluşmasında birçok faktör etkilidir. Bu faktörlerden birisi de dindir. Bireyin inandığı din zamanla içkin bir hale gelmekte ve istemsiz bir şekilde de olsa duygu, düşünce ve davranışlarında ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle dindarlığın politik karar verme süreci üzerinde de etkili olduğu düşünülmüş ve bireylerin *dindarlık düzeylerindeki artışla birlikte içgörüsel karar verme eğiliminin artacağına dair ($H6_e$)* hipotez ileri sürülmüştür. Analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Dindarlık ve İçgörüsel Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)		
Faktörler	**Değerler**	**İçgüdüsel Karar Verme**
Dindarlık (Genel)	**r**	.237**
	p	.000
	N	310
İnanç-Etki Boyutu	**r**	.198**
	p	.000
	N	310
Bilgi-İbadet Boyutu	**r**	.246**
	p	.000
	N	310
****Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**		

Tablo 27: Dindarlık ve İçgörüsel Karar Verme Eğilimi Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi)

Tablo 27'de verilen bulgular, dindarlık ile içgörüsel karar verme eğilimi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Buna göre hem genel dindarlık hem de dindarlığın iki alt boyutu olan inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutları ile içgörüsel karar verme arasında kuvvetli, olumlu ve anlamlı bir ilişki vardır (p=0). Yani bireylerin dindarlık düzeyleri arttıkça içgörüsel karar verme eğilimi artmaktadır. Bu durum yapılan ANOVA testi sonucunda da görülmektedir. Nitekim dindarlığı düşük olan bireyler M=2,93 ortalama puana sahipken yüksek olan bireylerin ortalaması M=3,40'tır. Bu durum dindar bireylerin içgörüsel tarzı daha çok benimsediğini gösteren bir başka bulgudur. Daha açık bir ifadeyle dindarlık düzeyi yüksek olan bireyler politik kararlarını verirken daha sezgisel davranma eğilimindedirler. Ayrıntılı bir bilgi araştırmak yerine adayların veya partilerin kendilerini nasıl hissettirdiğine daha çok odaklanmış haldedirler. Bu bulgular *dindarlık düzeylerindeki artışla birlikte içgörüsel karar verme eğiliminin artacağı ($H6_e$)* şeklindeki hipotezi destekler niteliktedir.

Dindarlık Derecelerine Göre İçgüdüsel Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)							
	Yaş Dönemleri	**N**	**M**	**SD**	**F**	**p**	**Farklar**
İçgüdüsel Karar Verme	a)Düşük Derece Dindarlık	38	2,973	1,207	8,224	0,003	**a-c**
	b)Orta Derece Dindarlık	89	2,898	1,215			**b-c**

	c)Yüksek Derece Dindarlık	183	3,407	1,222			

Tablo-28: Dindarlık Derecelerine Göre İçgüdüsel Karar Verme Eğilimleri (ANOVA, LSD testi)

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dindarlık ve politik karar verme tarzlarını inceleyen bu araştırmada, bireylerin dini tutum ve davranışları ile politik kararlarını verirken kullandıkları tarzlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu gibi sosyo demografik özelliklerle dindarlık ve politik karar verme tarzları arasındaki ilişkiler de ele alınmıştır. Literatürde birçok farklı şekilde ele alınan politik karar verme tarzları ve dindarlık ilişkisi, bu araştırmada bilişsel tarzlar temelinde ele alınmış ve İstanbul'un 18 farklı ilçesinden 310 kişilik bir araştırma grubu üzerinde anket tekniği kullanılarak toplanan veriler ışığında incelenmiştir. Araştırmada temel olarak, "Dindarlık ve politik karar verme tarzları arasında bir ilişki var mıdır? Dindarlığı yüksek olan bireylerle dindarlığı düşük olan bireylerin karar verme tarzları birbirinden ayrılmakta mıdır? Dindarlığı yüksek olan bireyler hangi karar verme tarzlarını daha çok kullanmaktadır? Cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu gibi faktörlerin dindarlık eğilimleri ve politik karar verme tarzları üzerinde bir etkisi var mıdır?" sorularına cevap aranmıştır. Araştırmada ilk olarak tüm katılımcıların politik karar verme tarzları ile dindarlık düzeyleri tespit edilmiştir. Daha sonra katılımcıların sosyo demografik nitelikleri ile dindarlık eğilimleri ve politik karar verme tarzları arasındaki ilişkiler ve farklar ortaya konulmuş; analitik karar verme tarzı ile dindarlık, partizan karar verme tarzı ile dindarlık, hızlı ve sade karar verme tarzı ile dindarlık, bilişsel kısayol temelli karar verme tarzı ile dindarlık ve son olarak da içgörüsel karar verme tarzı ile dindarlık arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular ve sonuçlar aynı sıralama takip edilerek aşağıda sunulmuştur.

Katılımcıların genel dindarlık eğilimlerine bakıldığında ne çok yüksek ne de çok düşük olduğu görülmüştür. Bunda, katılımcıların İstanbul'un farklı dindarlık düzeylerine sahip ilçelerinden olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Dindarlığın alt boyutları incelendiğinde de katılımcıların inanç-etki boyutuna yönelik eğiliminin bilgi ve ibadet boyutundaki kadar olmadığı anlaşılmıştır. Yani katılımcıların namaz, oruç gibi dini ritüelleri yerine getirmede ve Arapça veyahut Türkçe Kuran okuma gibi ibadetlerde, dinin bireysel ve toplumsal hayatı etkileyen yönüne nazaran daha dikkatli olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan katılımcıların politik karar verme tarzı eğilimlerine bakıldığında da analitik karar verme tarzına yönelik eğilimlerinin diğer karar verme tarzlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonrasında sırasıyla hızlı ve sade, partizan, içgörüsel ve bilişsel kısayol temelli karar verme eğilimi geldiği tespit edilmiştir. Analitik karar verme tarzının diğerlerinden yüksek çıkmasında bu tarzın normatif yönünün etkili olduğu düşünülmüştür. Nitekim analitik karar verme, içeriği itibariyle iyi bir karar verme sürecinin nasıl olması gerektiğine işaret etmektedir. Bu sebeple katılımcıların analitik karar vermeden yüksek ortalamalara sahip olması, olanı değil de olması gerekeni işaretlemiş olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca politik karar verme tarzlarından elde edilen ortalamalara bakıldığında,

bireylerin karar verme sürecinde tek bir tarzı kullanarak karar vermediği, farklı düzeylerde de olsa birden fazla tarzı kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bireyin düşünme tarzlarını, yaşam biçimlerini, hayata bakış açılarını etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerden birisi de sosyo-demografik değişkenlerdir. Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu gibi özellikler bireyin düşünme tarzlarında, kişiliklerinde değişikliklere sebep olmakta ve bu değişiklikler sonucunda bireylerin dindarlık eğilimlerinde ve politik karar verme tarzlarında farklılıklar oluşmaktadır. Sosyo-demografik özellikler ile dindarlık ve politik karar verme tarzlarının ilişkisinin ele alındığı bu çalışmada cinsiyet, yaş, medeni durum ve ekonomik durumun bireylerin dindarlık eğilimlerinin ve politik kararlarını verirken başvurdukları tarzların farklılaşmasına sebep olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma bulgularına göre cinsiyet değişkeni ile analitik karar verme, hızlı ve sade karar verme ile içgörüsel karar verme tarzlarında anlamlı farklar tespit edilememiştir. Ancak partizan karar verme ve bilişsel kısayol temelli karar verme ile dindarlık arasında erkekler lehine istatiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Yani erkekler politik kararlarını verirken, kadınlara oranla daha partizan bir eğilim göstererek adayın bağlı bulunduğu partiyi adaydan daha çok önemseme ve karara daha kolay ulaşmak için bilişsel kısayollarını daha çok kullanma eğilimi göstermiştir. Elde edilen bu bulgular, "*erkeklerin kadınlara oranla partizan karar verme ve bilişsel kısayol temelli karar verme eğilimlerinin daha yüksek olacağına"* dair hipotezleri desteklerken, "*erkeklerin analitik karar verme tarzına daha eğilimli olacağına ve kadınların da hızlı ve sade karar verme ile içgörüsel karar verme eğiliminin daha yüksek olacağına"* dair hipotezleri desteklememiştir. Böylece erkeklerin partizan karar verme ve bilişsel kısayol temelli karar vermeye daha eğilimli olmasıyla politik kararlarını daha kolay vermelerini sağlayan tarzları daha çok kullandıkları anlaşılmıştır.

Cinsiyet ile dindarlık düzeyine işaret ettiği düşünülen ortalamalar dikkate alındığında, kadınlarla erkeklerin benzer ortalamalara sahip olduğu ve iki grup arasında istatistiki olarak anlamlı farklar olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu bulguların dindarlığın iki alt boyutu olarak değerlendirilen inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutu için de geçerli olduğu görülmüştür. Buna göre kadınlar ve erkeklerin hem genel dindarlık eğilimleri bakımından hem de dindarlığın alt boyutları bakımından benzer eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla *"kadınların erkeklere oranla daha dindar olacağına"* dair hipotez doğrulanamamıştır.

Bulgular, politik karar verme tarzları ile yaş ilişkisi açısından incelendiğinde, analitik karar verme ve içgörüsel karar verme ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ancak partizan karar verme, hızlı ve sade karar verme ve bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarında ilk yetişkinlik (25-34 yaş) dönemindeki bireyler ile orta (35-44 yaş) ve son yetişkinlik (45-65 yaş)

dönemi bireyleri arasında istatiksel olarak anlamlı farklar olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre orta ve son yetişkinlik dönemindeki bireyler politik kararlarını verirken ilk yetişkinlik dönemindeki bireylere göre daha partizan bir tutum sergilemekte, süreç içerisinde önemsedikleri birkaç mesele üzerinden karar vermeye daha çok eğilim göstermekte ve bilişsel kısayollarına daha çok başvurmaktadır. Tüm bunlar, "*yaş arttıkça partizan karar verme, hızlı ve sade karar verme ile bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarına yönelik eğiliminin artacağına"* dair hipotezleri desteklerken, *"yaş arttıkça analitik karar verme ile içgörüsel karar vermenin azalacağına"* dair hipotezleri desteklememektedir. Bu sonuçlar orta ve son yetişkinlik dönemindeki bireylerin seçim tecrübelerinin daha çok olması ile açıklanabilir. Nitekim birey, tecrübe kazandıkça tutum ve yargıları daha sabit hale gelmekte ve gelecek kararlarında bu tecrübelerden faydalanarak daha kolay ve hızlı karar vermeye çalışmaktadır.

Yaş-dindarlık ilişkisi incelendiğinde önceki araştırmalara paralel sonuçlara ulaşılmıştır. Genel dindarlık ve dindarlığın alt boyutlarından birisi olan inanç-etki boyutu ile yaş arasında istatiksel olarak orta ve son yetişkinler lehine anlamlı farklar olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yaş arttıkça dindarlık düzeyleri de artmış, ilk yetişkinlik dönemindeki bireyler en düşük ortalamaları, son yetişkinlik dönemindeki bireyler ise en yüksek ortalamaları elde etmiştir. Ancak bilgi-ibadet boyutunda yaş açısından anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Elde edilen bu bulgular *"yaşın artmasıyla dindarlık eğilimlerinin artacağına"* dair hipotezi destekler niteliktedir. İlk yetişkinlik dönemindeki bireylerin dindarlık eğilimlerinin düşük olması, hayatlarını istikrarlı bir hale getirme çabasıyla açıklanabilir. Nitekim bu dönemde birey, iş sahibi olma, evlenme ve çocuk sahibi olma gibi önemli meselelerle uğraşması sebebiyle dine yeterli ilgiyi gösteremeyebilir. Fakat orta ve son yetişkinlik dönemine gelindiğinde hayatın istikrarlı bir yapıya bürünmesi sebebiyle dine yönelik ilgi artabilir ve birey dini hayatı daha yoğun bir şekilde yaşayabilir.

Bireyin hayatındaki dönüm noktalarından birisi de evliliktir. Evlilik, bireyin pek çok tutum ve davranışını değiştirir, dönüştürür. Bu sebeple de medeni durumun politik karar verme tarzları ve dindarlık düzeylerini değiştirebileceği düşünülmüştür. Yapılan analizler sonucunda bekarlar ve evliler arasında partizan karar verme, hızlı ve sade karar verme ve bilişsel kısayol temelli karar verme açısından anlamlı farklar tespit edilmiştir. Fakat analitik karar verme ile içgörüsel karar verme arasında anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır. Bu bulgular, *"evlilerin bekarlara göre partizan, hızlı ve sade ve bilişsel kısayol tarzlarını kullanmaya daha eğilimli olacağına"* dair hipotezleri desteklerken *"bekarların analitik karar vermeye ve evlilerin de içgörüsel karar vermeye daha eğilimli olacağına"* dair hipotezleri desteklememiştir. Bu durum evlilerin hayat içerisindeki sorumluluklarının daha fazla olması ile açıklanabilir. Nitekim evlilikle beraber bireyin karar vermesi gereken durumlar artmakta ve bu sebeple de karar vermeyi kolaylaştıracak yollara daha çok ihtiyaç duymaktadır. Bunun bir sonucu olarak da evli

bireyler politik karar verme sürecinde pasif bir bilgi arayışına giderek bilişsel kapasitelerini daha verimli kullanmaya çalışmaktadır. Elde edilen bulgular da bu durumu destekler niteliktedir.

Evlilik açısından dindarlık eğilimlerine bakıldığında hem genel dindarlık eğiliminde hem de dindarlığın iki alt boyutunda evliler ve bekarlar arasında istatiksel bakımdan anlamlı sonuçlara ulaşılmış ve literatürdeki verilerle paralel olarak evlilerin bekarlara göre dindarlık eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgular, "*evlilerin bekarlara göre daha dindar eğilimler göstereceğine*" yönelik hipotezi destekler niteliktedir. Yani evlilerin namaz kılma, oruç tutma, Kuran okuma gibi ibadetleri yerine getirmede daha titiz davrandığı görülmüştür.

Araştırmada eğitim durumu ile politik karar verme ve dindarlık arasındaki ilişki de ele alınmıştır. Politik karar verme, eğitim durumu açısından ele alındığında analitik karar verme ile içgörüsel karar verme tarzlarında anlamlı sonuçlara ulaşılırken partizan, hızlı ve sade, bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarında anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır. Elde edilen bulgulara göre eğitim durumundaki artışla birlikte analitik karar verme eğilimleri artmakta, içgörüsel karar verme eğilimleri azalmaktadır. Analitik karar verme tarzında lisans ve lisansüstü mezunları en yüksek ortalamaları, içgörüsel karar vermede ise en düşük ortalamaları elde etmiştir. Bu durum, *"eğitim durumunun artmasıyla analitik karar verme eğilimin artacağı ve içgörüsel karar verme eğiliminin azalacağına"* dair hipotezleri desteklerken *"eğitim durumunun artmasıyla hızlı ve sade, partizan ve bilişsel kısayol temelli karar verme tarzlarına yönelik eğilimin azalacağına"* dair hipotezleri desteklememiştir.

Eğitim durumu ile dindarlık ilişkisine bakıldığında da daha önce yapılan pek çok çalışmaya paralel olarak eğitim durumundaki artışla birlikte dindarlık eğilimlerinin azaldığı tespit edilmiştir. Hem genel dindarlık hem de dindarlığın alt boyutlarında en yüksek puanları ilkokul ve ortaokul mezunları almıştır. Bu bulgular, *"eğitim durumundaki artışla dindarlık eğilimlerinin azalacağına"* dair hipotezi destekler niteliktedir.

Araştırmada demografik değişkenlerle politik karar verme tarzları ve dindarlık ilişkisi ele alındıktan sonra dindarlığın politik karar verme sürecindeki etkileri incelenmiş, farklı karar verme tarzları ile dindarlık ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Din, insana bir dünya görüşü, bakış açısı, düşünme şekilleri sunar. Dindar birey, hayatta baktığı birçok alanı din çerçevesinde değerlendirir ve dine uygun yaşamaya çalışır. Bu durum, sadece günlük ibadetlerle sınırlı kalmaz, arkadaş seçimini, satın alım davranışlarını veyahut politik kararları da kapsar.

Yapılan analiz sonuçlarına göre analitik karar verme ile genel dindarlık ve dindarlığın alt boyutlarından birisi olan inanç-etki boyutu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Fakat bilgi-ibadet boyutuyla analitik karar verme arasında oldukça güçlü ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre namaz, oruç, Kuran okuma gibi ibadetlerini daha çok yerine getirmeye çalışan bireyler politik

kararlarını verirken tarafsız ve derinlikli bilgi toplama eğilimindedir. Bu bulgular *"dindarlık düzeylerindeki artışla birlikte analitik karar verme eğilimlerinin azalacağına"* dair hipotezi desteklememekle birlikte *"bilgi ibadet boyutuna yönelik eğilimlerin artışıyla analitik karar verme eğilimlerinin artacağına"* dair hipotezi destekler niteliktedir. Dindarlığın bilgi-ibadet boyutuyla analitik karar verme arasında ilişki çıkması da son derece anlamlıdır. Nitekim sadece inanmakla kalmayıp inandığı din hakkında bilgi edinmeye ve edindiği dini bilgiler neticesinde dinin buyruklarını yerine getirmeye çalışan insan, günlük hayatında kararlarını verirken de daha çok araştırmaya, bilgi edinmeye çalışacaktır. Elde edilen bu bulgular, literatürdeki dindarlık ve analitik karar verme arasında negatif yönde ilişki olduğuna dair bulgulara daha da açıklık getirmekte, aslında dine yönelim şeklinin ve dindarlığın boyutlarının bu süreçte etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Partizan karar verme ve dindarlık ilişkisine bakıldığında hem genel dindarlık hem de dindarlığın alt boyutları ile pozitif yönde ve oldukça güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre dindarlık eğilimlerindeki artışla birlikte partizan karar verme eğilimlerinde de artış meydana geldiği görülmüştür. Dindar bireyler oy verirken aday yerine partiyi daha çok önemsemekte ve karar verme sürecinde bilgi toplarken daha yanlı bir tutum sergilemektedir. Bu bulgu, *"dindarlık artıkça partizan karar verme eğilimlerinin artacağına"* dair hipotezi desteklemektedir. Bu durum dinin bireye şemalar sunması ile açıklanabilir. Nitekim dindar birey dünyayı anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırken dini şemaları kullanabilir ve karar verirken dini şemalardan bir değerlendirme ölçütü olarak faydalanabilir. Politik karar verme sürecinde de partiler bireye bilişsel bir şema sunarak adayları değerlendirirken kolaylık sağlayabilir.

Hızlı ve sade karar verme ile dindarlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre dindarlık düzeyindeki artışla birlikte hızlı ve sade karar verme tarzını kullanmaya yönelik eğilim artmaktadır. Dindarlık düzeyi yüksek bireyler politik kararlarını verirken her seçeneği dikkate almamaya, daha az kriter üzerinden değerlendirme yapmaya eğilimlidir. Bu bulgular *"dindarlık düzeyindeki artışla hızlı ve sade karar verme eğilimlerinin artacağına"* dair hipotezi destekler niteliktedir.

Bilişsel kısayol temelli karar verme ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelendiği analizler sonucunda da iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulgulanmıştır. Dindarlık düzeyi yüksek bireyler politik kararlarını verirken karar vermeyi kolaylaştıracak yollara daha çok başvurma eğilimindedir. Karar sürecinde bilgi araştırırken güvendiği kişi veya grupların tavsiyelerini daha çok dikkate alarak veyahut beklentilerini karşılayan seçeneği bulduktan sonra diğer seçenekleri değerlendirmeye almayarak zamandan tasarruf eder ve daha kısa yoldan karara ulaşır. Bu bulgular

"dindarlık düzeyindeki artışla bilişsel kısayol temelli karar verme tarzına yönelik eğilimin artacağına" dair hipotezi de desteklemektedir.

Yapılan analizler neticesinde ulaşılan bir diğer sonuca göre karar verme tarzlarından sonuncusu olan içgörüsel karar verme ile dindarlık eğilimleri arasında da pozitif yönde, son derece anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ve elde edilen bulgular *"dindarlık ile içgörüsel karar verme arasında pozitif yönde ilişki olacağına"* dair hipotezi desteklemiştir. Buna göre dindarlığı yüksek düzeyde olan bireyler politik kararlarını verirken içgörülerinden ve duygularından daha fazla yararlanma eğilimindedir. Bu durum dinin duygusal boyutuyla ilişkili olabilir. Nitekim dindarlık sadece bilgiden ve davranıştan ibaret bir olgu değil güçlü duygusal boyutu olan bir olgudur. Dindar birey, bu yönü sadece dini yaşayışıyla kısıtlı bırakmayarak daha genel bir çerçevede ele almakta ve politik kararlarında sadece adayın getireceği bireysel faydaya değil kendisine hissettirdiği duygulara da odaklanmaktadır.

Özetle tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde politik karar verme tarzları ve dindarlık arasında son derece güçlü ilişkiler tespit edilmiştir. Literatürde analitik karar verme ile dindarlık arasında negatif ilişkiler tespit edilmiş olsa da bu çalışmayla birlikte aslında bu ilişkinin dindarlığın boyutlarındaki değişime bağlı olduğu ortaya konulmuştur. Nitekim genel dindarlık ile analitik karar verme arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemese de dindarlığın bilgi-ibadet boyutu ile analitik karar verme tarzı arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öte yandan diğer karar verme tarzları ile dindarlık ilişkisine genel olarak bakıldığında dindarlığı yüksek düzeyde olan bireylerin bilişsel kısayollarına daha çok başvurma ve daha kolay, daha hızlı karar verme eğilimi gösterdikleri bulgulanmıştır. Bunda dinin bireye bir hayat tarzı, dünya görüşü, düşünme biçimi kazandırmasının etkili olduğu düşünülmüştür. Bu bulgular, dindar bireylerin bu etkiler sebebiyle politik kararlarını daha hızlı aldığı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca çalışma sonucunda politik karar verme tarzlarının birbirinden ayrı bir şekilde düşünülemeyeceği anlaşılmıştır. Birey politik kararını verirken tek bir tarzı kullanarak karar vermemekte, farklı düzeylerde de olsa birden fazla karar verme tarzına başvurmaktadır.

Dindarlık ve politik karar verme tarzları arasındaki ilişkinin bilişsel açıdan ele alındığı bu çalışma Din Psikolojisi alanında yapılan ilk çalışmalardan birisidir ve bu sebeple bazı sınırlılıklara sahiptir. Bu nedenle bu konuda ileride yapılacak çalışmalar için şu önerilerde bulunmak mümkündür:

Daha çok sosyolojik yönüyle ele alınan seçmen davranışı ve dindarlık ilişkisi bu araştırmada psikolojik açıdan karar verme tarzları üzerinden ele alınmış ve araştırmada nicel yöntem kullanılmıştır. Araştırma sonucunda politik karar verme tarzları ve dindarlık arasında kuvvetli ilişkiler tespit edilmiş fakat ilişkiyi ortaya çıkaran sebeplerin neler olduğu, dindarlığın nasıl bir etkiyle politik karar verme tarzlarını etkilediği tam anlamıyla tespit edilememiştir. Bu sebeple iki değişken arasındaki ilişkinin

sebeplerinin daha iyi anlaşılabilmesi için derinlikli nitel araştırmalara ve aracılık modelini içeren nicel araştırmalara ihtiyaç vardır.

Araştırma sonucunda politik karar verme tarzları ve dindarlık ilişkisinde dindarlığın alt boyutlarının ve dindarlık türünün önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple ileride yapılacak çalışmalarda dindarlığın alt boyutlarını ve türünü daha geniş bir şekilde ölçecek ölçeklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmada Amerika'da geliştirilen "PolDec-5" ölçeği Türkçe'ye "Politik Karar Verme Ölçeği" adıyla uyarlanarak kullanılmıştır. Politik karar verme tarzlarını daha iyi anlayabilmek için yerel ölçeklere ve bu ölçeklerle yapılacak çalışmalara da ihtiyaç vardır.

Araştırma, İstanbul'un farklı ilçelerinden toplanan verilerle yürütülmüştür. Bölgesel ve kültürel farklıları daha iyi anlayabilmek için farklı bölgelerde ve kültürlerde çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Adair, J. (2000), Karar Verme ve Problem Çözme (Çev. N. Kalaycı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Adler, N. J. (1997), *International Dimensions of Organizational Behavior* (3 Baskı), Ohio: South-Western College Publishing.

Aliefendioğlu, Y. (2005), "Temsili Demokrasinin "Seçim" Ayağı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 60: 71-96.

Allport, G. (2016), *Birey ve Dini* (Çev. B. Sambur), Ankara: Elis Yayınları.

Arıkan, R. (2018). "Anket Yöntemi Üzerine Bir Değerlendirme", *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/1: 97-159.

Arslantürk, Z., Arslantürk, H. (2016), *Uygulamalı Sosyal Araştırma: Kavramlar, Metotlar, Teknikler, Bilgisayar Uygulamaları*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Aslan, M. (2015), Siyasal İletişim ve Din: Seçmen Davranışında Dini İnançların Rolü Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atsan, N. (2017), *Farklı Kültürlerde Karar Verme Davranışı* (1. Baskı), İstanbul: Kriter Yayınevi.

Ayten, A. (2004). Kendini Gerçekleştirme ve Dindarlık İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayten, A. (2005), "Kendini Gerçekleştirme ve Dindarlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 29/2: 185-204.

Ayten, A. (2009), Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü, Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayten, A. (2012), "Kimlik ve Din: İngiltere'deki Türk Gençleri Üzerine Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12/2: 101-119.

Ayten, A. (2013), "Din ve Sağlık: Bireysel Dindarlık, Sağlık Davranışları ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13/3: 7-31.

Ayten, A., Tura, H. (2017), "Affetme ve Dindarlık Hayat Memnuniyetini Nasıl Etkiler?" *İslami İlimler Dergisi*, 12/3: 27-54.

Bahçekapili, H. G., Yilmaz, O. (2017), "The Relation Between Different Types Of Religiosity And Analytic Cognitive Style", *Personality and Individual Differences,* 117: 267-272. https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.06.013

Baştürk, S., Taştepe, M. (2013), "Evren ve Örneklem", Baştürk S. (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Vize Yayıncılık: 129-159.

Baynal, F. (2015), "Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 4/1: 206-231.

Bayyiğit, M. (2003), "Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Seçmen Davranışları ve Din", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15/15: 29-37.

Bilgin, A. (2014), "Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştirel Bir Değerlendirme", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/2: 75-84.

Bower, G. H. (1981), "Mood and Memory", *American Psychologist,* 36/2: 129-148. https://doi.org/10.1037/0003-066X.36.2.129

Brunswik, E. (1956), *Perception and the Representative Design of Psychological Experiments* (3. Baskı), California: University of California Press.

Budak, S. (2003), *Psikoloji Sözlüğü,* Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2002), "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* 32/32: 470-483.

Büyüköztürk, Ş. (2019), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum* (26. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., Stokes, D. E. (1980), *The American Voter*, Chicago: The University of Chicago Press.

Carmines, E. G., Stimson, J. A. (1980), "The Two Faces of Issue Voting", *American Political Science Review,* 74/1: 78-91. https://doi.org/10.2307/1955648

Cevizli, İ., Bilen, M. (2021), "Duyguların Rasyonel İktisadi Kararlarımız Üzerindeki Etkisi", *İnsan & Toplum,* 2/11: 19-46. https://doi.org/10.12658/M0617

Cowan, N. (2001), "The Magical Number 4 in Short-Term Memory: A Reconsideration Of Mental Storage Capacity", *Behavioral and Brain Sciences*, 24/1: 87-114. https://doi.org/10.1017/S0140525X01003922

Cresswell, J. (2017), *Araştırma Deseni & Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları,* (Çev. Demir S. D.), Ankara: Eğiten Kitap.

Çarkoğlu, A. (2019), "Electoral Choice and Religion: Turkey", Oxford Research Encyclopedia of Politics. USA: Oxford University Press.

Çelik, C. (2002), *Şehirleşme ve Din*, Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2014), *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Demir, Y., Durmuş, E. (2015), "Uzun Evlilikler: Bir Yastıkta Kırk Yıl", *Journal of International Social Research,* 8/36: 636-645.

Demirtaş, H. A. (2003), "Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar", *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1/1: 123-144.

Dinçer, M. (2003), "Eğitimin Toplumsal Değişme Sürecindeki Gücü", *Ege Eğitim Dergisi*, 3/1: 102-112.

Downs, A. (1957), "An Economic Theory of Political Action in a Democracy", *Journal of Political Economy*, 65/2: 135-150.

Edwards, W. (1954), "The Theory of Decision Making", *Psychological Bulletin*, 5/4: 380-417.

Emhan, D. A. (2007), "Karar Verme Süreci ve Bu Süreçte Bilişim Sistemlerinin Kullanılması". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/21: 212-224.

Ercan, İ., Kan, İ. (2004), "Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik", *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30/3: 211-216.

Erkorkmaz, U., Etikan, I., Demir, O., Özdamar, K., Sanisoğlu, Y. (2013), "Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Uyum İndeksleri", *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33: 210-223.

Esmer, Y., & Pettersson, T. (2007), "The Effects of Religion and Religiosity on Voting Behavior". Dalton, R., Klingemann H. D. (Ed.), *The Oxford Handbook of Political Behavior*.

Festinger, L. (1968), *A Theory of Cognitive Dissonance* (6. Baskı), California: Stanford University Press.

Fishburn, P. C. (1968), "Utility Theory", *Management Science*, 14/5: 335-378.

Gervais, W. M., Norenzayan, A. (2012), "Analytic Thinking Promotes Religious Disbelief", *Science*, 336/6080: 493-496.

Glock, C. Y. (1962), "On the Study of Religious Commitment", *Religious Education*, 57: 98-110.

Guth, J. L., Fraser, C. R. (2001), "Religion and Partisanship in Canada", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40/1: 51-64. https://doi.org/10.1111/0021-8294.00037

Günay, Ü. (1999), *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İstanbul: Erzurum Kitaplığı Yayınları.

Gündüz, Ş. (2021), "Giriş", Gündüz Ş. (Ed.), *Dünya Dinleri*, İstanbul: MilelNihal Yayınları: 15-26.

Hammond, K. R. (1955), "Probabilistic Functioning And The Clinical Method", *Psychological Review*, 62/4: 255-262. https://doi.org/10.1037/h0046845

Harris, R. (1998), "Introduction to Decision Making" https://www.virtualsalt.com/introduction-to-decision-making-part-1/ adresinden alındı.

Harrison, E. F. (1996), "A Process Perspective On Strategic Decision Making". *Management Decision*, 34/1: 46-53. https://doi.org/10.1108/00251749610106972

Hoy, W. K., Miskel, C. G. (2013), *Educaitonal Administration: Theory, Research, and Practice* (9. Baskı), New York: McGraw-Hill.

Hökelekli, H., (2018), "Din, Dindarlık ve Boyutları", Hökelekli H. *Din Psikolojisi*, Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.

Huddy, L., Bankert, A. (2017), "Political Partisanship as a Social Identity". *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, Oxford University Press: 1-29. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.250

Kahneman, D. (2021), *Hızlı ve Yavaş Düşünme* (15. Baskı), İstanbul:Varlık Yayınları.

Kahneman, D., Tversky, A. (1972), "Subjective Probability: A Judgment Of Representativeness".,*Cognitive Psychology*, 3/3: 430-454. https://doi.org/10.1016/0010-0285(72)90016-3

Karagöz, Y. (2019), *SPSS ve AMOS Uygulamalı Nicel-Nitel-Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği* (2. Baskı), Ankara: Nobel Kitap.

Karakoç, F. Y., Dönmez, L. (2014), "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler", *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13/40: 39-49. https://doi.org/10.25282/ted.228738

Karasar, N. (2020), *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (35. Baskı), Ankara: Nobel Kitap.

Kaya, F., Özçim, H. (2019), "Davranışsal İktisat, Sınırlı Rasyonellik ve İslam İktisadı İlişkisi". *Toros Üniversitesi İibf Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/11: 1-24.

Kayıklık, H. (2006), "Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi", *İslami Araştırmalar Dergisi,* 19/3, 491-499.

Kayıklık, H. (2011), *Din Psikolojisi: Bireysel Dindarlık Üzerine* (1. Baskı), Adana: Karahan Kitabevi.

Kılıç, S. (2016), "Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı", Journal of Mood Disorders, 6/1: 47-48. https://doi.org/10.5455/jmood.20160307122823

Kınsün, A. (2016), "Dini Gruplar Sosyolojisi", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/8: 210-227.

Kıraç, F. (2013), "Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık Eğilimi ve Anlam Duygusu", *Mukaddime*, 7: 165-178. https://doi.org/10.19059/mukaddime.39321

Koç, M. (2010), "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki: Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19/2: 217-248.

Korkmaz, S. (2018), "Dindarlık ile Ego Sağlamlığı ve Empati Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi", *Bilimname*, 2018/36: 587-607. https://doi.org/10.28949/bilimname.439858

Korkmaz, S. (2020), "Cinsiyete Göre Dindarlık: Bir Meta-Analiz Çalışması", *Bilimname*, 2020/43: 437-460. https://doi.org/10.28949/bilimname.693951

Köse, A., Ayten, A. (2016), *Din Psikolojisi* (6. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Kula Kartal, S., Mor Dirlik, E. (2016), "Geçerlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Güvenirlikte En Çok Tercih Edilen Yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16/4: 1865-1879.

Lau, R. R., Kleinberg, M. S., Ditonto, T. M. (2018), "Measuring Voter Decision Strategies in Political Behavior and Public Opinion Research", *Public Opinion Quarterly*, 82/S1: 911-936. https://doi.org/10.1093/poq/nfy004

Lau, R. R., Redlawsk, D. P. (2001), "Advantages and Disadvantages of Cognitive Heuristics in Political Decision Making". *American Journal of Political Science*, 45/4: 951-971. https://doi.org/10.2307/2669334

Lau, R. R., Redlawsk, D. P. (2006), *How Voters Decide: Information Processing in Election Campaigns*, Cambridge: Cambridge University Press.

Lazarsfeld, P. F., Berelson, B., Gaudet, H. (1968), "The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign". The People's Choice, Columbia: Columbia University Press. https://doi.org/10.7312/laza93930

Leech, N., Barrett, K., Morgan, G. A. (2005), *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation* (2. Baskı), New York: Lawrence Erlbaum Associates. https://doi.org/10.4324/9781410616739

Margolis, M. F. (2017), "How Politics Affects Religion: Partisanship, Socialization, and Religiosity in America". *The Journal of Politics, 80/1*. https://doi.org/10.1086/694688

Matzler, K., Bailom, F., Mooradian, T. (2007), "Intuitive Decision Making", *MIT Sloan Management Review*, 49: 13-15.

Mehmedoğlu, A. U. (2013), "Din, Dindarlık ve Değerler", *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 173-189.

Mertens, D. M. (2008), *Transformative Research and Evaluation*, New York: Guilford Press.

Miller, G. A. (1956), "The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some Limits on Our Capacity For Processing Information". *Psychological Review*, 63/2: 81-97. https://doi.org/10.1037/h0043158

Minda, J. P. (2021), *İnsan Nasıl Düşünür? Karar Verme, Hatırlama ve Dünyayı Anlamlandırma Süreçlerimizi Kavramak* (Çev. F. Çakkalkurt), İstanbul: Okuyan Us Yayınevi.

Moskowitz, G. B. (2005), *Social Cognition: Understanding Self and Others* (1. Baskı), New York: Guilford Press.

Naveh-Benjamin, M., Old, S. R. (2008), "Aging and Memory" Byrne, J. H. (Ed.), *Learning and Memory: A Comprehensive Reference*, Oxford: Academic Press: 787-808. https://doi.org/10.1016/B978-012370509-9.00133-9

Newhman, W. H. (1979), *Karar Vermenin Temel Evreleri* (Çev. K. Sürgit), Ankara: TODAİE Yayınları.

Olson, L. R., & Green, J. C. (2006), "The Religion Gap", *Political Science and Politics*, 39/3: 455-459.

Pallant, J. (2016), *SPSS Kullanma Kılavuzu: SPSS ile Adım Adım Veri Analizi* (Çev. S. Balcı, B. Ahi,), Ankara: Anı Yayıncılık.

Peker, H. (2012), "Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/12: 41-49.

Pennycook, G., Cheyne, J. A., Barr, N., Koehler, D. J., Fugelsang, J. A. (2014), "Cognitive Style and Religiosity: The Role of Conflict Detection". *Memory & Cognition*, 42/1: 1-10. https://doi.org/10.3758/s13421-013-0340-7

Pennycook, G., Cheyne, J. A., Seli, P., Koehler, D. J., Fugelsang, J. A. (2012), "Analytic Cognitive Style Predicts Religious And Paranormal Belief". *Cognition*, 123/3: 335-346. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2012.03.003

Phillips, D. C., Burbules, N. C. (2000), *Postpositivism and Educational Research*. Rowman & Littlefield.

Polat, F. (2009), Dinin Türk Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi: Denizli İli Örneği, Doktora Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Razmyar, S., Reeve, C. L. (2013), "Individual Differences in Religiosity as A Function of Cognitive Ability and Cognitive Style", *Intelligence*, 41/5: 667-673. https://doi.org/10.1016/j.intell.2013.09.003

Redlawsk, D. P. (2004), "What Voters Do: Information Search During Election Campaigns*", Political Psychology*, 25/4: 595-610. https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2004.00389.x

Redlawsk, D. P., Lau, R. R. (2013), "Behavioral Decision-Making". *The Oxford Handbook of Political Psychology*, Oxford: Oxford University Press: 130-164.

Sağır, C. (2006), Karar Verme Sürecini Etkileyen Faktörler ve Karar Verme Sürecinde Etiğin Önemi: Uygulamalı Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saribay, S. A., Yilmaz, O. (2017), "Analytic Cognitive Style And Cognitive Ability Differentially Predict Religiosity znd Social Conservatism", *Personality and Individual Differences*, 114: 24-29. https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.03.056

Scott, S. G., Bruce, R. A. (1995), "Decision-Making Style: The Development and Assessment of a New Measure", *Educational and Psychological Measurement,* 55/5: 818-831. https://doi.org/10.1177/0013164495055005017

Shaughnessy, J., Zechmeister, E., Zechmeister, J. (2020), Psikolojide Araştırma Yöntemleri (Çev. İ. Göz), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Shenhav, A., Rand, D. G., Greene, J. D. (2012), "Divine Intuition: Cognitive Style Influences Belief in God", *Journal of Experimental Psychology: General,* 141/3: 423-428. https://doi.org/10.1037/a0025391

Shull, F. A., Delbecq, A. L., Cummings, L. L. (1970), *Organizational Decision Making*, New York: McGraw-Hill.

Simon, H. A. (1960), "The New Science of Management Decision", *Harper & Brothers*. https://doi.org/10.1037/13978-000

Simon, H. A. (1990), "Bounded Rationality". Eatwell, J., Milgate, M., Newman, P. (Ed.), *Utility and Probability*, London: Palgrave Macmillan UK: 15-18. https://doi.org/10.1007/978-1-349-20568-4_5

Sloman, S. A. (1996), "The Empirical Case for Two Systems of Reasoning", *Psychological Bulletin,* 119/1: 3-22. https://doi.org/10.1037/0033-2909.119.1.3

Slovic, P., Fischhoff, B., Lichtenstein, S. (1977), "Behavioral Decision Theory", *Annual Review of Psychology*, 28/1: 1-39. https://doi.org/10.1146/annurev.ps.28.020177.000245

Slovic, P., Lichtenstein, S. (1971), "Comparison of Bayesian and Regression Approaches to The Study of Information Processing ın Judgment", *Organizational Behavior and Human Performance*, 6/6: 649-744. https://doi.org/10.1016/0030-5073(71)90033-X

Şahin, A. (2007), "Din Psikolojisinde Bilişsel Yaklaşım: Mcintosh'un 'Bilişsel Bir Şema Olarak Din' Teorisi Örneği", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23/23: 35-50.

Takemura, K. (2014), *Behavioral Decision Theory*. Tokyo: Springer Japan. https://doi.org/10.1007/978-4-431-54580-4

Temizel, M. (2012), Türkiye'de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik , Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal ve Amprik Bir Çalışma, Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Topuz, İ. (2013), "Dinî Değerlerin Karar Alma Süreçlerindeki Etkisi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 13/3: 69-88. https://doi.org/10.5281/zenodo.3344462

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021), *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, 2020. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2020-37211

Tversky, A., Kahneman, D. (1974), "Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases", *Science*, 185/4157: 1124-1131.

Uysal, V. (2006), Türkiye'de Dindarlık ve Kadın. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Uysal, V. (2015), "Genç Yetişkinlerde Affetme Eğilimleri ve Dinî Yönelim/Dindarlık", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 48/48: 35-56. https://doi.org/10.15370/muifd.27953

Ünal, B. A. (2016), "Oy Verme Davranışı Modelleri", *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6/15: 95-119.

Bos, R., Homberg, J., de Visser, L. (2013), "A Critical Review of Sex Differences in Decision-Making Tasks: Focus On The Iowa Gambling Task" *Behavioural Brain Research*, 238: 95-108. https://doi.org/10.1016/j.bbr.2012.10.002

Wilcox, C., & Robinson, C. (2019), *Onward Christian Soldiers?: The Religious Right in American Politics* (4. Baskı), New York: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429494901

Yaparel, R. (1987), "Dinin Tarifi Mümkün mü?" *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4: 403-417.

Yaşlıoğlu, M. M. (2017), "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi,* 46:74-85.

Yıldız, M. (2001), "Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma", *Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji*, 1/1: 19-42.

Yüksel, A. Ş. (2015), "Dini Gelişim", Karacoşkun M. (Ed.) *Din Psikolojisi El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları: 112-124.

Zeleny, M. (1982), Multiple Criteria Decision Making, New York: McGraw-Hill.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul İzni

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMA ETİK KURULU

Sayı:2021-63 Tarih: 01.09.2021

PROJENİN ADI: **"Politik Karar Verme Tarzları ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma"**

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ: Arş. Gör. Doğan Bekir Dökücü

PROJEDEKİ ARAŞTIRICILAR:

ONAY TARİHİ VE ONAY SAYISI: 2021-13.07

Sayın: Arş. Gör. Doğan Bekir Dökücü

2021-48. Protokol Nolu

"Politik Karar Verme Tarzları ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma" isimli projeniz Üniversitemiz Sosyal Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve etik yönden uygunluğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Taşpınar

Kurul Başkanı

Prof. Dr. Bihterin Dinçkol

(Katılmadı)
Prof. Dr. Oktay Çolak
ÜYE

Prof. Dr. Kemal Yıldız
ÜYE

Prof. Dr. Fatma Ayanoğlu
ÜYE

Prof. Dr. Serhat Ulağlı

Prof. Dr. Kemalettin Köroğlu
ÜYE

Prof. Dr. Halil Ekşi

(Katılmadı)
Prof. Dr. Ahmet Kemal Bayram
ÜYE

Ek-2: Anket Formu

Saygıdeğer Katılımcı,

Ankette karar verme konusunda görüşlerinize başvurulmaktadır. Soruları cevaplandırma hususunda göstereceğiniz gayret ve samimiyet araştırma sonuçlarının sağlıklı olması için son derece önemlidir. Dolayısıyla bütün soruları dikkatle okuyarak seçeneklerden görüşlerinizi en iyi yansıtan ifadeyi işaretleyiniz. Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

Anket sorularına vereceğiniz cevaplar tamamen bilimsel bir amaç için kullanılacaktır. Lütfen anket formuna isim veya herhangi bir rumuz yazmayınız. Değerli görüşlerinizi bizimle paylaşmak suretiyle araştırmaya yapmış olduğunuz önemli katkıya ve ilginize en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Arş. Gör. Doğan Bekir Dökücü

1. Cinsiyetiniz? ( ) 1. Bay ( )2. Bayan

2. Yaşınız (Lütfen Yazınız…….)

3. Medeni haliniz? ( )1.Bekar ( ) 2.Evli ( )3. Diğer……..

4. Eğitim Durumunuz ( ) 1.İlkokul ( )2.Ortaokul ( )3.Lise ( )4.Üniversite

5. Ekonomik durumunuzu en iyi tarif eden ifadeyi işaretleyin.

( ) Hiç düşünmeden harcama yaparım

( ) Rahat harcama yaparım

( ) Düşünerek harcama yaparım

( ) Temel ihtiyaçlarım dışında oldukça zor harcama yaparım

( ) Temel ihtiyaçlarımı bile zor karşılarım

6. Seçim sonucunun benim dini yaşantımda etkili olacağını düşünüyorum.

( )Evet ( )Hayır

7.Bence oy vermek dini bir görevdir. ( )Evet ( )Hayır

	Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyarak sizin için uygun olan şıkları işaretleyiniz.	***Her zaman***	***Çoğu Zaman***	***Bazen***	***Nadiren***	***Hiçbir Zaman***
1	Önemli karar anlarında dinî inancım etkilidir.					
2	Ne giyeceğim konusunda dinî inancım etkilidir					
3	Ne yiyeceğim ve içeceğim konusunda dinî inancım etkilidir?					
4	Kiminle arkadaşlık kuracağım konusunda dini inancım etkilidir?					
5	Hangi sosyal aktivitelere katılacağım konusunda dinî inancım etkilidir?					
6	Beş vakit namaz kılarım.					
7	Ramazan orucunu tutarım.					
8	Dua ederim.					
9	Yüzünden ya da ezbere Kuran okurum (Türkçe, Arapça dâhil)					

	Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyarak sizin için uygun olan şıkları işaretleyiniz.	***Bana çok uygun***	***Bana uygun***	***Kararsızım***	***Bana uygun değil***	***Bana hiç uygun değil***
1	Önemli bir karar almam gerektiğinde toplayabildiğim kadar çok bilgi toplarım.					
2	Seçimde yarışan herhangi bir adaya dair bilgi edindiğimde diğer adaylar hakkında da aynı türden bilgiye ulaşmaya çalışırım.					
3	Bir karar verirken tüm olası alternatifleri dikkatlice düşünmek bence önemlidir.					
4	Hızlı bir karar vermem gerektiğinde elimden geldiğince tarafsız ve dengeli olmaya çalışırım.					
5	Zor bir siyasi karar almam gerektiğinde adayın hangi partiden olduğunu bilmem benim için yeterlidir.					
6	Günümüzde siyasi partiler o kadar çok kutuplaşmış ve birbirlerinden ayrışmış durumdalar ki, başka bir partinin adayına oy vermeyi düşünmek bile benim için çok zordur.					
7	Tuttuğum siyasi partinin adaylarında genellikle olumlu şeyler görürken, diğer partilerin adaylarında olumsuz şeyler görürüm					

8	Seçimler sırasında benim gerçekten önemsediğim yalnızca birkaç konu vardır. Kararımı verirken de bu hususları gözeterek adayları karşılaştırırım					
9	Zor bir siyasi seçim yapmam gerektiğinde kararımın en önemli yönüne odaklanırım ve ötesini düşünmem.					
10	Tanıdık bir adayı seçmek benim için makul derecede doğru bir oy verme yöntemidir.					
11	Adaylardan birisi benim beklentilerimi karşılıyorsa diğer adaylarla ilgilenmeyerek zamandan tasarruf ederim.					
12	Hangi adaya oy vereceğime karar verirken genellikle güvendiğim kişi veya grupların tavsiyelerini uygularım.					
13	Siyasi seçimimi yaparken genellikle içgüdülerimi takip ederim					
14	Siyasi kararlarda genellikle bana doğru şeyi yaptığımı hissettiren kararlar alırım					